

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

3 (50) 2018
ISSN 2412-2149

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ”
сериясы

Алматы
«Полилингва» баспасы
2018

© “Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті” Акционерлік қоғамының “Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия” ғылыми журналының “Педагогика ғылымдары” таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген.
Тіркелу куәлігі 10.04.2015 жылғы № 15195-Ж

Бас редактор
Құнанбаева С.С.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА-ның академигі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Ұзақбаева С.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Сефика Суле Эрчетин, доктор Ph.D., Хаджеттепе университеті, Анкара,
Түркия

Мехмет Ташипинар, доктор Ph.D. Гази университеті, Анкара, Түркия

Тряпичина А.П., п.ғ.д., профессор, А.И.Герцен атындағы Ресей
Мемлекеттік Педагогикалық Университеті, Санкт-Петербург, Ресей

Чекалева Н.В., п.ғ.д., профессор, Омск Мемлекеттік педагогикалық
университетінің проректоры, Омск, Ресей

Тажиев М.Т., п.ғ.д., профессор, Өзбекстан Республикасы ЖОАКБМ
жанындағы жоғары және арнайы орта кәсіби білім беруді дамыту
орталығының бөлім басшысы, Ташкент, Өзбекстан

Акиева Г.С., п.ғ.д., профессор, И. Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік
университеті жанындағы кадрлар біліктілігін көтеру және қайта даярлау
Институтының директоры, Бішкек, Қырғызстан

Нұрғалиева Г.К., п.ғ.д., профессор, “Ұлттық ақпараттандыру
орталығы”АҚ директорлар Кеңесінің төрайымы, Алматы, Қазақстан

Кульгильдинова Т.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

Жампеисова К.К., п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы,
Қазақстан

Беркимбаев К.М., п.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық Қазақ-Түрік университеті, Түркістан, Қазақстан

Жауапты хатшы

Айжанова Г.Қ., п.ғ.к., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Рецензенттер

Қонақова К.Ө., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Абильдина С.К., п.ғ.д., доцент, Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қарағанды,
Қазақстан

© Научный журнал “Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Педагогические науки” Акционерного общества “КазУМОиМЯ имени Абылай хана” зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Регистрационное свидетельство № 15195-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С.

доктор филологических наук, профессор,
академик НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Узакбаева С.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Сефика Суле Эрчетин, доктор Ph.D., университет Хаджеттепе, Анкара,
Турция

Мехмет Ташпинар, доктор Ph.D., университет Гази, Анкара, Турция

Тряпницина А.П., д.п.н., профессор, Российский Государственный
Педагогический Университет им. А.И.Герцена, Санкт-Петербург, Россия

Чекалева Н.В., д.п.н., профессор, проректор Омского Государственного
педагогического университета, Омск, Россия

Тажиев М.Т., д.п.н., профессор, центр развития высшего и среднего
специального, профессионального образования при МВССО Республики
Узбекистан, Ташкент

Акиева Г.С., д.п.н., профессор, директор Института повышения
квалификации и переподготовки кадров, при Кыргызском государственном
университете им. И. Арабаева, Бишкек, Кыргызстан

Нурғалиева Г.К., д.п.н., профессор, Председатель Совета директоров АО
“Национальный центр информатизации», Алматы, Казахстан

Кульгильдинова Т.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Жампеисова К.К., д.п.н., профессор, КазНПУ им. Абая, Алматы,
Казахстан

Беркимбаев К.М., д.п.н., профессор, Международный Казахско-
турецкий университет им. Ходжи Ахмета Ясави, Туркестан, Казахстан

Ответственный секретарь

Айжанова Г.К., к.п.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы,
Казахстан

Рецензенты

Кунакова К.У., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Абильдина С.К., д.п.н., доцент, КарГУ им. Е.А. Букетова, Караганда,
Казахстан

© Bulletin “Ablai khan University of International Relations and World Languages”. Series “Pedagogical sciences” of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Certificate N 15195 – G, 10.04.2015.

Chief Editor

Kunanbayeva S.S.,

*Doctor of Philology, Professor,
Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan*

Executive Editor

Uzakhbayeva S.A., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Editorial team members

Sefika Sule Ercetin, *Doctor of Ph.D., Hacettepe University, Ankara, Turkey*

Mekhmet Taspinar, *Doctor of Ph.D., Gazi University, Ankara, Turkey*

Tryapitsina A.P., *D.of Ped. Sc., Professor of Herzen State Pedagogical University of Russia, St.Petersburg, Russia*

Chekaleva N.V., *D.of Ped. Sc., Professor, Prorector of Omsk State Pedagogical University, Omsk, Russia*

Tazhiyev M.T., *D. of Ped. Sc., Professor, Center of Development of Higher and Secondary Specialized, Vocational Education at MHSSE, Republic of Uzbekistan, Tashkent*

Akiyeva G.S., *D.of Ped. Sc., Professor, Director of Institute of Advanced Training and Retraining at I.Arabayev Kyrgyz State University, Bishkek, Kyrgyzstan*

Nurgaliyeva G.K., *D.of Ped. Sc., Professor, Chairman of the Board of Directors in National Informatization Center, JSC*

Kulgildinova T.A., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Zhampeisova K.K., *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh National Pedagogical university Abai, Almaty, Kazakhstan*

Berkimbaev K.M., *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, International Kazakh-Turkish University named after Khoja Ahmet Yasawi, Turkestan, Kazakhstan*

Executive Secretary

Aizhanova G.K., *C. of Ped. Sc., Assistant Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Readers

Kunakova K.U., *D.of Ped. Sc., Professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Abildina S.K., *D.of Ped. Sc., Assistant Professor, E.A. Buketov KarGU, Karaganda, Kazakhstan*

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

1 Бөлім

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ
ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1

A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF
SPECIALISTS IS AT HIGHER SCHOOL

Лукин В.В., Дикарев В.А., Лукин Д.В. Образование, цифровизация и человеческий капитал – элементы системы «модернизация»	7-16
Lukin V.V., Dikarev V., Lukin D.V. Education, digitalisation and human capital elements of the system «modernization»	7-16
Таубаева Ш.Т., Муратбаева Г.А. Инновационный инструментарий в педагогических измерениях	16-30
Taubayeva S.T., Muratbayeva G.A. Innovative tools in pedagogical measurement	16-30
Ұзақбаева С.А., Қоғамбаева А. Инклюзивті білім беру аясындағы педагогикалық іс-әрекеттің кәсіби біліктілігі	24-29
Uzakbayeva S.A., Kogambayeva A. Professional competence of pedagogical activity in the sphere of inclusive education	24-29
Головчун А.А., Жумабекова Г.Б., Токсонбаев Р.Н. К вопросу о развитии полиязычного образования в республике Казахстан: пути решения	38-45
Golovchun A.A., Zhumabekova G.B., Toksonbayev R.N. The development of multilingual education in the republic of Kazakhstan: solutions	38-45
Калиева К.М., Мұсаева С.Ж. Жобалық іс-әрекеттің болашақ мұғалімдердің шығармашылық белсенділігін қалыптастырудағы мүмкіндіктері	45-52
Kalieva K.M., Musaeva S.Zh. Project activities as a condition of development of creative activity of future teachers	45-52
Лесбекова Н.Ә. Шет тілдік оқыту барысында болашақ мамандардың құзіреттіліктерін дамытудың теориялық негіздері	40-45
Lesbekova N.A. The theoretical bases of development competence of the future specialists in foreign language education	40-45
Нигматуллаева Г.Т. Студенттердің мәдениетаралық қарым-қатынас құзіреттілігін дамытудағы интерактивтік әдістің маңыздылығы	60-67
Nigmatullaeva G.T. The importance of the interactive method in the development of intercultural communicative competence of students	60-67
Айжанова Г.К., Курбанова А.Н. Педагогические условия формирования самоактуализации личности студентов в контексте иноязычного образования	60-67
Aizhanova G.K., Kurbanova A.N. Pedagogical conditions for the formation of self-actualization of students' personality in the context of foreign language education	60-67

2 Бөлім
ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
Раздел 2
СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ
Part 2
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

Исхан Б.Ж., Закенова М.А. Сыни ойлау технологиясын оқыту үдерісінде қолдану	75-83
Iskhan B.Z., Zakenova M.A. In the process of training of technology of critical thinking application	75-83
Кульгильдинова Т.А., Жаназарова З.К. Некоторые аспекты формирования метакоммуникативной компетенции в процессе профессиональной подготовки.....	84-95
Kulgildinova T.A., Zhanazarova Z.K. Some aspects of formation of metacommunicative competence in the process of professional training	84-95
Тунғатова Г.Ж., Хамимульдинова Л.Ж. Қазақ тілін оқытуда аутентті бейнежазбаларды пайдалану тиімділігі	95-102
Tungatova G.Zh., Khamimuldinova L.Zh. Efficiency of using autentic videos on the lesson of Kazakh language	95-102

3 Бөлім
ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ МЕКТЕП ПЕДАГОГИКАСЫ
Раздел 3
ЭТНОПЕДАГОГИКА И ПЕДАГОГИКА ШКОЛЫ
Part 3
SCHOOL OF PEDAGOGICS AND ETHNOPELAGOGICS

Мухтарова Ш.М., Маленко А.Д. Формирование этнокультурной компетентности воспитанников интернатных учреждений средствами народной педагогики	103-110
Mukhtarova Sh.M., Malenko A.D. The formation of ethnocultural competence of pupils of residential institutions by means of national pedagogy	103-110
Темиргалиева С.З., Бейсембаева А.А. Психолого-педагогические особенности игровых технологий в развитии познавательного интереса младших школьников.....	110-122
Temirgalieva S.Z., Beisembayev A.A. Psychological and pedagogical features of game technologies in the development of cognitive interest of younger students	110-122
Жансугурова К.Т. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін ақпараттық технологиялар арқылы дамыту	122-127
Zhansugurova K.T. The development of cognitive activity of pupils with application of information technology	122-127
Баймұқанова М.Т., Жунусов А.Ж. Әлеуметтік жетімдікті алдын алу құқықтық жолдары	127-134
Vaimukanova M.T., Zhunusov A.ZH. Legal measures to prevent social orphanism	127-134

1 Бөлім
ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1
A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF SPECIALISTS IS AT HIGHER SCHOOL

EDUCATION, DIGITALISATION AND HUMAN CAPITAL ELEMENTS OF THE SYSTEM "MODERNIZATION"

Lukin V.V.¹, Dikarev V.², Lukin D.V.³

¹d.p.s., professor, Moscow City Teachers' Training University,
Moscow, Russian, lukinvv1946@mail.ru

²d.t.s., professor, Moscow City Teachers' Training University,
Moscow, Russian, dikva@mail.ru

³c.p.s., associate professor, Moscow City Teachers' Training University,
Moscow, Russian, lukdv@mail.ru

The article states that nowadays the modern economy is in the stage of transformation and global changes in economic and technological structures. The situation in the labor market and educational services cause the need to change the content of education in relation to modern requirements. The role of man has changed because he has become the main resource of modernization. The article reveals the sector of digital transformation: the importance of balance, strategies and tactics of business and society, the issues of involvement of human capital and society in the management of economic modernization in the context of globalization. The necessity of formation of a multicomponent information and educational environment, on the basis of the unity of educational and personnel policy, which can be considered as a part of the digital economy, is shown.

Keywords: digitalization, digital economy, digital society, information technologies, educational and personnel policy, labor market, modernization, social and economic development, region, management system, human capital.

УДК 331.1
МРНТИ 14.07.01

ОБРАЗОВАНИЕ, ЦИФРОВИЗАЦИЯ И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ – ЭЛЕМЕНТЫ СИСТЕМЫ «МОДЕРНИЗАЦИЯ»

Лукин В. В.¹, Дикарев В. А.², Лукин Д. В.³

¹д.п.н., профессор, Московский городской педагогический университет,
Москва, Россия, lukinvv1946@mail.ru

²д.т.н., профессор, Московский городской педагогический университет,
Москва, Россия, dikva@mail.ru

³к.п.н., доцент Московский городской педагогический университет,
Москва, Россия, lukdv@mail.ru

В статье указывается, что в настоящее время, современная экономика находится в стадии трансформации и глобальных изменений экономического и технологического

укладов. Положение на рынке труда и образовательных услуг вызывают необходимость изменения содержания образования, применительно к современным требованиям. Изменилась роль человека, потому что он стал главным ресурсом модернизации. Раскрывается сектор цифровой трансформации: важность баланса, стратегии и тактики развития бизнеса и общества, вопросы вовлечения человеческого капитала и общества в управление модернизацией экономики в условиях глобализации. Показана необходимость формирования многокомпонентной информационно-образовательной среды на основе единства образовательной и кадровой политики, которую можно считать частью цифровой экономики.

Ключевые слова: цифровизация, цифровая экономика, цифровое общество, информационные технологии, образовательная и кадровая политика, рынок труда, модернизация, социально-экономическое развитие, регион, система управления, человеческий капитал.

Основным приоритетом современного развития мира является глобализация. Происходит переоценка ценностей социально-экономической ситуации в мировом масштабе, которая отражается и на сфере образования, ее отношении к обществу, культуре, человеку.

Человечество, недавно пережившее свой юбилей, рефлектировало на пороге нового века, пытаясь осознать достижения и перспективы. Осознание позволило сделать вывод, что XX век – век стремительных преобразований бытия, научно-технического прогресса – поставил под угрозу существование человечества.

Возвращение к духу самопознания, разумности и гуманизму – задача века XXI, в котором главная ценность, продукт и товар – информация. И процветание тому, кто может ее производить, добывать, выбирать, обмениваться, то есть человека необходимо научить овладевать новыми знаниями, новыми видами деятельности.

Современная экономика не прощает промедлений и попыток остановить время, она требует формирования новой концептуальной системы профессионального обучения и дополнительного профессионального образования, отвечающей сложившимся условиям современных информационных и цифровых технологий. Цифровые и информационные технологии оказывают существенное влияние на жизнь современного человека. То, что еще вчера казалось фантастикой, сегодня — уже реальность. Новейшие IT-разработки в образовании и других сферах экономики уверенно завоевывают ведущие позиции на рынке труда и образования, бросают серьезный вызов устаревшим бизнес-моделям. Современному специалисту требуется развитие способностей, обеспечивающих деятельность в сложных многофакторных динамичных средах: природных, техногенных, социальных, информационных, необходимых для вывода национальной экономики на траекторию ускоренного роста в условиях быстроменяющегося мира.

В глобализирующемся мире целью образования становится подготовка человека к работе в новых организационных структурах, которые оно в

последние годы интегрировало в Интернет людей, Интернет вещей (т.е. технических устройств), Интернет услуг, в Интернет всего (Internet of all).

В материалах конгресса SMART RUSSIA 2016 «Цифровая экономика: Перспективы для России» отмечается, что «цифровизация и информатизация экономики и социальных коммуникаций настолько сильно «ускоряет время» и «сжимает расстояние», что это приводит к созданию совершенно новой организации жизни людей, в которой интеллектуальная деятельность становится коллективной, а такие персональные вроде бы характеристики как эмоция, мотивация, счастье и др. становятся социальными». На Конгрессе были представлены проекты: «Умного правительства», «Умного общества», «Умного города», «Умного образования» и «Экономики знаний», которые развивают идеи цифровизации и информатизации. Сегодня уже строится цифровое общество. Почти все эксперты считают, что переход к цифровой экономике, который сейчас происходит, приведет к пересмотру роли государства в управлении экономикой. Вся система государственного управления как минимум должна будет адаптироваться к объекту воздействия, прежде всего по скорости и качеству принимаемых решений. Скорости в современном бизнесе просто космические. Это не означает, что мы должны автоматически переносить сюда все бизнес-практики. Это далеко не всегда возможно. Но стремиться к оптимизации, двигаться в направлении ускоренной цифровизации необходимо, при этом нужно учиться у лидеров в этой области. Такие планы есть, были и остаются. Есть успехи в этой области, в том числе — развитие онлайн-сервисов в сфере государственных услуг, электронных закупок, онлайн-образования и онлайн-медицины.

Экономика подошла вплотную к неизбежному для нее этапу развития, когда экономический рост на основе технологической модернизации отраслей экономики и использования информационных и цифровых технологий приобретает приоритетное значение. «Возможности экономического роста на восстановительной основе становятся все более ограниченными. Изменение роли факторов, воздействующих на параметры социально-экономического развития, привел к новым структурным сдвигам в экономике. Соответственно изменилась структура спроса на человеческий капитал, а следовательно, и структура подготовки и переподготовки кадров» [1, с. 61].

Экономические реформы требуют реконструкции до сих пор существовавшей системы подготовки и переподготовки кадров. «Отсутствие механизмов, обеспечивающих взаимосвязь между рынком труда и рынком образовательных услуг, обостряет проблему трудоустройства. В меняющихся экономических условиях возрастает роль профессионально-личностных качеств специалиста, обеспечивающих конкурентоспособность на рынке труда, успешность профессиональной

самореализации, построение карьеры, общей компетентности, мобильности, высокой работоспособности, инициативы, трудолюбия» [2, с. 11-12].

Изменилась роль человека, так как именно он превратился в главный стратегический ресурс модернизации.

Человеческий капитал становится основным активом государства. Не человек вообще, а человек, обладающий профессиональными компетенциями в области новых технологий, умеющий исследовать, умеющий внедрять новое, умеющий совершенствовать старое. Это может быть и не один человек, а группа людей, умеющие объединять и активизировать компетенции личностей в единый коллективный интеллект. Поэтому необходимо формировать новую инновационную, ориентированную на коллективную деятельность среду, погружать в нее человека со школьной скамьи. Этим должны заниматься все уровни системы образования, все субъекты экономики, все регионы, т.е. должно создаваться «умное общество», которое будет использовать современные информационные и цифровые технологии как для снижения ручного труда и повышения доли интеллектуальной деятельности, так и для формирования гуманистической, человеко-ориентированной среды.

В последние годы традиционно сложилось, что образование рассматривается как услуга, но именно образование — главная отрасль экономики, один из главных элементов системы жизнедеятельности современного социума.

Сегодня именно образование есть тот самый механизм, который позволит разрешать застарелые и вновь появляющиеся проблемы. Резервы нашей традиционной экономики, политической системы, кадровой политики на исходе. Без обновления, конкретных дел и поступков нам не выдержать конкуренции.

Какие бы события не произошли завтра в жизни государства — в еще не написанном учебнике истории они попадут в главу под названием «Модернизация». А вот уточняющее, оценочные эпитеты к этому термину добавит время. Предсказать их характер — сложно. Задача сложна не только в силу масштабов, но и потому что должна решаться сразу на нескольких уровнях.

Так как система органов управления имеет иерархическую многоуровневую структуру (федеральный, региональный и муниципальный уровни), то и система единства образовательной и кадровой политики должна быть также многоуровневой должна быть едина и ориентирована не на текущие, а на будущие перспективные требования общества.

Удовлетворение потребности в кадрах и обеспечение возможности их подготовки и переподготовки в настоящее время реализуются силами региона.

Регион — основной интегральный, опорный элемент образования. В административно-политическом плане регион представляет собой четко определенную структуру, концентрирующую в себе рычаги планирования, управления, распределения ресурсов, контроля за их использованием и т.д., что делает координацию образовательной и кадровой политики наиболее эффективной.

В регионе, который являет собой целостную, хотя и разнородную, экономическую структуру, наиболее полно решается проблема связи образования и потребностей экономики, ориентация образовательной системы на региональный рынок труда. Процесс управления — информационный процесс, включающий в себя формирование, восприятие, передачу, обработку и хранение информации. Понятно, всякое управление не сводится исключительно к информации, но и немислимо вне информации.

При наличии общих, стержневых основ на каждом уровне образовательной деятельности (ученик — учитель — образовательное учреждение — район — регион) выделены определенные показатели, позволяющие строить систему управления образовательной и кадровой политикой в регионе.

Для создания целостной системы управления информационно-аналитической деятельностью необходимо, прежде всего, определить ее содержание, объем, источники, сформировать потоки информации и вывести их на соответствующие уровни.

Требования к достоверной и качественной информации о состоянии системы резко повышаются в условиях совместной работы органов образования, предприятий и организаций, расширения их инновационной деятельности, ослабления формальных контрольных функций органов управления.

Одним из условий эффективного управления считается учет социальных и психологических компонентов в управлении человеческим капиталом, т.е. учитывается комплекс организационных и личностных проблем работников. Социальные и психологические условия работы должны дополнять друг друга, так как это дополнение способствует оптимальному развитию бизнеса.

Таким образом, информационное воздействие на систему обеспечения единства образовательной и кадровой политики является объектом управления, а таковому, как известно, присуща триада свойств: целостность — наблюдаемость — управляемость. В качестве эффективных управляющих воздействий в современных условиях целесообразно применять информационно-цифровое управление и управление с помощью стандартов. Тогда с учетом основных принципов демократизации образования можно выделить главные уровни управления: обучаемый — принцип самоорганизации;

преподаватель как руководитель — принцип сотрудничества;
образовательное учреждение — принцип открытости.

Новые управленческие способы координации работ и усилий потребовали изменения информационной структуры в сторону однородной информационно-цифровой среды, построенной на следующих принципах:

- большое число однородных элементов обработки информации;
- возможность прямого обмена информацией между любыми элементами системы;
- распределенный контроль за действиями любых элементов системы.

При этом все должны быть ознакомлены с концепцией «информационного общества», согласно которой означенное общество невозможно без людей, обладающих навыками создателя. К числу таких относятся:

- умение ставить реальные задачи;
- умение работать с источниками информации — собирать, сжимать, хранить и анализировать информацию, необходимую для решения поставленных задач;
- умение выбирать оптимальные пути решения поставленных задач и моделировать предлагаемые решения;
- умение планировать процесс реализации и внедрения решений;
- знание технологий моделирования и реализации;
- умение работать в группе, координируя свои действия с действиями коллег.

Рассматривая процесс управления информационно-цифровой системой обеспечения единства образовательной и кадровой политики региона как систему со сложной структурой, многообразными функциями и непростой диалектикой развития, можно выделить составляющие ее подсистем: теоретико-методологическую, организационную, экономическую, правовую, техническую, технологическую, педагогическую, методическую, психологическую. Все они находятся в сложном взаимодействии между собой, с другими сферами жизни региона.

Цифровая экономика и сама как бы сглаживает неравенство между людьми, потому что информационно-цифровые технологии доступны всем и дешевы, но они только инструмент, который может быть и вреден и полезен, в зависимости от того, кто и для чего его использует.

Следовательно, должно быть единое управляющее начало для сохранения, целостности системы и координирующее ее целенаправленное развитие. Мы считаем, что это должен быть Координационный совет. В большей мере потому, что он будет обладать, с одной стороны, кадровым потенциалом, способным обеспечить успешное функционирование любой из выделенных нами подсистем, с другой стороны, соответствующей

технической базой. Целесообразно разработать в рамках региона Программу, реализующую этот подход на основе информационных и цифровых технологий. Цель программы — обеспечить устойчивое развитие кадрового потенциала, повышение качества человеческого капитала и отчетливо проявившиеся общие тенденции рынка труда:

- увеличение спроса на работников труда информационного типа и сферы обслуживания;
- формирование растущей потребности в работниках различных профессий со знанием информационных и цифровых технологий;
- рост спроса на работников ряда традиционных профессий, но способных выполнять работу на качественно ином уровне под влиянием информационных и цифровых технологий;
- снижение спроса на неквалифицированную рабочую силу и т.д.

В Программе должны быть отражены предложения рынка труда и его структура; отраслевая структура спроса на труд с выделением экономически эффективных и физических рабочих мест; вакантные, создаваемые, сохраняемые и ликвидируемые рабочие места с определением источников финансирования; основные индикаторы экономики и социальной сферы, играющие вспомогательную роль и влияющие на процессы создания и сохранения рабочих мест. Кроме того, в программе должны отслеживаться движение рабочих мест с определением количественных параметров перестройки экономики, выделяться приоритетные направления с точки зрения воздействия на рынок труда.

К основным задачам Программы необходимо отнести создание нормативно-правовой базы, научно-методического, организационного и информационного обеспечения развития персонала на производстве; создание системы переобучения, повышения квалификации и профессиональной подготовки занятых; восстановление, укрепление и развитие внутрифирменной системы обучения персонала; введение сертификации персонала на предприятиях; разработка и реализация механизмов финансирования и стимулирования деятельности предприятий по развитию персонала.

На наш взгляд, информационное обеспечение управления рынком труда учитывает отмеченные особенности и позволяет использовать как объективную, так и субъективную информацию.

В Программе состояние рынка труда должно будет рассматриваться по отношению к исследуемому его субъекту, осуществляющему сбор и использование информации в разных ситуациях. Полученная информация позволит представить себе объективную картину состояния спроса и предложения на конкретный период времени, провести сравнительный анализ человеческого капитала, оценить возможности заполнения имеющихся вакансий и необходимость перераспределения, переобучения, реформирования имеющегося человеческого капитала,

особенно сейчас в период пенсионной реформы.

С учетом всего вышесказанного будет разработана перспективная стратегия по управлению рынком труда и сформирована оперативная тактика деятельности социальных структур и организаций, выполняющих управленческие функции по регулированию рынка труда и образования.

Наши исследования показали, что используя информационные и цифровые технологии для развития системы управления рынком труда и образования, на основе единства образовательной и кадровой политики, можно прогнозировать и оценивать результаты работы всех организаций, занимающихся подготовкой кадров, строить планы сохранения и развития человеческого капитала, восстанавливать государственный контроль над этим процессом.

Человек должен свободно распоряжаться своим главным капиталом — квалификацией. А для этого ему необходимо дать такую профессиональную подготовку, которая позволит легко освоить профессии в будущем — осознать возможность собственного развития, своего капитала на основе информационных и цифровых технологий [3].

Процессы интеграции экономики с информационными и цифровыми технологиями требуют нового подхода к организации обучения, пересмотра структуры и содержания уже сложившихся программ учебных дисциплин.

Наблюдаемые изменения в содержании учебных дисциплин или в содержании процесса обучения можно отнести к интегративным процессам, если им присущи следующие сущностные признаки:

- интеграция строится как взаимодействие разнородных, ранее разобщенных элементов;
- интеграция связана с качественными и количественными преобразованиями взаимодействующих элементов;
- интегративный процесс имеет свою логико-содержательную основу;
- интегративный процесс имеет собственную структуру;
- педагогическая целенаправленность и относительная самостоятельность интегративного процесса.

Считаем, нужны не изолированные мероприятия, сколько бы рациональными они не казались, а осуществление научно-обоснованной государственной политики социально-экономического развития районов, городов, регионов и страны. Это, на наш взгляд, крайне важный вопрос. Процессом надо управлять. Потому, что современный бизнес — это постоянное решение не типовых задач, а необходимость все время генерировать и реализовывать новые идеи. В профессиональных учебных заведениях такому не учат. И, тем не менее, с нашей точки зрения, среди одинаково важных элементов модернизации экономики и социальной

политики есть, что называется, первый среди равных. Мы имеем в виду образование, обладающее мощнейшим мультидисциплинарным и мультипликативным эффектом. Делая на него ставку, нельзя проиграть [3].

По существу, на смену концепции расширения объема знаний приходит концепция их обновления и углубления в течение всего периода профессиональной деятельности.

Информационные и цифровые технологии в управлении рынком труда и образования в значительной степени соответствует концепции образования на протяжении всей жизни человека – тренда XXI века, которая содействует выполнению социальной роли человека в жизни общества. Однако, коренные преобразования в этой сфере возможны только при условии первоочередного решения наиболее общих образовательных проблем, определяющих роль и место цифровизации в решении глобальных задач.

Первая и наиболее важная из них — проблема владения информацией и знаниями. Объективно знания и культура — это единственный вид коллективной собственности, от использования которой ее объем и ценность только возрастают. Главная трудность и противоречие здесь состоит в том, что люди далеко не всегда готовы делиться знаниями и идеями, хотя это жизненно важно для всего человечества.

Таким образом, свободный доступ к информации, без которого не имеет смысла говорить об информационном обществе, — это важнейшая социально-политическая проблема, требующая для своего решения смены шкалы ценностей, смены менталитета (цивилизационных парадигм), формирование которого в решающей степени зависит от системы управления рынком труда и образования в стране. Только постоянная, целенаправленная работа по повышению эффективности использования человеческого капитала позволит приобрести дополнительный стратегический ресурс развития и модернизации. Она включает в себя оптимизацию: бизнес-процессов, информационных потоков, функциональных обязанностей, зон ответственности, форм отчетности и др. Но, для того, чтобы добиться хороших результатов, нужна внятная стратегия развития и серьезные усилия по радикальному изменению как общих подходов к модернизации экономики, так и, в первую очередь, реформы профессионального образования — подготовки человеческого капитала, в широком смысле слова.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Лукин Д. В. Человек на рынке труда. - М.: Образование и информатика, 2013. - 560 с.
- 2 Лукин В. В. Единство образовательной и кадровой политики как инструмент развития методической системы обучения в условиях информационного общества/ В. В. Лукин. — М.: ИНФО, 2002. — 120с.

3 Ферхо С.И. Ценность жизни и профессии.- Журнал «Известия». Серия «Педагогические науки», № 3 (42), 2016.- Алматы, КазУМОиМЯ им. Абылай хана. - С.113-122.

БІЛІМ, ЦИФРЛАНДЫРУ ЖӘНЕ АДАМИ КАПИТАЛ - «МОДЕРНИЗАЦИЯ» ЖҮЙЕСІНІҢ БОЛІГІ

Лукин В.В.¹, Дикарев В.А.², Лукин Д.Б.³

¹п.ғ.д., профессор, Мәскеу педагогикалық университеті,
Мәскеу, Ресей, lukinvv1946@mail.ru

²т.ғ.д., профессор, Мәскеу педагогикалық университеті,
Мәскеу, Ресей, dikva@mail.ru

³п.ғ.к., доцент, Мәскеу педагогикалық университеті,
Мәскеу, Ресей, lukdv@mail.ru

Мақалада қазіргі заманғы экономикалық трансформация кезеңінде және экономикалық және технологиялық жаһандық өзгерістер болғанын көрсетеді. Еңбек нарығындағы және білім беру қызметтеріндегі жағдай қазіргі заман талаптарына байланысты білім мазмұнын өзгертуді талап етеді. Адамның іс-әрекеті өзгерді, себебі ол жаңғыртудың негізгі ресурсы болды. Сандық трансформация секторынды анықталған: жаһандану жағдайында экономиканы жаңғыртуды басқаруда баланстың, бизнес пен қоғамның стратегиясы және тактикасы, адам капиталын тартуды және қоғамды тартудың маңыздылығы. Сандық экономиканың бір бөлігі ретінде қарастырыла алатын білім беру және кадрлық саясат бірлігін негіз отырып, көп қырлы ақпараттық-білім беру ортасын қалыптастыру қажеттілігі көрсетілген.

Тірек сөздер: цифрландыру, цифрлық экономика, цифрлық қоғам, ақпараттық технологиялар, білім беру және кадр саясаты, еңбек нарығы, жаңғырту, әлеуметтік-экономикалық даму, аймақ, менеджмент жүйесі, адам капиталы.

Статья поступила 27.09.18

INNOVATIVE TOOLS IN PEDAGOGICAL MEASUREMENT

Taubayeva S.T.¹, Muratbaeva G.A.²

¹d.p.s., professor, Al-Farabi Kazakh National University
e-mail: shtaubayeva@yandex.ru

²d.p.s., professor, Kazakh State Women's Pedagogical University
e-mail: muratbaeva11@mail.ru

This article presents the problems of innovation, the search for a generalized theory of innovation processes in pedagogy, which widely discusses the main aspects of the content of the concept of innovation. In connection with these concepts, there is a need to consider the innovative potential of a higher school teacher as a pedagogical phenomenon. The authors specifically set out the categories of innovative series of success transformation processes in education, development forecast and design principles of new realities from the point of view of science about the laws of development of new or innovative by mankind. As part of the explanation of the concepts of pedagogical innovation, the authors consider the issues of innovative potential of a higher school teacher as a pedagogical phenomenon, when the

concept of potential is perceived as a unity of resources, process, result of such structural elements as professional activity, professional communication, professional consciousness, professional culture.

Keywords: innovation, pedagogical innovation, the concept of innovation, innovation processes, scientific discipline, professional culture, potential.

УДК 378.147
МРНТИ 14.07.01

ИННОВАЦИОННЫЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИЗМЕРЕНИЯХ

Таубаева Ш.Т.¹, Муратбаева Г.А.²

¹д.п.н., профессор, КазНУ им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан,
e-mail: shtaubayeva@yandex.ru

²д.п.н., профессор, Казахский ГосЖенПУ, Алматы, Казахстан,
e-mail: muratbaeva11@mail.ru

В данной статье изложены проблемы нововведений, поиск обобщённой теории инновационных процессов в педагогике, где широко рассматриваются основные аспекты содержания понятия инноватики. В связи с этими понятиями возникает необходимость рассмотрения инновационного потенциала преподавателя высшей школы как педагогического феномена. Излагаются особенности инновационного потенциала преподавателя высшей школы, средства измерения названных особенностей, как прогноза развития и принципов проектирования новых реальностей с точки зрения науки о законах освоения человечеством нового или инноватики. В рамках разъяснения понятий педагогической инноватики, авторами рассматриваются вопросы инновационного потенциала преподавателя высшей школы как педагогического феномена, когда понятие потенциал воспринимается как единство ресурсов, процесса, результата таких структурных элементов как профессиональная деятельность, профессиональная коммуникация, профессиональное сознание, профессиональная культура.

Ключевые слова: инноватика, педагогическая инноватика, концепция нововведений, инновационные процессы, научная дисциплина, профессиональная культура, потенциал.

Сегодня проявляется большой интерес к инновационным процессам в образовании и науке.

В настоящее время в мировой педагогической науке идёт интенсивное освоение проблемы нововведений, поиск обобщённой теории инновационных процессов в педагогике. Именно создание такой теории предполагает освоение опыта теоретической разработки инновационных процессов в системе образования в мировом пространстве в решении конкретно-исторических проблем инновационных процессов в педагогике. Одним из источников формирования педагогической инноватики явились исследования в области взаимодействия педагогической теории и школьной практики. Ученые заинтересовались проблемами использования педагогом педагогических новшеств, взаимодействия науки и практики.

Многие исследователи движение новаторства связывают в основном с применением педагогического новшества. И потому назрела необходимость разработки принципиально новых подходов и решений, обеспечивающих взаимодействие педагогической теории и практики в радикально изменившихся условиях.

Мы можем выделить основоположников этого направления, разработавшие исходные понятия теории инноваций немецкие ученые В. Зомбарт, В. Метчерлих и австрийский экономист Й. Шумпетер, применившие эти положения в связи с социально-экономическими и технологическими процессами.

В основном эти процессы исследуются в общенаучном плане. Изучаются социокультурные проблемы инноваций, социальные факторы нововведений, структура инновационных процессов, условия их ускорения, возможности системного подхода в их изучении (работы отечественных педагогов: А.С. Ахнезер, В.С. Дудченко, С.В. Макаров, Е. Муханова, А.И. Пригожин, Б.В. Сазонов, В.В. Скворцов, Н.П. Степанов, В.С. Толстой, Э.Г. Юдин и другие, а также работы зарубежных авторов: Е. Менсфилд, Дж. Кларк, Ч. Фримен, Л. Соут, В. Браун, Е. Роджерс, Дж. Паркер, Х. Майер, И. Мончев, Ф. Валента, К. Мюллер и др.).

В результате исследований, проведенных во ВНИИСИ под руководством Н.И. Лапина [1], предложена и разработана концепция нововведений как системы инновационной деятельности, или системно-деятельностная концепция нововведений. Разработанная система позволяет выявить сущность нововведения, его комплексный, многофункциональный и многослойный характер и тем самым анализировать нововведение на всех основных уровнях – общенаучном, общеметодологическом, конкретно-научном и прикладном. При реализации названной концепции используются методологические принципы системного исследования вообще и системного подхода в особенности. Методологический подход и понятийный аппарат концепции дают возможность разрабатывать методы и процедуры исследования и управления нововведением как специфическим элементом общественного развития.

Оригинальное инновационное наблюдение было сделано известным российским ученым Н.Д. Кондратьевым в 1920-х годах. Концепция больших циклов Н.Д. Кондратьева направлена на: эмпирическое доказательство «большой модели цикла», их теоретическое объяснение, или теория больших циклов конъюнктуры.

Таким образом, анализ имеющихся источников позволяет сказать, что к настоящему времени сложились следующие основные аспекты содержания понятия инноватики:

Инноватика - это фундаментальная гуманитарная наука, изучающая закономерности создания нового знания, освоения и внедрения его в практику работы.

Инноватика – отрасль научного знания, изучающие процессы создания, освоения и внедрения нового знания.

Инноватика - это теория и практика инновационных процессов в различных отраслях науки, техники и общественной практики.

Перечисленные понятия требует постановки в центре методолого-теоретических исследований инновационных процессов в системе образования, создания особой отрасли методологического знания – педагогической инноватики.

Педагогическая инноватика позволяет отразить и выработать нормы деятельности, характерные для инновационных процессов, органично объединяющих процессы создания новшеств в педагогике, их освоения и применения на практику.

Возникновение новой отрасли научного знания или новой научной дисциплины всегда вызывает целый ряд методологических проблем. Например, о правомерности утверждения новой научной дисциплины, о ее предмете, структуре и функциях, о ее месте в системе научного знания, о роли в развитии науки и практики. Подобные вопросы возникают в связи с разработкой педагогической инноватики как нового направления фундаментальных исследований.

Педагогическая инноватика – это учение о создании педагогических новшеств, их оценке и освоении педагогическим сообществом, и наконец, использовании и применении на практике. Это определение и характеризует в целом предмет педагогической инноватики. В этой связи можно говорить об инновационных процессах в системе образования как о процессах (создания, освоения и применения педагогических новшеств), которые должна изучать педагогическая инноватика.

Основными частями педагогической инноватики как науки должна стать теория создания новшеств в системе образования, т.е. педагогическая неология; учение о восприятии и оценке, интерпретации нового в педагогике (учеными, практиками и широкой общественностью); учение о применении педагогических новшеств. Эти три блока учений составляют ядро состава педагогической инноватики. Связь между этими учениями, система взаимосвязанных понятий, входящих в них, положений образуют структуру инноватики.

Таким образом, педагогическая инноватика – это новая научная дисциплина, которая должна войти в систему общего научного и педагогического знания.

В связи с этими понятиями возникает необходимость рассмотрения инновационного потенциала преподавателя высшей школы как педагогического феномена.

Категории инновационного ряда характеризуют успешность преобразовательных процессов в сфере образования, ибо стремительные изменения в мире востребуют объяснение феноменов изменений, прогноза развития и принципов проектирования новых реальностей с точки зрения науки о законах освоения человечеством нового или инноватики. Признанная в качестве нового научного знания, инноватика сегодня является эффективным средством развития способности к методологическому мышлению, освоению культурологических норм поведения и деятельности, коррекции ценностных ориентаций на основе синтеза «своего-индивидуального» и «общего – привнесённого из вне», преобразующей активности, основанной на принципах предупреждения рисков разрушения.

В повседневной практике преподавателю необходимо адекватно и быстро выполнять распоряжения различного порядка, а также принимать чётко определённые педагогические решения. Это нередко приводят к тому, что появляется риск потери субъектности и видения себя в качестве ...инструмента реализации программ, планов, инструкций и указаний...»[2].

Одним из путей повышения качества педагогического труда признаётся необходимость развития инновационного потенциала преподавателя высшей школы.

Важным моментом в уточнении сущности понятия «инновационный потенциал» становится включение в круг анализа такого фактора как потребность в изменении, которое собственно и востребует появление этого нового в образовательной сфере.

В науке потенциал признан в качестве категории анализа и оценивания социальных явлений и процессов. Ещё со времён Аристотеля «потенциал» включает смыслы «потенциальное» и «актуальное» и строится на тезисе, что становление возможно как переход от первого ко второму. Понятие «потенциал» можно определить как некую субстанцию, наличие которой при определённых внутренних и внешних условиях обуславливает возможность и готовность её реализации. Относительно к субъекту социальной деятельности – преподавателю высшей школы - это совокупность определённых психических и социальных структур, формирование которых осуществлялось в процессе культурной и исторической деятельности. То есть потенциал содержит в себе опыт предыдущих поколений, но не ограничивается им, идёт постоянный

процесс накопления, а в дальнейшем возможность и способность использования его.

Под инноватикой рассматривается способность системы и её субъектов «создавать и реализовывать возможности развития» характеризуется через категории «потенциал нововведения» и «потенциал инноватора». Эти понятия достаточно многоёмки и включают в себя множество элементов и смыслов. Так, потенциал, с одной стороны, - качественные особенности, новые возможности, которые приобретает человечество (или сфера жизнедеятельности), качественная перестройка старых структур производства и потребления. С другой стороны, - динамические характеристики процесса нововведения – наиболее трудные для прогнозирования возможности. С третьей, способность нововведения преодолевать исходную инерцию среды, начать её перестройку, динамично влиять и деформировать её.

Под потенциалом (вслед за А.И. Каптеревым) также понимается и единство ресурсов, процесса, результата таких структурных элементов как профессиональная деятельность, профессиональная коммуникация, профессиональное сознание, профессиональная культура. Развитие при этом определяется:

-динамикой объектов профессиональной деятельности - то есть производства, распределения и обмена продуктов данной деятельности;

-динамикой коммуникации субъектов профессиональной деятельности;

-динамикой профессионального сознания – то есть изменений отношения к движению первого и второго видов как внутри организации, так и вне её;

-динамикой профессиональной культуры – то есть изменением взаимодействия овеществленной (опредмеченной) и латентной (скрытой в сознании) профессиональной памяти; при этом особую ценность приобретают не внешние организационно-нормативные мероприятия, а процессы, затрагивающие глубинные, сущностные характеристики, которые позволяют «выйти» на универсалии в образовательной деятельности, протекающие в разных, порой, столь несхожих, этнокультурных условиях различных обществ.

Инструментарий измерения инновационного потенциала позволяет сделать акцент на специфических возможностях педагога, относящихся к поддерживающим или ресурсным способностям изменяющейся, развивающейся личности на основе актуализации и обогащения внутренних ресурсов. При этом гарантом перераспределения между внутренним и внешним контролем педагогического пространства

выступают новые концептуальные критерии оценивания результатов образования, такие как «успешность» и «компетентность».

Основная позиция успешности деятельности педагога связывается в этих исследованиях с повышением его теоретической и методологической подготовки.

Сегодня также обосновываются границы применения категории успешность и традиционной в педагогике категории «эффективность». По мнению А.Ф. Старос и Л.В. Хоровой [3], «эффективность» в качестве научного показателя измерений используется при характеристике степени приближенности к идеальной модели или результату, в то время как «успешность» - при характеристике динамики происходящих в предмете (объекте) изменений.

В ситуации перевода от одной образовательной модели к другой, инициированного нововведения «сверху», важен и такой аспект успешности как управление образовательной организацией в условиях нестабильности, обусловленной рядом свойств масштабных инноваций (рассогласование установок и мотиваций центра инициативы и исполнителей, неудовлетворяющее потребности научно-методическое и финансово-экономическое обеспечение, отставание реагирования «сверху» на появляющиеся новшества, административно-регулирующее давление неадекватность оценок результатов инновационной деятельности и др.). В связи с чем категория успешности в инновационном контексте включает также ориентацию на характеристику организационной культуры организации, подразумевающей позитивное разрешение противоречий между неопределённостью и размытостью границ ситуации инновационной деятельности и возрастающими требованиями к использованию человеческих ресурсов.

К специфике ситуации перевода от одной образовательной модели к другой в инновационных параметрах отнесём предоставление информации об объекте и его среде, о факторах влияния на успешность, о специфике механизмов управления и самоуправления для проектирования и планирования реальных процессов в конкретных условиях того или иного субъекта инновационных процессов.

Стратегические идеи нововведения направлены на интеграцию образовательного пространства Казахстана и образовательного пространства международного, на сопряжённую с интеграцией корректировку образовательных стандартов и системы оценивания результатов образования, олицетворяющих современные общественные потребности и требования рыночных отношений.

Следует принять во внимание и новый статус современного

образования, соответствовать которому ныне действующая модель не может. Новое сегодня становится не просто провозглашаемым «открытием», а насущной проблемой выживания и состоятельности человека, а также систем как таковых. Так, тенденции изменения статуса образования, его качественного содержания обусловили актуализацию переосмысления условий успешного преобразования всей образовательной сферы и отдельных её компонентов. Появляются новые ракурсы понимания: например, Г. Макбурни [4] говорит о четырёх взаимосвязанных измерениях образования - экономическом, политическом, культурном и технологическом.

Политические акценты понимания образования связаны сегодня с глобализацией и всё расширяющейся сетью международных неправительственных организаций, та или иначе влияющих на управление образованием. В связи с этим аналитики указывают на тенденции к усеченному правительственному финансированию сферы образования и усилению здесь конкуренции, применению методик управления бизнесом таких как эталонное тестирование и обеспечение качества, с тем чтобы оценивать и повышать эффективность. При этом глобализация оказывает серьёзнейшее влияние, в первую очередь, на высшее образование. Однако нельзя игнорировать и влияние глобализации на всю образовательную систему в целом. Вокруг нее группируются многие ключевые вопросы: стратегии интернационализации; транснациональное образование; обеспечение международного качества; предпринимательские подходы; региональное и межрегиональное сотрудничество; информационная и коммуникационная технологии и виртуальные университеты; появление новых провайдеров; проблемы равенства и доступности. Трансформировано и культурное измерение образования. Возросший поток культурных образов, информации о культурных событиях во всем мире, культурных контекстов многих продаваемых по всему миру товаров и услуг, обусловил также и множество стратегий для наметки «маршрутов» и выборочных аспектов «входа и выхода» в другие культуры (из других культур), так же как и в собственную (из собственной). Подобный культурный материал напрямую связан с образованием в его многочисленных ролях относительно производства, сохранения, передачи и инноваций в культурных ценностях и практике как на местном, так и на международном уровнях. Например, расширение транснационального образования (ТНО) выводит на первый план проблемы отношения к культуре, глобализации и высшему образованию, включая признание значения педагогики и влияние иностранных провайдеров на местную систему.

В то же время стартовые условия для проведения реформ образования в Казахстане эксперты оценивают неоднозначно. Пока сохраняются базовые основы старой советской школы с точки зрения методик преподавания и уровня подготовки педагогических кадров, что имеет свои безусловные плюсы и минусы. Однако кадровый потенциал характеризуется немногочисленностью педагогов высокой квалификации и творческого потенциала. Поэтому чрезвычайно актуален вопрос подготовки высококвалифицированных педагогов высшей и средней школы, способных творчески соединить позитивные стороны советского фундаментального образования с новыми технологиями обучения, востребуемыми современными образовательными потребностями. Определённое значение в качестве предпосылок смены образовательной модели играет осознание и попытки решения проблемы обеспечения преемственности общего среднего образования и образования профессионального. Принципиален при этом системообразующий стратегический принцип реформы - переход от модели «образование для всех» к модели «образование по выбору».

Таким образом, в качестве позитивных предпосылок смены образовательных моделей в Республике Казахстан возможно выделить:

- реально осознаваемую на различных уровнях – государственной политики, субъектов управления системой образования, субъектов потребления образовательных услуг - потребность изменения действующей модели и приведения её жизнедеятельности в соответствие с современными требованиями общества и современного рынка труда;
- смену стратегических установок образовательной модели: от «образования для всех» к «образованию по выбору»;
- понимание сущности коррекции образовательных стандартов и системы оценивания результатов деятельности школы как международного предприятия;
- готовность школьного сообщества к освоению новшеств, направленных на изменение системы оценивания результатов педагогической деятельности, повышению её эффективности;
- возникновению и расширению научного производства, обеспечивающего инновационную деятельность и функционирование образовательных систем в условиях преемственности с системами профессиональной подготовки.

В ряду предпосылок негативного влияния можно назвать:

- отсутствие развитой инфраструктуры многопрофильного профессионального образования;
- несоответствующий уровень квалификации педагогических кадров;

- инерцию и консерватизм.

К составляющей инновационного потенциала преподавателя высшей школы должно быть отнесено владение им инновационным типом образования, характеризующимся следующими особенностями:

Во-первых, инновационный тип образования отражает ценности цивилизации информационного общества и переходного периода его к обществу постиндустриальному. Характерные для этого периода нестабильность, усложнение среды функционирования общества, «трудности принятия управленческих решений, обеспечивающих неконфликтное взаимодействие внутри общества» обусловили появления нового педагогического целеполагания: формирования

а) понимания человека как ценности и самооценности,

б) готовности обучающихся к столкновению с будущим, к выживанию и успешной самореализации в новом,

в) этически взвешенного поведения в информационном пространстве. Речь идёт о специфическом – инновационном – сознании, о специфическом – инновационном – поведении, о специфической – инновационной – деятельности.

Во-вторых, инновационный тип образования – это специфическая организационная структура, которая отличается от традиционной своим отношением к будущему, открытостью к новому и способностью к предвосхищению, способностью к совместным действиям в новых ситуациях, способностью стимулировать и проектировать новые виды деятельности.

В-третьих, процесс образования (многоуровневая совокупность воспитания, обучения и развития) организуется как процесс взаимодействия и выстраивания «своих отношений с участниками разноуровневого познавательного диалога, в том числе, с разнообразными средствами обучения (от учебника до компьютера)», как процесс управления траекторией собственного развития в информационно-знаниево-деятельностном пространстве и различных средах.

В-четвёртых, образование как результат в инновационных параметрах оценивается через степень мобильности и ориентированности субъектов и систем на гармонизацию развития (внешнего) и саморазвитие (внутреннего); приоритетность исследовательского мышления и научного подхода к познанию и организации деятельности, через способность создавать и использовать новшества, компетентностно взаимодействовать и действовать в неопределённых ситуациях. Характеризуя инновационное обучение, обосновываемое в качестве стратегии инновационного образования, В.Я. Ляудис замечает, что это есть «целенаправленно

организованная ситуация развития личности, её способностей принять вызов будущего, где проектируется как это будущее (смысло- и целеполагание), так и процесс достижения его осуществлении». В данной формулировке мы видим существенное дополнение к характеристике результата инновационного образования: не пассивное ожидание встречи с будущим, а активное отношение к вызову неопределённого предстоящего.

Основополагающими идеями здесь выступают идеи непрерывного развития и саморазвития в качестве ценности и самооценности, идея открытости новому, компетентностному сотрудничеству с разнообразными субъектами, системами, средами и пространствами в ситуациях «неопределённого знания», идея методологизации деятельности педагога.

Сопоставительный анализ текста концептуальных документов по переходу на новую модель в РК позволяет считать, что понимание ценностей образования в образе личности, «образованной, творческой, компетентной и конкурентоспособной», «способной жить в динамично развивающейся среде, готовой к самоактуализации как в своих собственных интересах, так и в интересах общества» приближено в определённой степени к образу человека инновационного сознания, инновационной деятельности, инновационного поведения.

В контексте инновационного обучения предметом формирования при этом становится не столько многообразие имеющихся у личности знаний, сколько - восприимчивость, чувствительность к проблемам, открытость к новым идеям и склонность разрушать или изменять устоявшиеся стереотипы с целью создания нового, получения нетривиальных, неожиданных и необычных решений жизненных проблем.

Заявка на реализацию новой педагогической парадигмы (инновационной) потребует серьёзной коррекции педагогического мышления и методологии педагогической деятельности, инициирует изменение организации системы, управления и обеспечения её жизнедеятельности.

Серьёзную проблему перевода к новой модели на уровне планирования действий эксперты прогнозируют в области отработки принципиально нового подхода к организации образовательного процесса, инициирующего инновационные процессы в высшей школе. Освоение новых форм проведения учебных занятий, в том числе, консультирования, нового регламента учебного дня и др. расценивается респондентами как достаточно трудоёмкие и трудозатратные процедуры, одновременно с этим, дающие незначительный эффект.

Прогнозируется несколько рисков, подлежащих предупреждению и требующих определённых решений к нейтрализации негативного влияния их развития.

В частности, развитие риска неверных истолкований политики и стратегии в области образования возможно предотвратить грамотным и своевременным просвещением, а также оперативной разработкой системы гарантии прав и поведения субъектов образования в ситуации перехода на новую образовательную модель.

Ожидания снижения качества обучения и возрастающих учебных перегрузок для преподавателя и студента следует корректировать в ходе опережающего опыта создания нового образовательного пространства и изменения системы оценивания результата.

Появление нового представления о высшей школе как международном предприятии становится предпосылкой качественных оценок и эталонов результата деятельности школы, которые призваны корректировать стратегические установки педагогического целеполагания.

Представим перечень условий для интенсификации труда человека и создания ему условий для творчества в ситуации нововведения - инновационного потенциала:

- условия для формирования у человека возможности (трудоспособность и работоспособность), умение (образование и квалификация) и желание (отношение к труду) эффективно работать;
- объективные характеристики условий труда и поведенческие показатели социальной активности работников;
- характеристики субъекта трудовой деятельности, его трудовой потенциал
- совокупность условий для практической реализации индивидуальности и творческих потенций каждого человека;
- творческое содержание и коллективный характер труда, повышение его культуры, возрастание требований к уровню образования кадров, их ответственности и дисциплины, развитие творческой инициативы и активности;
- влияние (прямое или косвенное) на отношения между субъектами и сферами производства.

Для решения этой задачи (мобилизации потенциала) С.Д.Бешелев и Ф.Г.Гурвич [5] предлагают ввести особый критерий определения информативности среды нововведения, основанный на определении количества информации, получаемой на выходе системы её сбора и обработки за некоторый заданный промежуток времени.

Исследования последних лет больше акцентируют внимание на

изменении поведения людей в ситуации освоения нового. По мнению К.Ушакова, чем выше уровень новаций, тем больше возникает коллизий, связанных с необходимостью менять поведение людей. Этот постулат позволяет исследователю выделить пять уровней новаций, которые определяют характер востребуемых условий:

- изменение квалификации каждого участника нововведения. При этом квалификация понимается достаточно широко: она может быть методической предметной, управленческой, коммуникативной;

- изменение существующих внутри организации процедур, то есть установленного и принятого всеми стандартного порядка действий в тех или иных ситуациях;

- изменение структуры организации.

Эти изменения затрагивают отношения власти, соподчинения, ответственности и (в первую очередь) положения и статуса каждого члена организации;

- изменение стратегии организации: полное или частичное изменение целей профессиональной деятельности;

- изменение организационной культуры – прежде всего – ценностных ориентаций.

В рамках социологической инноватики особое внимание уделяется участию личности в инновационном развитии общества, где важнейшей характеристикой является его интеллектуальный ресурс, который становится залогом снижения противодействия нововведению.

Симптомы негативного отношения к преобразованиям включают: отказ от использования новых процедур, нежелание учиться, приобретать новую квалификацию, использование старых методов, приёмов, способов деятельности, игнорирование обсуждений проходящих или планируемых изменений, затягивание обсуждений и требование дополнительной информации, увязка решения с другими вопросами, сосредоточение усилий на поиске ошибок, намеренное толкование намечающихся или идущих изменений, лозунг: «Всё это уже было, ничего нового не происходит». Это -реакция на угрозу изменения комфортного состояния.

Условие «стыковки» «агентов» инновационных процессов, их действий, разрозненных стадий и фаз производственного цикла: через компьютерно-интегрированные системы управления, увязывающие информационные потоки и усилия персонала, создание рыночных структур, компетентность – обосновывается теорией менеджмента в качестве обязательного условия успешности любого нововведения. Наличие цели, разделяемой всеми участниками процесса; единая гуманистически ориентированная концепция, событийность, диалоговый

режим деятельности и общения; разветвлённая система отношений между различными компонентами, субъектами пространства, - условия нововведения с приоритетами воспитания.

Именно поэтому готовность системы к созданию и освоению нового на основе переакцентировки управления на самоуправление обосновано в качестве характерного признака инновационного перевода от реально действующей к новой образовательной модели.

Не менее важный аспект рассмотрения ситуации преобразования «сущего» в «должное» появляется в связи с развитием синергетического знания: это проблемы самоорганизации как защитного механизма систем в ситуации разрушения и неопределённого будущего.

В то же время, объективно следует признать, что в корпоративной культуре высшей школы ещё сильны стереотипы обыденного «профессиональ-педагогического мышления», которые провоцируют специфический феномен «раздвоения личности», когда на личностном уровне педагог достаточно критически оценивает существующую модель образования, а в рамках педагогического массива он активно воспроизводит её ценности и установки.

Кроме того, по данным различных исследований, недоверие общества к основным реализаторам нововведения – педагогам связано не только с их недостаточной компетентностью в контексте необходимых для реальной замены старого новым, но и с их «человеческими» качествами [6]. В числе основного аргумента приводится авторитарный стиль поведения педагога, которое становится причиной дидактогении, лежащей в основе проблемы ухудшения здоровья обучающихся. По данным исследований в области здоровьесберегающей педагогики, авторитарное поведение педагога, подавляющего личность обучающегося, составляет более 50% от общего числа факторов нарушения принципа здоровьесбережения.

В то же время создание системы корпоративной деятельности составляет риск несостоятельности этого новшества в силу того, что в реальной социальной и профессиональной жизни люди слабо мотивированы к эффективному взаимодействию в коллективе, рефлексии по поводу ошибок и недостатков, самостоятельности в принятии решений, к творчеству и инновациям, коллегиальности и гибкости. Образование не потребляющее, а создающее новое – вот стратегическое условие динамики продвижения к инновационному потенциалу нации и государства. Это напрямую связано с развитием инновационного потенциала педагога высшего образования, становлением его в качестве автора новшеств, авторской позиции в организации нововведения, обеспечивающего эффективный перевод от старого к новому.

Показателем авторства становится готовность педагога к изменениям, которая включает осознание ситуации востребованности нового, разработку стратегических оснований предполагаемых для состоятельности этого нового, в том числе, разработку опережающих моделей изменённой деятельности и пересмотр содержания последней. В совокупности перечисленное обеспечивает перевод сознания и деятельности педагога от выбора спонтанного к проекции образа желаемого изменения, или будущего.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Кравченко А.И., Лапина Н.И. Социализация организаций. - Вестник Московского университета. Серия «Социология и политология». - № 3. -2016. - С.39-55.
- 2 Хуторской А.В. Педагогическая инноватика. - М., «Академия». - 2010 г.- С. 28-29.
- 3 Старос А.Ф., Хорева Л.В. Категориальный анализ и индикаторы составляющих оценки научной деятельности // Социальные проблемы и факторы интенсификации научной деятельности. - М.: Наука, 1990.
- 4 Макбурни Г. Глобализация как политическая парадигма высшего образования. Текст / Г. Макбурни // Высшее образование сегодня. - 2001.-№1.- С. 46-53.
- 5 Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок. – М.: Статистика.- 1974. – 156с.
- 6 **Мардахаев Л.В.** Инновации в образовании и проблемы ее развития Журнал «Известия». Серия «Педагогические науки», № 4 (49), 2017.- Алматы, КазУМОиМЯ им. Абылай хана.- С. 7-16.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӨЛШЕМДЕРДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР

Таубаева Ш.Т.¹ , Мұратбаева Г.А.²

¹ д.п.н., профессор, Аль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан, e-mail: shtaubayeva@yandex.ru

²д.п.н., профессор, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан, e-mail: muratbaeva11@mail.ru

Аталмыш мақалада авторлар жаңашылдық мәселелерін қарастыра отырып, педагогика ғылымындағы инновациялық үдеріс теориясын беруді негізге алған. Инноватика түсінігінің мазмұны мен мәні баяндалған. Жаңашылдық ұғымына түсінік беруде педагогикалық феномен ретінде жоғары мектеп оқытушысының инновациялық әлеуеті қарастыруды талап ететні дәлелдей түседі. Сонымен бірге мақала авторлары инновациялық қатарда қарастырылатын категориялар маңыздылығын аша түсуде білім беру саласындағы табыстылыққа жетудің көздерін нақтылайды. Жоғары мектеп оқытушысының жаңашылдықты меңгеру мәселесіне қатысты жобалау мен болжау қағидаларының даму деңгейлерін өлшеу құралдарын тиімді пайдалану көздері баяндалады. Көбінесе, олар жобалау мен болжау деңгейінде жаңашылдықты меңгеруге бағытталады. Педагогикалық инноватика тұрғысынан түсінік беруде жоғары мектеп оқытушысының әлеуеті қолданылатын ресурстар бірідлігі, педагогикалық іс-әрекеттер мен кәсіби қарым-қатынасы аясындағы құрылымдық элементтері ретінде түсіндіріледі.

Тірек сөздер: инноватика, педагогикалық инноватика, жаңашылдық тұжырымдамасы, инновациялық үдерістер, ғылыми пән, кәсіби мәдениет, жаңашылдық әлеует.

Статья поступила 15.09.2018

PROFESSIONAL COMPETENCE OF PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE SPHERE OF INCLUSIVE EDUCATION

Uzakbayeva S.A.¹, Kogambayeva A.²

¹d.p.s., professor, Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²master, Ablai Khan UIR and WL, Almaty, Kazakhstan
sahipzhamal.a@mail.ru

The professional competences of pedagogical activity in the framework of inclusive education implies the maximum consideration of the psychological and pedagogical features of children and the creation of conditions conducive to the modern and full development of all children with disabilities without exception: disabled children; children with different levels of development and different abilities; children belonging to other ethnic or cultural groups within a particular society, and being a minority.

Keywords: inclusive education, children with disabilities, competence, professional competence, professional readiness, teacher's professional activities, teacher's readiness for inclusive education.

ӘОЖ 378.14

ҒТАМР 14.01.01

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТІҢ КӘСІБИ БІЛІКТІЛІГІ

Ұзақбаева С.А.¹, Қоғамбаева А.²

¹п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

²магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан
sahipzhamal.a@mail.ru

Инклюзивтік білім беру аясындағы педагогикалық іс-әрекеттің кәсіби біліктілігі балалардың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін барынша ескеруді және барлық мүмкіндіктері шектеулі балалардың (мүгедек балалар; әртүрлі даму деңгейі және әртүрлі қабілеттері бар балалар; белгілі бір қоғамдағы басқа этникалық немесе мәдени топтарға жататын балалар) заманауи және толық дамуына ықпал ететін жағдайларды жасауды қарастырады. Инклюзивті оқыту жағдайында мұғалімнің тиімді жұмыс істеуіне қажетті ұсынылған біліктіліктер жоғары оқу орындарында ерекше білімді қажетсінетін балалармен жұмысты қамтамасыздандыратын болашақ мұғалімдерге арналған психологиялық-педагогикалық пәндерді жаңартуда негіз болып табылады.

Тірек сөздер: инклюзивтік білім беру, мүмкіндігі шектеулі балалар, біліктілік, кәсіби біліктілік, кәсіби даярлық, педагогтің іс-әрекеті, мұғалімнің инклюзивті білім беруге даярлығы.

Елімізде жүріп жатқан демократиялық өзгерістер, әлемдік экономикалық қауымдастыққа ену үдерісі қоғамның білімді ерекше қажетсінетін адамдар проблемасына көзқарасын өзгертуге, олардың аса көлемді білім беру үдерісіне кірігу қажеттігін түсінуіне алып келді. Мектепте білім беруде бұл нұсқау әрбір баланың толық білім алуына, соның ішінде мүмкіндігі шектеулі балалардың біртұтас мектептің оқу үдерісіне енуіне, балалардың мүмкіндіктерінің теңестірілуіне, олардың

білім беру стандартының әртүрлі деңгейлерін меңгере білуіне жағдайлар жасауда көрініс алды.

1994 жылы қабылданған Саламан декларациясында ерекше қажеттікті талап ететін балалар «барлық жағдайда мүмкіндігінше бірге оқуы керек» делінген [1, с. 11]. Сонымен бірге маңызды міндет ретінде «баршаға арналған мектеп» тәсілі ұсынылады: инклюзивті білім беруді құру немесе білім беру жүйесін ерекше дамытын балалардың қажеттігіне бейімдеуді көздейтін интегративтік білім беру.

Шет елдерде 1970 жылдан бастап, аса қажеттікті талап ететін балаларға білім беру мүмкіндіктерін кеңейтуді қарастыратын нормативтік актілер әзірленіп, ендірілуде. АҚШ пен Еуропаның заманауи білім беру саясатында осы мәселеге байланысты бірқатар тәсілдер қолданылуда: білімге қолжетімділікті кеңейту, интеграция, инклюзия.

Қазіргі уақытта білімді ерекше қажетсінетін, мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға деген жаһандық көзқарас, оларды қарапайым орта мектептерге қабылдаумен байланысты. Осыған орай болашақ маманды оқытуға, тәрбиелеу мен дамытуға жаңа әдіснамалық тәсілдер қажет. Бұл өз кезегінде болашақ мұғалімнің инклюзивті білім беру жағдайында балалармен жұмыс жүргізудегі даярлығына түзетулер ендіруді талап етеді: инклюзивті білім беру жағдайында балалармен жұмыс жасаудағы студенттердің кәсіби біліктілікті меңгеруі. Қазақстанның жалпы білім беретін мектептеріне интеграция мен инклюзия идеясын ендіру бірқатар жағдайда кадрлардың квалификациясына, меңгерген білімдерін іс-әрекетте пайдалана білуіне байланысты болады.

Мұғалімнің инклюзивтік білім берудегі іс-әрекеті өзінің функциялары мен мазмұны жағынан әртүрлі, және бұл әртүрлі кәсіби дағдыларды меңгеруді талап етеді (гностикалық, конструктивтік, коммуникативтік, ұйымдастырушылық және арнайы). Бірқатар ғалымдардың (М.Н.Алексеева, Р.А. Сүлейменова, Г.В. Хакимжанова және т.б.) зерттеулері көрсеткендей, білім беру жүйесін инклюзия үдерісіне даярлаудағы бастапқы және ең маңызды қадам болып оның мамандарының психологиялық және құндылық өзгерістері мен кәсіби біліктілік деңгейі саналады. Инклюзивтік білім беру аясындағы педагогикалық іс-әрекеттің кәсіби біліктілігі балалардың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін барынша ескеруді және барлық мүмкіндіктері шектеулі балалардың (мүгедек балалар; әртүрлі даму деңгейі және әртүрлі қабілеттері бар балалар; белгілі бір қоғамдағы басқа этникалық немесе мәдени топтарға жататын балалар) заманауи және толық дамуына ықпал ететін жағдайларды жасауды қарастырады [2;3].

Инклюзивті білім беруді дамытудың бастапқы сатыларында-ақ

мектеп мұғалімдерінің арнайы білімді қажетсінетін балалармен жұмыс істеуге даярлығының (кәсіби, психологиялық және әдістемелік) болмауы ерекше байқалады және мұғалімдердің инклюзивті ортадағы жұмысқа кәсіби біліктілігінің аздығы мен психологиялық кедергілердің болуы анықталады.

Оқу процесіне қатысушылардың инклюзивтік білімге деген көзқарасы екіжақты болып келеді: мұғалімдердің бір бөлігі мүгедек балаларды білім беру үдерісіне қосу мәселесіне мейірімділік немесе енжарлық танытса; екіншілері – бұл бағыттағы балаларды мейірімділікпен, тіпті жағымды көзқараспен қабылдайды. Сонымен қатар, кейбір мұғалімдер инклюзивті баланы қабылдауға қиналады, өйткені мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеудегі білімі жеткіліксіз.

Кез-келген жаңа бастама секілді, инклюзивті білім беру жүйесін енгізуде де белгілі бір қиындықтар кездеседі. Мұғалімдер мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту үшін педагогика, психология және педагогикалық психология саласындағы мамандардан кешенді көмекті қажетсінеді. Алайда, ең маңыздысы, мектеп мұғалімдері нені үйренуі қажет – ең алдымен оқуда әртүрлі мүмкіндіктері бар балалармен жұмыс істей білуі және олармен жұмыс жасауда осы әртүрлілікті ескеруі қажет. Кейбір ғалымдардың пайымдауынша, жалпы білім беретін мектептер мен түзету мектептері мұғалімдерінің серіктестігі – инклюзивтік сынып жағдайында мүмкіндігі шектеулі балалардың ерекше қажеттілігін қанағаттандырудың ең тиімді әдісі болып табылады [4].

Баланы эмоционалды қабылдау, ерекше балаларды жалпы білім беру үдерісіне қосумен айналысатын мұғалім әрекетінің тиімділігіне ықпал ететін негізгі психологиялық процесс болып табылады.

Алайда, психологтардың пікірі бойынша, педагогикалық іс-әрекетте эмоционалды қабылдауда кәсіби «кедергі» кездеседі – мұғалім баланың оқудағы жетістігіне сенімсіз болса, ол баланы психологиялық тұрғыда қабылдамайды. Мұғалім баланың жеке жетістіктерін қалай бағалап, білімін қандай тәсілмен тексеруге болатынын білмейді. Осыдан барып, мұндай баламен жұмыс істеуге ұмтылысы жоқ, білім беруде біліктілігі жеткіліксіз мұғалімнің жетілмеген іс-әрекеттері көрініс алады. Мектеп мұғалімдерін кәсіби даярлауда психология мен дефектология пәндеріне бөлінген сағат сандарының жеткіліксіздігінен, бұл жағдай мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеуді қиындатады.

Мұғалімдердің инклюзивті білім беруге даярлығы екі негізгі блокты бағалау арқылы қарастырылады: кәсіби даярлық және психологиялық даярлық.

Кәсіби даярлық құрылымында мына мәселелер анықталады:

- педагогикалық технологияларды меңгеру;
- түзету педагогикасы мен арнайы психология негіздерін білу;
- ақпараттық даярлық;
- педагогикалық ойлаудың өзгермелілігі мен икемділігі;
- балалардың жеке ерекшелігін ескеру;
- кәсіби тәжірибе мен нәтижелерді көрсету;
- кәсіби өзара әрекеттестікке даярлығы.

Психологиялық даярлық құрылымында: тұлғалық мақсаттан туындаған мотивациялық дайындық (мұғалімнің адамгершілік принциптері және инклюзияға деген күмәні); түрлі даму ауытқулары бар балаларды эмоционалды түрде қабылдау (қабылдау-қабылдамау); түрлі даму ауытқулары бар балаларды сабақтағы іс-әрекетке қатыстыруға дайын болу (қатыстыру-оқшаулау).

Мұғалім мектептегі психологты алмастыра алмағанмен, оқу үдерісінің психологиялық құрал-жабдықтарын және кәсіби өзін-өзі дамытудың бағыттарын жүзеге асыра алады. Бұл бағыттар сапалы түрде жүзеге асырылмаса, педагогикалық белсенділіктің жетістіктері төмендейді.

Психологиялық-педагогикалық біліктілік – нақты кәсіби мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік беретін психологиялық функциялар түріндегі кіріктірілген тұлғалық ресурс. Мұғалімнің психологиялық-педагогикалық біліктілігі сау бала мен арнайы білім беруді қажетсінетін оқушылардың ой-өрісінің және эмоционалды-еріктік аясының дамуына оң әсерін тигізеді және олардың өзін-өзі дұрыс қабылдауын, оқыстан болған оқиғаларға төзімділігін қамтамасыз етеді.

Біліктіліктің негізгі және арнайы түрлері қалыптасады.

Негізгі біліктілікке мыналарды жатқызуға болады:

1. Коммуникативтік, оның аясында жазбаша және ауызша коммуникацияға қабілеттілік, топтық жұмыс істейбілу, ынтымақтастыққа икемділік және т.б. қарастырылады;

2. Компьютерлік дағдылар, түрлі ақпарат көздерінен ақпаратты табу және талдау, электрондық оқыту құралдарын сауатты пайдалану;

3. Ұйымдастырушылық және басқарушылық біліктілік (көшбасшылық, рефлексиядағы қабілеттілік, сыни көзқарас және өзін-өзі сынға алу және т.б.);

4. Гностикалық (талдау әдістерін меңгеру, синтездеу, салыстыру, қорыту, ақпаратты өңдеу және т.б.).

Психологиялық біліктілікке:

1. Диагностикалық (диагностикалық құралдарды таңдау қабілеттілігі, диагностиканы жүргізу, оның нәтижелерін түсіндіру);

2. Жобалау (эртүрлі жобалар әзірлеу және енгізу, білім беру мазмұнын

жасына қарап, тұлғалық, жеке қасиеттерін, баланың психикалық және физикалық денсаулығын ескере отырып бейімдеу);

3. Зерттеушілік (әртүрлі мәнмәтіндерде психологиялық-педагогикалық зерттеулер өткізе білу қабілеті);

4. Конфликтологиялық (инклюзивті ортада білім беру үдерісіндегі түрлі субъекттер арасындағы қақтығыстарды болдырмау, деструктивті қақтығыстарды конструктивті түрге аудару);

5. Болжамдық (жеке оқушылар үшін оқу үдерісінің нәтижелерін болжау, әртүрлі педагогикалық жағдайларда қалай әрекет ететіндерін болжау мүмкіндігі);

6. Психокоррекциялық (психикалық және тұлғалық дамудың кемшіліктерін мақсатты түрде түзетуге дайын болу) біліктіліктерді жатқызуға болады.

Университет түлектерінің психологиялық-педагогикалық біліктілігін қалыптастыру кезінде танымдық (когнитивті) компонент ерекше рөл атқарады: жалпы, жас ерекшелігі, әлеуметтік, педагогикалық, арнайы психология бойынша білім жиынтығы, сондай-ақ инклюзивті органы жобалау кезінде психологиялық білімді пайдаланудағы өз тәжірибесі.

Операциялық-іс-әрекеттік компонент қажетті дағдыларды, қабілеттерді, біліктілікті, сондай-ақ психологиялық тұрғыдан негізделген ақпараттарға жағдай жасау алгоритмін меңгеруді қамтиды [5].

Біз біліктіліктің эмоционалды-құндылық компонентін студенттердің инклюзия идеологиясын психологиялық ақпаратты тұлғалық және кәсіби маңызды құндылық ретінде қабылдаумен бірге, мүмкіндігі шектеулі балаларға оң көзқараста қарым-қатынас жасауын қалыптастырумен байланыстырамыз.

Студенттің мұғалім мен баланың арасындағы қашықтықты азайтуға байланысты мінез-құлықты меңгеруге дайын екендігін білдіретін конативті компонент те өте маңызды болып табылады.

Мұғалімнің психологиялық біліктілігінің тұлғалық компоненті субъектілік, жауапкершілік, шығармашылық, толеранттылық, эмпатия және рефлексиф секілді қасиеттерді қамтиды. Субъектілік болашақ мұғалімдердің белсенділігін, дербестілігін, бейімділігін, икемділігін анықтайды. Педагогикалық университеттің түлегі өзінен, өзінің әріптестерінен, оқушыларынан өзінің жеке тұлғалық құндылықтары мен нанымдарының тәуелсізділік құқығын мойындайды.

Инклюзиядағы мұғалімнің жеке тұлғасына қойылатын талаптар:

- инклюзивті білім беруді енгізуге саналы түрде дайын болу;
- мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен дамыту үдерісіндегі жауапкершілік;

- дефектологиялық, психологиялық білімдерді меңгеру;
- проблемаларды талқылауға даяр болу;
- шиеленіскен жағдайларды шешу дағдыларын меңгеру;
- шыдамдылық, икемділік, бейімділік, инициативтілік және шығармашылық.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың ерекшеліктерін ескергендегі мұғалімдердің кәсіби біліктілігінің ерекшелігі.

Саңырауларға, есту қабілеті нашар және есту қабілеті кейін нашарлаған балаларға арналған арнайы білім беру қажеттігін ескере отырып, мұғалім мынадай ережелерді сақтауға дайын болуы керек:

- сурдопедагогпен және баланың ата-анасымен ынтымақтастықта болу;

- естімейтін және нашар еститін балаларды құрдастарымен толыққанды өзара әрекет жасауына ынталандыру және оларды балалар ұжымына ерте және толық бейімделуіне ынталандыру;

- қажетті әдістемелік талаптарды сақтау (есту қабілеті нашар балаға қатысты орын; ересектердің сөйлеуіне қойылатын талаптар; сабақтың барлық кезеңдерінде көрнекі және дидактикалық материалдардың болуы; баланың тапсырмаларды және оны орындау алдындағы нұсқауларын түсіндіруі, бақылау және т.б.);

- есту қабілеті нашар оқушының жұмыс орнын ұйымдастыру (орнын дайындау, есту аппараттарының / кохлеарлы имплантанттың жұмыс істеуін тексеру, жеке дидактикалық құралдарды тексеру және т.б.);

- баланың мүмкіндіктерін ескеріп, арнайы әдістерді, амал-жолдар мен құралдарды қолданып және гиперқамқорлықтан аулақ бола отырып, сондай-ақ сабақтың қарқынын кешіктірместен естімейтін немесе нашар еститін баланы сабақ барысына қосу;

- сабақ барысында түзету бағдарының бірқатар тапсырмаларын шешу (есту-көру назарын ынталандыру, сөйлеу қателерін түзету және грамматикалық дұрыс сөйлеу дағдыларын нығайту, сөздік қорын кеңейту, мазмұндама, диктанттар жазуда, әңгіме құрастырып айтуда арнайы көмек беру және т.б.).

Зағип балаларға арналған түзету компонентін тиімді жүзеге асырудың негізгі шарттарының бірі болып пән мұғалімдерінің:

- Брайль рельефті-нүктелік жүйесін меңгеруі (өзі сабақ беретін пәндердің ерекшеліктерін қоса алғанда);

- Брайль-нүктелік белгілерінің жүйесінде жазуға мүмкіндік беретіндей оқу материалын сауатты айтуы;

- Тифлотехникалық құрылғыларды, рельефтік-графикалық оқу құралдарын, көрнекі құралдарды пайдалану әдістерін меңгеруі;

- Тифлопсихология және тифлопедагогика салаларындағы негізгі ережелерді меңгеруі жатады.

Көру қабілеті нашар оқушылармен өзара әрекеттесетін немесе оларды оқытатын оқу үдерісінің барлық қатысушылары негізгі және жалпы орта білім беру бағдарламаларын табысты жүзеге асыру үшін:

- көзі нашар көретін оқушыларға ыңғайлы және қауіпсіз білім беру кеңістігін қамтамасыздандыратын офтальмологиялық және гигиеналық нормалардан хабардар болуы;

- сынып тақтасын визуалды қабылдаусыз жазуда, оқу материалын сауатты және анық айта білуі (диктовка);

- көру қабілеті төмен балаларға арналған оқыту әдістерін меңгеру, сонымен қатар тифлотехникалық құралдарды пайдалануы (үлкейткіш айнек, электронды үлкейткіш және т.б.);

- осы санаттағы оқушыларға арналған көрнекі материалдар мен оқу құралдарын таңдау, өндіру және көрсету әдісіне ие болуы қажет;

- нашар көретін оқушыларға жаңа материалдарды түсіндіру барысында рельефтік суреттер мен көрнекі құралдарды пайдалана отырып, мынаған назар аударған жөн:

- сабақта әрбір оқушыда жеке оқу құралының болуы;
- оқытушының әрбір оқушыға материалды түсіндіруде, оқулықтың дұрыс меңгерілуін қадағалауы, қажет болған жағдайда, оқулықтың белгілі бір элементтерін әр оқушыға жеке-жеке көрсетіп, түсіндіруі керек.

Қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту жағдайында мұғалімнің тиімді жұмыс істеуіне қажетті ұсынылған біліктіліктер жоғары оқу орындарында ерекше білімді қажетсінетін балалармен жұмысты қамтамасыздандыратын болашақ мұғалімдерге арналған психологиялық-педагогикалық пәндерді жанартуда негіз болып табылады.

ӘДЕБИЕТ:

1 Саламан Декларациясы ЮНЕСКО.-1994. - [Дерек көзі]: http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF - (қаралған күні 25.08.2018).

2 Алехина С. Инклюзивные процессы в образовании // Специальная педагогика. – 2016.- 140с.

3 Сүлейменова Р.А., Хакижанова Г.В. Отечественный и зарубежный опыт включения детей с ограниченными возможностями в общеобразовательный процесс. Проблемы и пути решения. - Алматы, 2001. - 146с.

4 Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения // Социальная педагогика. – 2010.-№1.- С.77-87.

5 Мардахаев Л.В. Истоки социальной педагогики.- Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». - № 2(49).– 2018. - С. 7-22

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Узакбаева С.А.¹, Когамбаева А.²

¹д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

²магистрант, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

sahipzhamal.a@mail.ru

Профессиональные компетенции педагогической деятельности в сфере инклюзивного образования предполагает максимальный учет психолого-педагогических особенностей детей и создание условий, способствующих современному и полноценному развитию всех детей с ограниченными возможностями здоровья без исключения: детей инвалидов; детей с различным уровнем развития и отличающимися способностями; детей, относящихся к другим этническим или культурным группам внутри какого-то определенного социума, и являющихся меньшинством. Предложенные компетенций, необходимы для успешной работы учителя в условиях инклюзивного обучения, выступает базой для обновления психолого-педагогических дисциплин в вузе для будущих педагогов, обеспечивающих работу с детьми с особенными образовательными потребностями.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с ограниченными возможностями, компетенция, профессиональная компетенция, профессиональная готовность, профессиональная деятельность педагога, готовность учителя к инклюзивному образованию.

Статья поступила 18.09.2018

THE DEVELOPMENT OF MULTILINGUAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: SOLUTIONS

Golovchun A.A.¹, Zhumabekova G.B.¹, Toksonbayev R.N.²

¹c.p.s, ass.professor, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan, zhuma_@mail.ru

²d.p.s, professor, Bishkek University of Humanities, Bishkek

Polylingual education in the Republic of Kazakhstan is the major strategy and one of the main directions of the state development. The authors consider features of formation of polylingual education in the Republic of Kazakhstan. With the development of new statehood of such a multinational society as the Republic of Kazakhstan, the issues of formation of a language personality are of particular relevance.

Keywords: polylingual space, language situation, multicultural environment, polylingual education, polylingual personality.

УДК 378.147

МРНТИ 14.07.01

К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ПУТИ РЕШЕНИЯ

Головчун А.А.¹, Жумабекова Г.Б.¹, Токсонбаев Р.Н.²

¹к.п.н., доцент КазУМОиМЯ им. Абылай хана, zhuma_@mail.ru

²д.п.н., профессор, Бишкекский гуманитарный университет

Авторы рассматривают особенности формирования полиязычного образования в Республике Казахстан, так как полиязычное образование в Республике Казахстан

является важнейшей стратегией и одним из приоритетных направлений развития государства. В условиях развития новой государственности такого многонационального социума, как Республика Казахстан, вопросы формирования языковой личности приобретают особую актуальность.

Ключевые слова: полиязычие, языковая ситуация, поликультурная среда, полиязычное образование, полиязычная личность.

Из анализа научной литературы, интернет-источников следует, что полиязычное образование в стране обуславливается государственной национально-языковой образовательной политикой, отражено в Конституции Республики Казахстан. Статья 6 «Закона о языках» гласит: «Каждый гражданин Республики Казахстан имеет право на свободный выбор языка воспитания и обучения». В статье 8 Закона «Об образовании» подчеркнута важность «воспитания гражданственности и патриотизма, любви к своей Родине - Республике Казахстан, уважения к государственным символам, почитания народных традиций...; приобщения к достижениям мировой и отечественной культуры, изучения истории обычаев и традиций казахского и других народов республики» [1].

Основные тенденции развития полиязычного образования сводятся к следующим положениям: повышение качества подготовки специалистов по иностранным языкам; развитие инновационного иноязычного образования; интеграция обучения с интенсивной научно-исследовательской деятельностью в области лингвистики, методики обучения иностранным языкам и межкультурной коммуникации; связь вузовских исследований по иностранным языкам с потребностями общества; совершенствование образовательных и информационных технологий в области обучения иностранным языкам (раннее обучение, дистанционное обучение, обучение языку для специальных целей и т.д.) [2].

Итак, согласно данной Концепции, содержание иноязычного образования в Республике приводится в соответствии с международными стандартами - общеевропейскими компетенциями владения иностранным языком, которая может быть использована для описания любой системы сертификации, а, следовательно, и любой программы обучения, начиная с постановки задач - целей обучения и заканчивая достигаемыми в результате обучения компетенциями.

Согласно культурной программе «Триединство языков» необходимо развитие трех языков: казахского как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в глобальную экономику [3]: «Казахстан должен

восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками» [4].

Следовательно, в соответствии с целевыми индикаторами культурного проекта страны «Триединство языков» к 2020 году 100% населения Казахстана должны владеть казахским языком, 95% - русским и 25% - английским. Трехязычие, как стратегически важная задача развития образования отражена и в Государственной программе функционирования и развития языков на 2011-2020 годы, где к базовым компетенциям относят трёхязычие, евразийская поликультурность, коммуникативность и технократичность [5].

Однако есть некоторые объективные риски полиязычного образования в РК, которыми необходимо управлять: фольклоризация языка - когда родной язык не интегрируется во все сферы жизни, превращается в язык разговорной речи, коротких фраз, пословиц и поговорок; смешение языков - люди, обладающие двумя или более языками, порой их невольно смешивают [6]. Затем это становится привычным делом; языковое негостеприимство». Например, по мнению российского полиглота, переводчика и педагога Дмитрия Юрьевича Петрова, в Казахстане не очень гостеприимные люди в плане изучения казахского языка. Он, имея опыт изучения более 30 языков, изучил определенный набор казахских слов. Затем на улице пытался говорить с прохожими на казахском. Большинство, видя его затруднения, переходили на русский язык: «Да говори уже на русском». Преобладание экономической целесообразности над стремлением сохранения и развития государственного языка [7].

Несмотря на широкий круг публикаций, и остальных релевантных работ по теме нашего исследования многие вопросы, касающиеся целенаправленного, системного исследования феномена полиязычного образования начались относительно недавно, если не считать поиски эффективных методов преподавания иностранных языков. Действительно, усилия исследователей до сих пор были сосредоточены в основном на проблемах двуязычного образования (изучение родного языка и иностранного) как наиболее часто встречающейся форме многоязычного обучения. Процессы, связанные с освоением третьего языка и, тем более, ещё большего количества языков, наименее изучены и стали объектом исследования лишь только в последнее время - в связи с планами Европейской комиссии узаконить трехязычное образование.

Чтобы внести свой вклад в линию исследований, изучающих вопросы полиязычного образования, авторы в настоящей работе на основе системного анализа основных стратегий государственной политики в области полиязычия, анализа и обобщения научной литературы,

правительственных документов, практики работы в высшей школе обобщили теоретические положения о формировании полиязычного образования в Республике Казахстан.

Языковая ситуация советского Казахстана исторически определила русско-казахский (не казахско-русский) билингвизм, поэтому научно-методическая база обучения русскому языку как родному и как неродному имеет высокий уровень разработанности. До независимости в Казахстане значительно преобладала доля школ с русским языком обучения, в которых казахский язык не изучался, такое периферийное положение казахского языка стало сдерживающим фактором развития его функциональной активности и спровоцировало дефицит педагогического опыта в вопросах обучения казахскому языку, в том числе и как неродному языку; объявление государственного статуса казахского языка и реальный уровень его функционального употребления дали возможность увеличить объем учебного времени в типовых учебных планах, однако отсутствие теоретических и прикладных исследований лингводидактических аспектов казахского языка до сих пор не позволяет усилить его научно-методическую базу; современная языковая ситуация осложнена еще и тем, что в лингво- коммуникативное пространство казахстанского сообщества при доминировании русскоязычия активно входит английский язык, который требует изучения в объеме, необходимом для интеграции в мировую экономику.

Все указанные выше позиции наравне с другими идеями развития языковой политики стали предпосылками на пути интеграции Казахстана в мировое сообщество. Полиязычное образование в Республике неразрывно связано также с выполнением основных параметров Болонского процесса, корреляцией и унификацией учебных планов с Европейскими стандартами образования [8].

В качестве реализации Концепции 12-летнего образования предлагается, как одно из решений, внедрение программы foundation (реальный 12-й класс) с упором на полиязычие и изучение основ фундаментальных наук, которые будут освоены на первом году обучения в вузе. В таком случае, полный курс обучения подготовки бакалавров составит 5 лет (1 год программы foundation + 4 года бакалавриата). Начиная со второго курса, предлагается обучение по специализированным дисциплинам. Специализированные дисциплины должны изучаться в следующей пропорции: $\frac{1}{2}$ на государственном языке, $\frac{1}{4}$ на русском языке и $\frac{1}{4}$ на английском языке для групп с казахской формой обучения. Для русскоязычных групп $\frac{1}{4}$ на государственном языке, $\frac{1}{2}$ на русском, $\frac{1}{4}$ на английском языке. В таком случае, обучающиеся могут пройти

общеобразовательный блок и усиленную языковую подготовку.

Таким образом, одной из приоритетных задач в образовании и в жизни выступает подготовка полиязычной личности как конкурентоспособной основы нашего государства.

В этой связи, в вузах расширен объем кредитов на изучение языков в Государственных стандартах по направлению «Образование», что позволило студентам третьего года обучения в объеме 2-х кредитов изучать дисциплины «Профессиональный казахский/русский» и «Профессионально-ориентированный иностранный язык», что соответствует Закону о языках Республики Казахстан и, несомненно, повысит конкурентоспособность специалистов.

Имеется определенный опыт осуществления полиязычного образования в Назарбаев Интеллектуальных школах, в которых с учетом анализа современного международного опыта разрабатывается и внедряется модель трехязычного обучения, основанная на уровневой системе изучения языков. Данная модель строится на том, чтобы учащиеся могли полноценно освоить устную и письменную речь на казахском, русском и английском языках. При этом должны учитываться не только правила введения в учебный процесс второго и третьего языков, но и возможности интерактивных методов погружения в иноязычную среду. Поскольку одним из существенных направлений модернизации системы подготовки инновационных кадров является подготовка полиязычных кадров для нашего государства. Для этих целей подготовка англоязычных педагогических кадров для среднего, технического и профессионального, высшего образования стала возможной в рамках международной стипендии Президента РК «Болашақ». На современном этапе реализации стипендии акцент делается на магистерские и докторские программы обучения, а также подготовку специалистов технического и медицинского профиля, являющихся наиболее востребованными для нашей страны. Кроме того, в настоящее время стипендиаты имеют возможность обучения в 630 ведущих вузах 32 стран мира. Необходимо подчеркнуть, что в мировой практике Казахстан - единственное государство, обеспечивающее финансирование академической мобильности, благодаря данной международной стипендии.

Министерство образования и науки Республики Казахстан оказывает большую поддержку и в привлечении известных зарубежных ученых и преподавателей. Более того, количество научных публикаций профессорско-преподавательского состава высших учебных заведений в зарубежных рейтинговых журналах, индексируемых в базах данных ThomsonReuters и Scopus, выросло в несколько раз, что свидетельствует

об активизации полиязычной деятельности преподавательского корпуса университетов.

Руководствуясь наработками и опытом отечественных и международных ученых, в соответствии с поручениями Главы государства, с 2019 года начинается поэтапный переход к преподаванию некоторых предметов на английском языке в 10-11 классах. В классах с общественно-гуманитарным направлением 2 предмета - STEM (интегрированное обучение) и ИКТ, с естественно-математическим направлением 4 - физика, химия, биология и информатика. Данное решение содержит элементы полиязычного образования, так как речь не идет о переходе на английский язык как язык обучения значительной части предметов, а лишь некоторых. Но и это, пусть частичное внедрение полиязычного образования, по замыслу авторов, и как показывает эмпирический опыт, куда более эффективен в изучении английского языка чем существующая модель.

Такая практика позволит выпускникам школ подойти более подготовленными для продолжения обучения на английском языке в вузе.

Кроме того, такой подход также должен облегчить поступление молодых людей вне зависимости от языка обучения и места нахождения их школы (город или село) в ведущие университеты страны, где основным языком преподавания - английский.

В целом, изучение готовности вузов и общеобразовательных школ к внедрению обучения на трех языках позволил сделать следующие выводы:

- обучение на трех языках находит поддержку населения, коллективов школ и вузов;
- однако подготовительные меры направлены в основном на переподготовку и повышение квалификации действующих учителей, и переоснащение школ, педагогическая подготовка требует к себе большего внимания;
- недостаточно качественное обучение языкам - главная причина низкого уровня готовности школ и вузов к обучению на трех языках;
- в школах и вузах по-прежнему преобладает устаревший репродуктивно-грамматический подход к обучению языков;
- имеется региональный дисбаланс в уровне владения казахским и русским языками, неправильное понимание педагогами сути обучения на трех языках;
- поэтапное внедрение обучения на трех языках требует выполнения как специфических задач (кадровые, методические и др.), так и решение общесистемных проблем образования (низкий статус педагога, бюрократическая нагрузка и др.).

Согласно государственной программе развития образования, с 2017-2018 учебного года в 15 базовых вузах, осуществляющих подготовку педагогических кадров по четырем специальностям естественно-математического направления, будет осуществлен переход на англоязычное обучение с разработкой образовательных программ, учебников на английском языке для вузов. Насущная потребность в педагогических кадрах при обучении школьников четырем предметам естественно-математического цикла (информатике, физике, химии и биологии) на английском языке и внедрении полиязычия будет решаться за счет выпускников программы «Болашак», целевой подготовки преподавателей вузов и повышения квалификации школьных учителей. В педвузах будут предусмотрены механизмы по внедрению опыта НИШ для усиления качества подготовки педагогов и требований к сдаче студентами IELTS - международного теста на знание английского языка. Одним из важных направлений содержания подготовки педагогов в данном контексте становится формирование полиязычного специалиста. Оторванность от школы и дошкольных учреждений, использование неэффективных методов обучения в вузе не сформируют у будущих учителей готовность к современным реалиям профессиональной деятельности. В связи с этим необходимо пересмотреть наряду с содержанием вузовской подготовки и организацию развития профессионально-педагогических компетенций студентов.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Закон Республики Казахстан «Об образовании»//Казахстанская правда, 11.06.1999 - С.3.
- 2 Концепция развития иноязычного образования в Республике Казахстан. Издание официальное. Астана, 2001.
- 3 Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. - 2007. - № 33(25278).
- 4 Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда - 2012. - № 218 – С.219.
- 5 Нурғалиева С.А., Зейнолла С.Ж. К вопросу об организации трехязычного образования в Казахстане (на примере (РИПКСО) – ФАО «Орлеу»). - Вестник КазНПУ имени Абая, Серия «Филологические науки», №3(57), 2016 г. - С.248-253.
- 6 Джусубалиева Д.М. Цифровые технологии в иноязычном образовании – необходимое условие для качественной подготовки специалистов.- Журнал «Известия». Серия «Педагогические науки», № 2 (49), 2018.- Алматы, КазУМОиМЯ им.Абылай хана.-с. 22-29.
- 7 Назарбаев Н.А. Указ Президента Республики Казахстан от 29 июня 2011 года № 110 «О Государственной программе функционирования и развития языков на 2011 – 2020 годы».
- 8 Шайхина А.Б. Трёхязычное образование как фактор развития интеллектуальной нации. - [Электронный ресурс].- <http://bilimdinews.kz/index.php/kontakty/item/>.- (Дата обращения: 2.09.2018).
- 9 Zhusupbekov A.A., Moldagalieva M.M. The effectiveness of the flipped classroom in teaching English. //Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». - № 2 (49).– 2018. С. 83-90.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУЫ МӘСЕЛЕСІ: ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Головчун А.А.¹, Жумабекова Г.Б.¹, Токсонбаев Р.Н.²

¹п.ғ.к, доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӨТУ, Алматы, Қазақстан, zhuma_@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, Бишкек гуманитарлық университеті

Авторлар Қазақстан Республикасында көптілді білім берудің қалыптасу ерекшеліктерін қарастырады, өйткені Қазақстан Республикасында көптілді білім беру мемлекеттің дамуының маңызды бағыттарының бірі болып табылады және ең маңызды стратегия болып табылады. Қазақстан Республикасы сияқты көпұлтты қоғамның жаңа мемлекеттілігін дамыту жағдайында лингвистикалық тұлғаны қалыптастыру мәселесі айрықша маңызды.

Тірек сөздер: көптілділік, тілдік жағдай, көп мәдениетті орта, көп тілді оқыту, көп тілді тұлға.

Статья поступила 19.09.2018

PROJECT ACTIVITIES AS A CONDITION OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS

Kaliova K.M.¹, Musaeva S.Zh.²

¹c.p.s., associate professor, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²master, Kazakh Ablai KhanUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
musaeva.salta@mail.ru

The article is devoted to the problem of formation of creative activity of future teachers on the basis of project activities. The analysis of modern requirements to professional competence of future specialists, concepts "project activity", "creative activity", "creative activity" in psychological and pedagogical literature, forms and methods of project activity promoting development of creative activity of students in educational process is carried out. A project method that integrates a variety of problem, research, search methods and learning tools, is proposed as a means of organizing the project activities of students, is proposed

Keywords: "project activity", "creative activity, professional competence, formation of creative activity.

ӘОЖ 378.14

ҒТАМР 14.07.01

ЖОБАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТІҢ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МҮМКІНДІКТЕРІ

Калиева К.М.¹, Мұсаева С. Ж.²

¹п.ғ.д., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӨТУ, Алматы, Қазақстан

²магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӨТУ,
Алматы, Қазақстан, musaeva.salta@mail.ru

Мақала болашақ мұғалімдердің шығармашылық белсенділігін жобалық іс-әрекет арқылы қалыптастыру мәселесіне арналған. Болашақ мамандардың кәсіби

құзыреттілігіне қатысты қазіргі заман талаптарына талдау жасалады; психологиялық-педагогикалық әдебиеттегі «жобалық», «шығармашылық іс-әрекет», «шығармашылық белсенділік» ұғымдарының мәні ашып көрсетіледі; оқу үрдісінде студенттердің оқу үдерісіндегі шығармашылық белсенділігін дамытуға ықпал ететін жобалық іс-әрекет формалары мен әдістері талдауға алынады. Студенттердің жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру құралы ретінде оқытудың түрлі проблемалық, зерттеушілік, ізденушілік әдістері мен құралдарын кіріктіретін жобалау әдісі ұсынылады.

Тірек сөздер: «жобалық іс-әрекет», «шығармашылық іс-әрекет», «шығармашылық белсенділік», кәсіби құзыреттілік, шығармашылық қызметті қалыптастыру.

Қоғам өмірінде болып жатқан өзгерістер кәсіби біліктілікке, шығармашылық іс-әрекет пен белсенділікке ие маманның деңгейіне қойылатын талаптардың артуына әкелді. Бүгінгі күні жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруға және қызмет етуге қабілетті мамандарға деген қажеттіліктің маңызы арта түсуде. Қойылатын маңызды талаптардың арасында студенттерді іс-әрекеттүрлеріне тарту арқылы кәсіби даярлық сапасын арттыру алдыңғы орынға шығуда.

Болашақ маманның кәсіби мәнді қасиеттерін дамыту мәселесі Қазақстан Республикасының «Білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында [1] көрініс тапқан.

Мұның өзі жоғары білім беру жүйесінің болашаққа қызмет етуге көшуі қажеттілігіне бағыттайды. Ал оның негізіне болашақ маманды дамыту, олардың шығармашылық белсенділігін, кәсіби және әлеуметтік ситуацияларда білікті мінез-құлық көрсетуге қабілеттілігін арттыру принципі алынған. Осы жағдайларда студенттің білімі ғана емес, оның кәсіби іс-әрекетті білікті түрде орындау қабілеті маңызды бола түсуде және ол бағалаудың негізгі объектісіне және оқыту сапасы қасиетіне ие болуда. Сапаны қамтамасыз ету үшін болашақ маманның еңбек нарығында талап етілетін халықаралық стандарттарына сәйкес біліктіліктеріне ерекше назар аудару керек. Бүгінгі күні біліктілік адамның білім берудегі тәжірибелік әрекетте өзара ықпалдасуында дамитын білімдерге, тәжірибеге, құндылықтарға, бейімділіктерге негізделген қабілет ретінде мойындалып отыр.

Жоғары білім беру жүйесі қоғамдық-әлеуметтік сұраныстар, еңбек нарығындағы қажеттіліктерге ғана емес, сонымен қатар жас маманның тұлғалық бағдарлануына, нәтижелі даярлығына, жастардың әлеуметтік тұрғыдан қорғалуына алғышарттар тудыруға бағдарланғаны тиімді. Тұлға үшін, сондай-ақ қоғамдық тұрғыдан алғанда маңызды кәсіби даярлық мақсаты мен нәтижелері шығармашылық еңбекте көрініс береді.

Шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу – бұл арнайы ұйымдастырылған,

үздіксіз және басқарылатын процесс. Сонымен қатар, ол педагогикалық шарттар жүйесі, оны жүзеге асыруда студенттердің өнімді іс-әрекетпен айналысуға ынтасы артады, шығармашылыққа бағытталады, оқу-тәрбие процесінде және оқу-тәрбие процесінен тыс уақытта да шығармашылық белсенділігі көрінеді.

Бұл міндеттерді жүзеге асыруда әр студентті меңгерген білімдерін практикада қолдана білу бойынша белсенді танымдық процеске, белсенді шығармашылық іс-әрекетке тарту және әртүрлі өмірлік және кәсіби мәселелерді шешуде педагогикалық бірлескен жұмыстарға тарту қажет. Бұл міндеттерді шешу көп жағдайда оқу-тәрбие процесін жоғары деңгейде ұйымдастыруға және оқытудың тиімді формалары мен әдістерін қолдануға байланысты. Педагогтар студенттердің шығармашылық белсенділігін қалыптастыруға қажетті шарттарды құрудың жетекшісі болып табылады.

Әдебиеттерді талдау кәсіби білім берудің негізгі мақсаты – еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, білікті, жауапты, өзінің мамандығын жетік меңгерген, ұдайы кәсіби шындалуға ұмтылатын маман даярлау. Адамдар үшін белсенді «шығармашылық» бейімделу мынадай ерекшеліктермен сипатталады: іс-әрекеттер мен шешімдерге әлеуметтік бейімділік, өзіне сенімділік, жоғары тұлғалық жауапкершілік, дербестік, коммуникативті сапалардың дамуы, эмоционалды тұрақтылық. Мұндай бейімделу сыртқы әлеммен қарым-қатынас көздерін тек осы әлемнің талаптарына ғана емес, сондай-ақ қоршаған ортаның талаптарына сәйкес ашуды білдіреді. Өзінді жүзеге асыру – сыртқы жағдайға байланысты өзінді өзгерту болып табылады. Әлемді өзіне бейімдеу білімсіз, өзінді түсінусіз, қабылдаусыз мүмкін емес.

Студенттердің шығармашылық әрекетін дамыту қарқындылығы кәсібилік, шығармашылық, даралап оқытудың әртүрлі құралдарын ендіргенде ғана арта түседі. Болашақ маман кәсіби оқыту процесінде ақпараттық технологияларды, шығармашылық іс-әрекетті белсендіретін құралдарды және жаңа идеяларды іздеудің, ғылыми шешімдерді іздеудің алгоритімдік және жаңашыл әдістерін меңгеруі қажет.

Жобалық іс-әрекет еңбекті, білімді, және қарым-қатынасты жүзеге асыру арқылы іске асады. Процесс барысында студенттер әлеуметтік тәжірибені меңгереді, өз ортасын өзгертеді, қажетті практикалық іскерліктер мен дағдыларды меңгереді. Жобалық іс-әрекет тұлғаның ішкі белсенділігін оятады, әрекет етуге ынталандырады.

Бұл талаптарды жүзеге асыруда танымдық қызығушылықтарды дамытуға және білім мәдениетін, ақыл-ой еңбегін меңгеруге бағытталған студенттердің жобалық іс-әрекеті көптеген мүмкіндіктерге ие. Мұндай іс-әрекет тұлғаның адамгершілік тұрғыда жетілуін, күнделікті мінез-

құлқында және өз міндеттеріне деген көзқарасында қоғамдық мәнді мотивтердің, ішкі ынтаның қалыптасуын көздейді.

Шығармашылық белсенділікті қалыптастыру мәселелерін зерттеуде шығармашылық психологиясына бойынша іргелі еңбектердің (Д.Б.Богоявленская, Ю.А.Кулюткин, Я.А.Пономарев, С.Л.Рубинштейн және т.б.), сондай-ақ жалпы және арнайы қабілеттерге арналған зерттеулердің (Б.Г.Ананьев, А.А.Бодалев, В.Н.Дружинин, А.М.Матюшкин және т.б.) маңызы зор.

Студенттердің шығармашылық белсенділігі мен кәсіби біліктілігін дамыту мақсатымен жүргізілетін жұмысты негіздеуге мүмкіндік беретін зерттеулердің өзектілігі арта түсуде. Шығармашылық іс-әрекет проблемасымен ғалым-педагогтар Г.Ш.Анрианов, Г.С.Батищев, В.А.Кан-Калик, Н.Д.Никандров, С.Д.Лоляков және басқалары айналысты. Техникалық шығармашылық ғалымдар Г.С.Альтшуллер, Е.В. Лопов және басқалары еңбектерінде қарастырылса, тұлғаның шығармашылық қасиеттерін қалыптастыру мәселесімен ғалымдар В.И.Андреев, В.Г.Разумовский, Ю.В.Шаронин, Е.Л.Яковлева, А.А.Бодалев, А.Л.Жохов, П.И.Пидкасистый, В.Д.Шадриков және тағы басқалар айналысты. Ал Н.Ю.Пахомова, Е.С.Полат, М.Л.Сердюк, В.Н.Стернберг және басқалары зерттеулері біліктілікті қалыптастыру проблемасына, А.Г.Поршнев, З.П.Румянцева, Н.А.Саломатина және өзгелері инновациялық үдерістер мен жобаларды басқару мәселелеріне арналған.

Тақырып аясында, әсіресе шығармашылықты диалогтық өзара әрекеттестік шеңберінде қарастыратын М.М.Бахтин, Ф.А.Виданов еңбектері, сондай-ақ педагогикалық ынтымақтастық, қарым-қатынас мәселелері көтерілген Г.М.Андреева, А.Н.Леонтьев, Л.А.Петровская және басқаларының жұмыстары аса қызығушылық тудырады. Гуманистік педагогикалық өзара әрекеттестік диалогтық, шығармашылық, тұлғалық және дараландырушылық бағыттылығымен ерекшеленеді. Оқытушының ұстанымы білімді тасымалдаудан серіктестікке, студенттердің өзіндік өнімді іс-әрекетін ізгілікпен, ынталандыра отыра қолдауға қарай өзгереді.

Бүгінгі күні ғалымдар мен оқытушылар педагогикалық жүйені өзгерген оқу пәндері мен оларға сәйкестендірілген жобалық іс-әрекет тәжірибесін дамыту формалары, әдістері мен педагогикалық құралдарына орай құрастыруға бет бұрды. Бұл өз кезегінде оқытуды студенттердің шығармашылық белсенділігін, кәсіби біліктілігін дамытуға бағдарлау талабын қояды. Болашақ маманның ақпаратты игеру мен қайта өңдеу бойынша өзіндік жұмысының маңыздылығын шығармашылықты джамытудағы маңыздылығын көптеген педагогтар мен психологтар атап көрсетеді. Педагогикалық проблема шығармашылыққа үйрету мүмкіндіктерінде ғана емес, сонымен қатар белгілі ғалым И.Л.Лернер

атап көрсеткендей, мұндай оқыту тиімді болатын жағдайларды анықтауда, яғни шығармашылық әлеуетті дамытуды қамтамасыз ететін формалар мен әдістер жиынтығын іздестіруде болып табылады [2].

Болашақ педагог маманның кәсіби біліктілігі дамыту мен танымдық қызығушылығын арттыру үшін студенттермен шығармашылық жұмыстың жаңа әдістерін дайындауға және олардың аса тиімділері мен ұтымдыларын тандауға нақты қажеттілік туындайды [3]. Мұндай тиімді педагогикалық технология студенттерді түрлі іс-әрекетке тарту арқылы оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік беретін жобалық іс-әрекет болып табылады.

Бірақтар зерттеушілер жобалық іс-әрекет проблемалық ситуацияларды ғылым, техника, технологияның түрлі салаларынан білімдерді, дағдыларды қолданып шешуде білім алушылардың кәсіби мәнді сапалары дамуын қамтамасыз ететін шығармашылық белсенділікті ынтыландыру амалы ретінде қарастырылады [4,5].

Жобалық іс-әрекеттің негізіне болашақ маманның шығармашылық белсенділігін, танымдық дағдыларын дамыту [6], білімін өздігінен құрылымдай алу мен ақпараттық кеңістікте бағдарлана білу шеберлігін жетілдіру, кәсіби біліктілігін дамыту [7,8] жөніндегі ғалымдар пікірімен толық келісуге болады.

Шығармашылық белсенділік дегеніміз оқу мен кәсіби іс-әрекеттегі жеке ұмтылыстарын өз қызығушылықтарына, көзқарастары мен мақсаттарына сәйкес жүзеге асыруға қабілеттілік. Болашақ мұғалімнің жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру құралы ретінде оқытудың түрлі проблемалық, зерттеушілік, ізденушілік әдістері мен құралдары пайдаланылып келеді.

Жобалар әдісі оқыту тәжірибесінде ХХ ғасырдың басында қолданыла бастады (Дж.Дьюи, В.Х.Килпатрик, С.Т.Шацкий, А.С.Макаренко және басқалары). Жобалар әдісі – жобалауды, яғни белгілі бір ситуацияны қарастыруда осы проблемадан туындайтын міндеттерді шешу жолын табу бойынша мақсатты іс-әрекетті үйретуге мүмкіндік беретін дидактикалық құрал. Ол студенттерге өзін көрсетуге, дағдыларды игеруге, нәтижеге қол жеткізуде жетіспейтін білімдерді толықтыруға мүмкіндік береді және студенттердің өздері мақсат пен міндеттер түрінде тұжырымдаған қызықты проблеманы шешуге бағытталады. Бұл іс-әрекеттің нәтижесі – проблеманы шешу жолының табылуы – практикалық сипатқа ие, қолданбалы мәнге ие, студенттердің өздері үшін қызықты және маңызды.

Жобалар әдісінің мазмұндық тұрғыдан толығы болып болашақ маманның өзін кәсіби іс-әрекетте әрі қарай жетілдіру міндеттерін шешуге мүмкіндік береді: білімдерді игеру, оларды кәсіби іс-әрекетте пайдалана алу; жобалау

үдерісіндегі ынтымақтастық дағдыларын дамыту; ғылымның түрлі салалары бойынша білімдер мен шеберліктерді бірлестіру; ойлаудың, қиялдың, шығармашылықтың жекелеген түрлерін сауаттылықпен дамыту, үдерісті және оларды қалыптастыру деңгейін реттеу. Тұтастай алғанда жобалар әдісі болашақ маманның жобалау іс-әрекетін белсендендіреді және өзін көрсете алу бағытын таңдау мүмкіндігін береді. Жобалар әдісі студенттердің өзіндік (жеке, екеу ара, топпен) іс-әрекетіне бағдарланған, нәтижесінде өнім ретінде, жобалау іс-әрекетінің нәтижесі ретінде жоба пайда болады.

Жоғары оқу орындарындағы білім беру үдерісін құрастыруға заманауи көзқарастар жағдайын талдай келе, төмендегідей қарам-қайшылықтарды байқауға болады:

- болашақ мұғалімнің кәсіби біліктілігі деңгейіне қойылатын талаптар мен оның қалыптасқан кәсібилігі деңгейі арасындағы;
 - студенттердің бәсекеге қабілетті біліктерді игеруге сұраныстары мен болашақ маманды кәсіби даярлаудың репродуктивтік технологиялары арасындағы;
 - жоғары оқу орындарының болашақ маман үшін шығармашылық орта құру мен оны дамытудағы нақты мүмкіндіктері мен оларды іске асырудағы қиындықтары арасындағы;
 - жоғары оқу орындарындағы іргелі пәндік дайындық пен болашақ мұғалімнің шығармашылық және зерттеушілік іс-әрекетін ғылыми-педагогикалық тұрғыдан қамтамасыз ету арасындағы.
- Бұл қарама-қайшылық әсіресе, қоғамдағы кәсіби білікті маманға қажеттіліктерімен байланысты өзекті бола түсуде.

Көрсетілген қарама-қайшылықтарды шешу педагогикалық ситуацияларды талдау амалдарын игеруге, зерттеу ұстанымын тұжырымдай білуге, жобалау біліктері мен дағдыларын қалыптастыруға және студенттердің оқу үдерісіндегі өздігінен дамуына негізделген кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыруға баса назар аударылғанда мүмкін болмақ.

Жоба – бұл мұғалім арнайы ұйымдастыратын және студент дербес орындайтын, нәтижені құрылымдаумен аяқталатын, жобалау процесін дайындаудан және оны ауызша баяндаудан немесе жазбаша ұсынудан тұратын әрекеттер жүйесі.

Жобалық іс-әрекет студенттерге қандай да бір қызықты дүниені өзінің бар мүмкіндіктерін қолдана отырып, дербес немесе топпен жасауға мүмкіндік береді. Ол өзін көрсетуге, өзінің күшін сынап көруге, өзінің білімін көрсетуге, пайда әкелуге және алынған нәтижені ашық көрсетуге ықпал етеді және студенттердің мақсат немесе міндет ретінде қарастырылатын мәселелерді шешуге бағыталады. Сонда ғана мұндай әрекет практикалық сипат алады, яғни маңызды практикалық

құндылыққа ие болады және де жобаны жасаушы тұлғаның өзі үшін қызықты әрі маңызды болып табылады. Жобалық іс-әрекетті жүзеге асырудың маңызды жетекші амалы ретінде жоба әдісі таңдалады. Жоба әдісі – жобалауды үйрететін дидактикалық амал, яғни мәселені шешу жолдарын табуға бағытталған мақсатты іс-әрекет.

Экономикалық, техникалық ойлауды, ұйымдастырушылық іскерлікті, шығармашылық белсенділікті дамыту үшін студенттерге жүйелі түрде кәсіби іс-әрекетпен айналысуға мүмкіндік беретін шынайы, өндірістік талаптар қою қажет. Біздің ойымызша, бұл өндірістік ситуацияларды талдау, ситуациялық өндірістік міндеттерді шешу, өндірістік іс-тәжірибе процесінде практикалық тапсырмаларды орындау, іскерлік ойындар, жобалық іс-әрекет және т.б. кәсіби шығармашылық іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыратын белсенді әдістер болып табылады.

Шығармашылық белсенділікті дамытуда өзіндік орны бар шығармашылық іс-әрекеттің келесі арнайы әдістерін, яғни «миға шабуыл», бақылау сұрақтары әдісі, кездейсоқ объектілер әдісі, процестер мен оқиғаларды жүйелі талдау, қарама-қайшылықтарды шешу тәсілдерін атап көрсетуге болады. Оқу процесінде бұл әдістерді қолдану оқуды белсендіреді, ынталандырады, толықтырады. Әртүрлі жаңа педагогикалық технологиялардың ішінде бірлестікте оқыту, жоба әдісі, деңгейлеп оқытудың алатын орны ерекше. Оқытуға жеке және дифференциалды көзқарас, өз іс-әрекетін дамыту мүмкіндіктері, өзінің танымдық, шығармашылық еңбегін бағалау жоғарыда аталған барлық технологиялар арқылы жүзеге асады.

Соңғы жылдары оқытудың тиімділігін арттыруды іздестіру студенттердің өзара әрекетін, олардың бірлескен әрекеттерін ұйымдастыру (сабақта, сабақтан тыс уақытта) жолдары арқылы сипатталуда. Өзара әрекеттің мұндай тиімді формасының бірі - студенттердің топтық жұмысы. Сабақта және сабақтан тыс уақытта жобалық іс-әрекетті жүзеге асырудағы топтағы шығармашылық зерттеушілік жұмыс бірлескен жұмыс әдісі болып табылады.

Жеке және топтық жұмыстардың нәтижесін салыстыру барысында, бірігіп жұмыс істеген оқушылар тапсырманы жауапкершілікпен орындаумен қатар дәлелдерді орынды келтіре алуға дағдыланып, нақты жауаптар беруге ұмтылатыны байқалады.

Практикалық тәжірибе бірлестікте оқыған студенттер білім, білік, дағдыларды меңгерумен қатар коммуникативті іскерлікті қоса меңгеретіндігіне көз жеткізе түсуде. Танымдық қызығушылықты дамытатын әдістер кездейсоқтығымен, қарама-қайшылықтығымен, қызықтылығымен, жаңалығымен, тиімділігімен ерекшеленеді, оқу мотивациясын нығайтады және студенттердің танымдық қызығушылығын

қанағаттандырады.

Біз жобалық іс-әрекетті болашақ мамандарды даярлау компоненті ретінде қарастырамыз, яғни жобалық іс-әрекет олардың шығармашылық белсенділігін, кәсіби біліктілігін, тұлғалық сапаларын (мобильділік, икемділік, қарым-қатынас мәдениеті, дербестік, бастамашылдық, шығармашылық белсенділік, жауапкершілік және т.б.) дамытады.

ӘДЕБИЕТ:

- 1 Қазақстан Республикасының «Білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.- [Дерек көзі]: <http://adilet.zan.kz/> - (қаралған күні: 20.08.2018).
- 2 Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения.- М.: Педагогика, 1981.- С.181.
- 3 Қалиева К. М., Оңғарова С. «Заманауи педагогикалық технологиялардың болашақ мұғалімдерді кәсіби дайындаудағы рөлі». Серия «Педагогические науки» Известия КазУМОиМЯ им.Абылай хана, №3 (38) - Алматы: Казахстан, 2015.- С.25-36.
- 4 Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении.- М., 2003.- 123 с.
- 5 Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. - № 2, 3- 2010.
- 6 Новиков Т. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности. // Народное образование.- 2000. -№ 7.- С.10-16.
- 7 Стернберг В.Н. Теория и практика «метода проектов» в педагогике XX века. канд. дисс.- 2003. -194с.
- 8 Ясвин В.А. Образовательная среда от моделирования к проектированию.- М.: Изд-во «Смысл», 2011.-365с.

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Калиева К.М.¹, Мусаева С.Ж.²

¹к.п.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, г.Алматы, РК

²магистрант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, musaeva.salta@mail.ru

Статья посвящена проблеме формирования творческой активности будущих учителей на основе проектной деятельности. Проведен анализ современных требований к профессиональной компетентности будущих специалистов, понятий «проектная деятельность», «творческая деятельность», «творческая активность» в психолого-педагогической литературе, форм и методов проектной деятельности, способствующих развитию творческой активности студентов в учебном процессе. В качестве средства организации проектной деятельности студентов предлагается метод проектов, интегрирующий разнообразные проблемные, исследовательские, поисковые методы и средства обучения.

Ключевые слова: «проектная деятельность», «творческая деятельность», «творческая активность», профессиональная компетентность, формирование творческой активности.

Статья поступила 30.09.2018

THE THEORETICAL BASES OF DEVELOPMENT COMPETENCE OF THE FUTURE SPECIALISTS IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Lesbekova N. A.¹

¹master, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail.ru: auesjan_nargiz1994@mail.ru

The article discusses the theoretical basis for the development of students' competencies in terms of teaching foreign languages. At the same time, the volume of views on the concepts of competence and professional competence in research, in the works of foreign and local scientists is determined. It focuses on the development of competencies of future specialists, including the level of professional competence - general scientific competence, instrumental competence and general professional competence. The assessment of the level of education of the core competencies of students is directly related to the implementation of the tasks. Therefore, the formation of professional competence of future specialists must meet the requirements of the new educational standard.

Keywords: competence, professional competence, general scientific competence, instrumental competence, ICT.

ӘОЖ 378.14

ҒТАМР 14.01.07

ШЕТ ТІЛДІК ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘНІ

Лесбекова Н.Ә.¹,

¹магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан
e-mail: auesjan_nargiz1994@mail.ru

Мақалада шет тілдік оқыту жағдайында білім алушылардың құзіреттілігін дамытудың мәні қарастырылды. Сонымен қатар, шет елдік және отандық ғалымдардың зерттеу жұмыстарында, еңбектерінде құзіреттілік және кәсіби құзіреттілік ұғымдарына деген көз-қарастардың ауқымы анықталады. Ол болашақ мамандардың құзіреттілігін дамытуға соның ішінде кәсіби құзіреттіліктің түрлеріне, яғни жалпы ғылыми құзіреттілік, инструменттік құзіреттілік және жалпы кәсіби құзіреттілікке бағытталады. Студенттердің негізгі құзіреттілігінен білім деңгейін бағалау, белгіленген міндеттерді іске асыра алуымен тікелей байланысты. Сондықтан болашақ мамандардың кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру жаңа білім беру стандартының талаптарына сәйкес болуы шарт.

Тірек сөздер: құзіреттілік, кәсіби құзіреттілік, ғылыми құзіреттілік, инструменттік құзіреттілік, АҚТ.

Жоғарғы оқу орындарының басты міндеті мен мақсаты бәсекеге қабілетті, білікті мамандарды даярлау екені кімге болса да таңсық емес. Заман талабы өзгерген сайын жоғары оқу орындарына қойылатын талаптары да өзгеруде. Оны Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың халыққа арналған жолдауларынан көруге болады. Олардың бірінде «Ұлтымыздың бәсекеге қабілеттілігі тікелей анық білім беру деңгейімен анықталады» делінсе, енді бірінде «Білім деңгейін жетілдіріп, дамытпаған ел ХХІ

ғасырда жоқ болып кетуі ықтимал» деген пікір айтылады. 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында бұл ойлары әрі қарай жалғасын тауып жатыр: «Білім беру реформасының ойдағыдай жүргізілуінің басты өлшемі – тиісті білім мен іскерлік алған еліміздің әрбір азаматы әлемнің кез-келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілуі» деп атап көрсеткен [1,7-б.]

«Еліміздің саяси, экономикалық, мәдени, қоғамдық өміріндегі өзгерістерге сай жоғары оқу орындарының үлкен жауапкершілікті сезініп, білікті, өз ісінің шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған маман дайындауға ұмтылуы, өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылуына байланысты өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандарды қажет етеді»[2,4-б.]

Шет тілдік оқыту барысында болашақ мамандардың құзыреттілігін қалыптастыруда ғылыми - педагогикалық негіздерге сүйене отырып болашақ маманға қажетті құзіреттіліктерді сипаттаймыз. Жоғарғы оқу орындарында болашақ мамандардың құзіреттіліктерінің әдіснамалық-теориялық негіздерін анықтауда: С.С.Құнанбаева, И.А.Зимняя, Н.Д.Хмель, Е.И.Пассов

«Құзірет», «құзіреттілік» ұғымдары бүгінгі педагогика ғылымында зерттеу деңгейінде ғана мәлім. Сондықтан осы күнге дейін бұл ұғымдардың нақты, соңғы анықтамасы қалыптаспаған. Шетел сөздерінің өзі «құзіретті» ұғымы құзіреттіліктерге ие – белгілі бір ұғымның адамның өкілеттігі аясы немесе бір адамның жүргізуі тиіс сұрақтар мен істер аясы деп түсіндіріледі. Competent (франц) – құзіретті, өкілетті, competents (лат.) – сәйкесті қабілетті, competentce (ағылш.) – қабілет (құзіреттілік) [3,156-б].

Құзіреттіліктер – адамның белгілі бір салада беделге, танымға, тәжірибеге деген сұрақтарға құбылыстар шеңбері.

Құзіреттілік – мамандық талаптарына сәйкес келетін дәреженің жеке сипаттамасы.

Құзіреттілік – белгілі бір ұғымдық жүйенің болуының талап ететін практикалық іс-әрекетті жүзеге асыру қабілеті, пайда болған проблемалар мен міндеттерді шапшаң шешуге мүмкіндік беретін ойлаудың типі, түсіну қабілеті [4,47-б].

Құзіреттілік – тұлғаның оқу-танымдылық үрдісіне өз бетімен қатысуына және оны еңбек іс-әрекетіне дұрыс ендіруге даярлауға бағытталған оқыту барысында меңгерілетін білім мен тәжірибеге негізделген тұлғаның іс-әрекет жасау қабілеті және даярлығы.

Құзіреттілік – белгілі бір іс-әрекеттің сапалы және өнімді түрде

орындауға қажет болатын белгілі бір заттар мен процестерге қатысты белгіленетін тұлғаның өзара байланысқан сапаларының (білім, іскерлігі, дағдылары, іс-әрекет тәсілдері) жиынтығы [5,58-6].

Осылайша, берілген анықтамаларды қорытындылай келе, «құзіреттілік» ұғымын субъектінің іс-әрекеттің мақсатымен оның жүзеге асырудың құралын саналы түрде ұғыммен байланыстырылады. Құзіреттілік – бұл ситуацияға сәйкес, құзіреттерді (іскерлік пен дағды) пайдалану үшін таңдау.

Құзіреттілік өзінің даму хронологиясында адам дамуының акмеологиялық категориясы ретінде, не болмаса әлеуметтік кәсіби категория, яғни «қабілет» ретінде қарастырылады. Құзіреттіліктің қалыптасу кезеңдерін Д.Брунер, Р.Стернберг, Д.Элькина сияқты Ресейлік ғалымдар бірнеше кезеңдерге сатылай бөледі, яғни ерте кезең (XX - ғ. 60-жылдары), бұл теория «балалар компетенциясының теориясы» ретінде пайда болған кез, онда ол баланың даму проекциясында «қабілет», «интеллект» деген деген ұғымдарымен қатар қарастырылады кемелденген шақ кезеңі (XX ғ. 70-жылдары), индивидуализация, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі бағалау және өз жетістігін өзі өлшеу секілді АҚШ педагогикасында кең тараған әдістермен байланысты болды. «Құзіреттілік» кезеңі АҚШ дидактарынан арқылы өлшеу мен анықтау «құзіреттілік» ұғымының мазмұнын педагогикалық әдістер мен білім салалары арқылы ғана емес, сондай-ақ әлеуметтік көрсеткіштер арқылы да кеңейтуді талап етеді. Үшінші кезең - бұл ғылыми кеңістікте «компетенттілік тұжырымдамасы» бойынша жұмыстар пайда болған әлеуметтік білімді тану кезеңдері 90 жылдардың басы; білім беру мазмұнын кеңейтетін білім берудің жаңа үлгісі – интеллект пен компетенттілікті және т.б. дамытудың стратегиясы болып табылды. Құзіреттілік – қызмет атқарушының жеке мүмкіншілігі оның квалификациясы (білімі мен тәжірибесі), шешім қабылдауы немесе белгілі бір білім мен дағдыларына сәйкес шешім қабылдауы. Құзіреттілік - жеке тұлғаның теориялық білімі мен практикалық тәжірибесін белгілі бір міндеттерді орындауға даярлығы мен қабілеті. Ол жансыз жаттанды білім түрінде емес жеке тұлғаның танымға, ойлауға қатысын және әрекетке, белгілі мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұдайы түрде ұтымды түзетулер енгізіп отыруға деген икемділігінің белсенділігінен көрінеді. Құзіреттілік бірінші орынға білімгердің ақпаратты сауаттылығын емес, оның мәселені дұрыс шеше білу қасиетін қояды [6,49-11266].

Қазіргі таңда өзекті болып отырған гуманистік және мәдениетке бағдарланған әдіснамаға сүйенетін «құзіреттілік білім беру» білім берудің мақсаты мен соңғы нәтижесі ретінде құзіреттіліктер жүйесін

көрсетеді. Бұл білім беру үлгісі әрбір пән саласының мазмұнын іріктеп, ұйымдастыру үшін, құзыреттіліктің негізгі үш түрі топтастырылатын И.А.Зимняя «басты құзіреттіліктерді» жинауды көрсетеді, өйткені, адамның құзіреттілігі акмеологиялық даму векторының сипатына ие болады, ал құзіреттілік дегеніміз адамның компетенциясында көрініске ие болатын кейбір ішкі, потенциалды, жасырын психологиялық жаңа білімдер (білім, елестету, әрекет алгоритмі, құндылықтар мен қарым-қатынас жүйесі) болып табылады. Ол құзіретті ары қарай құзіреттілік сапасында көрінуге әкелетін өзекті құзіреттіліктер болып табылады. Сондықтан да ғалымдар «құзіреттілікті» «құзіреттіліктер» жиынтығы сипаттамасында түсіндіреді. Құзыреттілік бұл білімнің интеллектуалдық, дағдылық құрамдарын біріктіретін күрделі сипаттамалар жиынтығы деген пікір де өздігінше дұрыс болып табылады [7].

Болашақ мамандардың негізгі құзіреттіліктерінің қалыптасу деңгейін бағалау белгіленген міндеттерді іске асыра алуымен тікелей байланысты. Педагогтардың кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру жаңа білім беру стандартының төмендегідей талаптарына сәйкес болуы шарт:

- жаңа білім беру стандартының мазмұны мен әдіснамасын қабылдауға;
- білім беру үдерісін бағдарламалық және әдістемелік тұрғыдан өзгертуге;
- педагог қызметінің мақсаттары мен тәсілдерінің өзгеруіне;

Білім берудің дәстүрлі және тың нәтижелерін бағалауға мүмкіндік беретін бағалау әрекетінің жаңа тәсілдерін қолдануға даярлануы керек. Мұнда білім беру жүйесін ақпараттандыру мәселесіне көңіл бөлу де болашақ мамандардың кәсіби құзіреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді. Шет тілдік оқыту барысында болашақ мамандардың білікті және кәсіби-педагогикалық мәдениетке ие мамандар даярлауда олардың меңгеруге тиісті төмендегідей кәсіби құзіреттіліктеріне тоқталамыз.

Жалпы ғылыми құзіреттілік: өзінің жалпы мәдени және интеллектуалдық деңгейін жетілдіру және дамыта білуі; өзінің кәсіби қызметінде ғылыми бағытын таңдауы үшін жаңа зерттеу әдістерін өздігінен меңгере білуі; кәсіби қарым-қатынас құралы ретінде шетел тілін еркін қолдана білуі; зерттеу іс-әрекетінде жобалау технологияларын тиімді пайдалана алуы; өзінің жеке ғылыми-зерттеушілік іс-әрекеті арқылы танымдық қабілеттері мен әлеуметтік-мәдениетін жетілдіре білуі;

Инструменттік құзіреттілік: жаңа білім мен біліктілікті, жаңа білім саласын қоса алғанда өзінің тәжірибелік қызметінде өз бетімен жинақтап, қолдана білуі; ғылыми негізделген зерттеудің әдістері мен технологияларын меңгеру, педагогикалық және психологиялық

мәселелерді зерттеуде ақпараттарды жинақтауды, талдау жасауды, өңдеуді білуі; кәсіби-педагогикалық мәселелердің дәстүрден тыс шешімдерін таба білуі [8,12-б].

Жалпы кәсіби құзіреттілік:ЖОО-да педагогикалық үдерісті ұйымдастыруға және жүзеге асыруға қабілетті болуы;кәсіби педагогикалық қызмет жағдайында психологиялық-педагогикалық заңдылықтар мен тұлғалық қарым-қатынас механизмдерін пайдалана білуі;кәсіби-педагогикалық қызметті жетілдіруге және дамытуға қабілетті болуы;кәсіби-педагогикалық қызметте жаңа ақпараттық құралдар мен технологияларды пайдалана білу қабілетінің болуы;кәсіби тұрғыдан өзіндік даму және жетілу қабілеттерін меңгеруі. Аталған құзіреттіліктерді игеру болашақ мамандардың білім алуына жағдайлар жасауға бағытталған педагогикалық қызметтің көлемін жоғары дәрежеде қарастыруға мүмкіндік берді. Сондай-ақ, болашақ мамандардың педагогикалық әрекеті құрылымына сәйкес кәсіби құзіреттіліктерін қалыптастыру ұйымдастыру-басқарушылық, білім берушілік, ғылыми-зерттеушілік бағыттары қарастырылды. Кәсіби құзіреттіліктерді меңгеруде болашақ мамандардың теориялық білімін тереңдетумен қоса шеберліктің жиынтығын, яғни, кәсіби қызметті орындау әдістеріне үйрену аса маңызды болмақ. Болашақ мамандардың кәсіби құзіреттілігін қалыптастыруда төмендегі мәселелерге: кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың тиімді жолдарын айқындай алуға, іс-әрекетті ұйымдастыруға қызығушылықтарының басым болуына; қажеттіліктері, белсенділіктері, ізденістері мен білім берудің әдістемесін толық меңгеруі; білім, білік, дағдылардың дәрежесіне сәйкес болуын қадағалай білуі; мектепте берілетін білім мазмұнын жаңарту мәселесіне қатысты теориялық, әдістемелік дайындығының жеткілікті деңгейде болуы; мақсатқа жетуге байланысты тиімді жолдарды таңдай алуы; ұсынылған жаңа білім мазмұнын игеруі және оны эмоционалдық көңіл күймен қабылдауы; оқушылармен жүргізілетін оқу-тәрбие үдерісінің міндеттерін жүзеге асыра алуы, талдау жасауы, түзету жұмыстарын жүргізе білуге ықпал ете алуы; шығармашылықпен болжам жасай білуі мен нәтижеге жетуге ұмтылысының болуына баса назар аударуы қажет.

Кәсіби білімнің қазіргі жүйесі болашақ мамандар өзінің педагогикалық қызметін түсінумен ғана емес, сонымен бірге басқа да әріптестерімен, басшылармен «байланыстыратын» өзіндік қасиеттерді бағалаумен де байланысты біліктілігінің рефлексивті құрамдас бөлігін иеленуді талап етеді. Аталған құрамдас бөлікті жүзеге асыру тиімділігі педагогтің сыни ойлау, талпыныс пен талдау жасау, өзінің ұстанымын дәлелдей алуы, ақпаратты сәйкесінше қабылдауы сияқты қасиеттерге ие болуымен

байланысты [8,86-б].

Ресей ғалымдардың пікірлерін арқау еткен отандық ғалым С.С.Құнанбаева құзіреттілік әдістің педагогика ғылымына бет бұрғандығын және құзіреттілікке бағдарланған оқытудың пайда болуы байқалғандығын атап көрсетеді [9]. Құзіреттілік білім берудің даму сатысындағы ең маңызды төртінші кезең ХХ ғ. 90 жылдары, өйткені бұл кезде халықаралық деңгейде (Білім, Ғылым және Мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымының материалдары):

- құзіреттілік әдіс қазіргі сұраныстағы әдіс ретінде анықталды;
- білім беру жүйесінде сапалы –нәтижелі көрсеткіш ретінде енгізілуге ұсынылған құзіреттіліктер шеңбері анықталды;
- «басты құзіреттіліктер» деген ұғым енгізіліп, бекітілді (Европа Кеңесі, 1996);

- «басты құзіреттіліктер» құрамын анықтау мемлекет бағдарламаларындағы

жалпы білім беру стратегиясын дамытуда енгізілді (2010 жылға дейін Қазақстандағы жалпы білім беру мазмұнын модернизациялау тұжырымдамасы).

Сондай-ақ «құзіреттілік білім берудің» негізгі ерекшеліктері де анықталды:

- білім берудің жеке тұлғаға бағытталуы, оқытылатын курстардың тұлғаның қызығушылығына байланысты іріктелу мүмкіндігі;

- білім берудің дамытушылық және жас ерекшелігіне сай сипатта болуы;

- әлеумет пен жеке тұлға үшін маңызды мәселелерді өз бетінше шеше алу

- іскерлігі;

- мәселені шешуде іздену, шығармашылық, креативтік тұрғыдан ойлауды қалыптастыру;

- жеке тұлғаның өзін – өзі дамытуға бағдарлануы, әрбір тұлға ерекшелігін ескеру, шығармашылық тұрғыдан өзін- өзі дамыту және т.б.

Құзіреттілік адамға шешуге тиісті міндетті, рөлді, тапсырмалар кешенін жүктейтін, оқыту үрдісінде қалыптасатын «білім, іскерлік, дағдының жиынтығы», сондай-ақ білім, іскерлік, дағдыға сүйене отырып белгілі бір әрекетті жүзеге асыруға қабілет ретінде анықталады.

Сонымен өзіміздің зерттеуімізде болашақ мамандардың құзіреттіліктерін дамытудың теориялық негіздері деп:

- білім берудегі құзіреттілік амалдарды пайдаланудың теориясы: Ноам Хомский, И.Я.Зимняя, Е.И.Пассов, С.С.Құнанбаева, А.А.Жайтапова т.ғ.б.

- күзiреттiлiк дамыту оқытудағы АҚТның маңыздылығы: А.Т.Чакликова, Д.М. Г.О.Нуралиева, Д.М.Джусубалиева, Э.В. Артықбаева т.ғ.б.

- тәжірибелiк бағытта теориялық концепцияларды тәжірибиеде пайдалану: Т.Д.Кузнецова, А.Қ.Артықбаева т.ғ.б.

Қорытындылай келе қазiргi болашақ мамандардың күзiреттiлiктерiн оның iшiнде кәсiби күзiреттiлiктерiн қалыптатсырудың барлық құрылымдық құрамдас бөлiктерi болашақ мамандардың бiлiм беру ұйымдарындағы қызметiне, атап айтқанда, нақты педагогикалық жағдайларды шеше алу шеберлiгiне бағытталған. Мамандардың кәсiби даярлығы, яғни оның бiлiм беру қызметi барысында иеленген бiлiмi, тәжірибесi, жеке және әлеуметтiк қасиеттерi мен құндылықтарын жұмылдыру қабiлетi оның кәсiби күзiреттiлiгiн қалыптастырып, бiлiктiлiгiн арттыруды құрайды және оны өз тәжірибесiнде тиiмдi пайдалана алуымен өлшенедi. Және де қазiргi болашақ мамандарды оқыту бiздiң шет тiлдiк бiлiм беруде жан-жақты талқыланған теориялық негiздерге сүйенедi, сонымен қоса жеткiлiктi тәжірибелерi бар. Бiздiң негiзгi мақсатымыз шет тiлдiк бiлiм берi мәселесi болғандықтан бiздiң негiзгi мiндетiмiз осы жұмыстың ерекшелiктерiн анықтау болып болашақта кәсiби әрекетте қандай мүмкiндiктерi бар екенiң көрсетуге тырыстық.

ӘДЕБИЕТ:

1 Қазақстан Республикасындағы бiлiмдi дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған.- Алматы, 2014.

Мемлекеттiк бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентiнiң 2010 жылғы 7 желтоқсандағы - №1118Жарлығы. - Дерек көзi: http://control.edu.gov.kz/sites/default/files/gpro_kaz.pdf- (қаралған күнi 12.08.2018).

2 Зимняя И.А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования //Высшее образование сегодня. №5, 2003.- С.34-42.

3 Құнанбаева С.С. Қазiргi шеттiлдiк бiлiм берудiң теориясы мен практикасы,- Алматы 2011.- 87-91б.

4 Хмель Н.Д. Педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя.-Алма-Ата,1978.-115с.

5 Пассов Е.И. «Теоретические основы обучение иноязычному говорению»,- Воронеж: изд ВГУ, 1983.-199 с.

6 Романов П.Ю. Регулирование процесса исследовательских умений обучающегося. -Вестник ОГУ- 2003. – №3. – С.35-39.

7 Hymes D. "Toward ethnographies of communication". American Anthropologist.- part 2.- 1964.- p.1-34.

8 Бейсембаева А.А., Курбанова А.Н. Педагогический потенциал ценностей иноязычной культуры в процессе социализации личности // Журнал «Известия». Серия «Педагогические науки», Алматы, КазУМОиМЯ им. Абылай хана. -№ 3(45), 2017.-С. 39-50.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ПО ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Лесбекова Н.А.¹

¹магистрант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: auesjan_nargiz1994@mail.ru

В статье рассматриваются теоретические основы развития компетенций студентов с точки зрения преподавания иностранных языков. В то же время определяется объем взглядов на концепции компетентности и профессиональной компетентности в исследованиях, в работах зарубежных и отечественных ученых. Автор фокусируется на развитии компетенций будущих специалистов, в том числе на уровне профессиональной компетентности - общей научной компетентности, инструментальной компетентности и общей профессиональной компетентности. Оценка уровня образования основных компетенций студентов напрямую связана с реализацией поставленных задач. Поэтому формирование профессиональной компетентности будущих специалистов должно отвечать требованиям нового образовательного стандарта.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, общая научная компетентность, инструментальная компетентность, ИКТ.

Статья поступила 20.09.2018

THE IMPORTANCE OF THE INTERACTIVE METHOD IN THE DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS

Nigmatullaeva G. T.¹

¹master, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail.ru: gulnara_28@list.ru

This article discusses the effectiveness of using an interactive and active methods of teaching in learning process in the development of intercultural communicative competence. Also, these methods will be considered as an optimal way of any didactic problems. Since interactive methods are the basis of modern learning, they are widely used in vocational training institutions. The types of interactive methods are considered in the formation of intercultural communicative competences.

Keywords: intercultural communicative competence, interactive method, active method, vocational training, pedagogical technology, intercultural communication.

ӘОЖ 378.147

ҒТАМР 14.07.01

СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУДАҒЫ ИНТЕРАКТИВТІК ӘДІСТІҢ МАҢЫЗ

Нигматуллаева Г.Т.¹

¹магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail.ru: gulnara_28@list.ru

Бұл мақалада мәдениетаралық қарым қатынас құзіреттілігін дамытуда оқытудың интерактивтік және де белсенді әдістерін оқу үдерісінде тиімді пайдаланудың

маңыздылығы талқыланады. Сонымен қатар осы әдістер қандайда бір дидактикалық мәселелерді шешудің оңтайлы жолы ретінде қарастырылатын болады. Оқытудың интерактивті әдістері белсенді әдістердің жоғары шегі болып табылатындықтан, кәсіби білім беретін мекемелерінде оқыту барысында кең қолданысқа ие болып отыр. Мәдениетаралық қарым-қатынас күзиреттілігін қалыптастыруда интерактивті әдістердің түрлері қарастырылған.

Тірек сөздер: мәдениетаралық қарым қатынас күзиреттілігі, интерактивті әдіс, активті әдіс, кәсіби даярлық, педагогикалық технология, мәдениетаралық қатынас.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: Жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына жасаған Жолдауында білім саласы жан-жақты қамтылғанын талап етеді. Өйткені бес басымдықтан тұратын биылғы басты бағдарламалық құжаттың ең негізгі ерекшелігі – интеллектуалды ұлт қалыптастыру жолында ақпараттық технологияларға негізделген инновациялық дамыған қоғам құруды мақсат етуде жатыр.

Қазіргі ақпараттық білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар тіл меңгерудің әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекетінде белсенді, шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын өзге тілді жеке тұлғаны қалыптастыру ісіне ерекше мән берілуде[1].

Демек, тіл үйренушінің дүниетанымын кеңейтуде, қарым-қатынаста белсенділігін арттырып, білім, біліктерін жетілдірудің қоғамдық мәні зор. Тіл үйрету өзгеше әдістемелерді қолдануды, әрі өте көп ізденістерді талап ететін көлемді жұмыс болып табылады. Сондықтан тіл үйрету әдістемесіне жаңаша көзқараспен қарауды, оқытушы іс-әрекетін жаңаша ұйымдастыруды талап етеді.

Осыған сай «Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, жас мамандарды дайындауда педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойынша мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай-ақ оларға мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген.

Шет тіліне үйретуде айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым әдеттерін жаттықтыру мен дамыту саласында көптеген жұмыстар атқарылып жатады. Бірақ, бір тілді шет тілі ретінде үйренуде, бұл машықтар мен қабілеттерді бірдей ілгерілету өте қиын. Себебі, әр студенттің қабілетінің әр түрлі деңгейде болуы да көп әсер етеді. Бұрынғы кездері студентке ақпаратты беруде басты рөлді оқытушы атқарса, ал қазіргі таңда оқытушы студенттердің тіл үйренуге деген белсенділігін арттырып, ақпаратты

студентке өздігінен оқып-үйренуге дағдылап отырады. Демек, мұндай жағдайда оқытушы тек ақпарат беруші ғана емес, сонымен бірге оқу материалдарын жетік меңгерген, білікті, әдіскер маман болуы керек.

Қазіргі кезеңде шет тілін оқыту барысында студенттерде мәдениетаралық қарым-қатынас күзiреттiлiгiн дамытуда интерактивтiк әдiстердi қолдану тиiмдi болып отыр. Интерактивтi әдiстер оқыту әдiстемесiнiң сапасын арттыру үшiн жоғары белсендiлiктi дамыту болып табылады [2]. Қазақстанда шеттiлдiк бiлiм беру саласындағы жаңа технология мәселелерiн Д.М. Джусубалиева, А.Т. Чакликова, А.А.Головчун, С.С.Құнанбаева және т.б. ғалымдар зерттеген.

Сонымен «интерактивтiк» деген сөз энциклопедияда көрсетiлгендей, «интеракция» деген ұғымнан келiп шығады. Ал «интеракция» жекетұлғалардың жұптық, топтық өзара бiрiккен әрекетi, бiр-бiрiне алма кезекәсер етуi. Ол екi жақты әрекет болып табылады. Демек, интерактивтi («Inter» бұл өзара, «act» әрекет жасау) әлде кiммен әңгiмелесу, сұхбаттасу, өзара әрекет жасау деген ұғымдарды бiлдiредi. Интерактивтi әдiстiң мақсаты: жай ақпарат берiп қоймай, оқушыларды өздiктерiнен жауап iздеуге бейiмдеу.

Интерактивтi әдiстер жеке технология ретiнде, тақырыпты меңгеру үшiн, сабақ ретiндегi жағдайларда қолданылады. Интерактивтi әдiс студенттердiң шығармашылық қабiлеттерiн дамытуды қамтамасыз етедi. Оқытудың бұл әдiсi оқу материалының әртүрлi кезеңiнде құрылып, студенттердiң оқуға деген қызығушылығын арттырып, түсiнуге мүмкiндiк бередi. Оқыту үдерiсiнде интерактивтi әдiс белгiлi- бiр мақсатқа жету үшiн, ортақ шешiм қабылдау үшiн бiр-бiрiмен түсiнiсу және келiсiмге келу мақсатына құрылған диалогты қарым-қатынасты дамыту жүзiнде iске асады.

Диалогты оқу барысында студент терең ойланып, күрделi мәселелердi талдап, оған сұрыптама жасай отырып өзiнiң ойлаған шешiмiн қабылдайды. Бұл үшiн дербес, жұп және топтарға арналған рөлдiк ойындар, ғылыми жобалар, драмалық көрiнiстер, iскерлiк ойындар ұйымдастырылады. Бұл интерактивтi әдiс диалог жасауда студенттердiң белсендiлiгiн арттырады, бiрiгiп жұмыс жасауға үйретедi, өздiгiнен iзденуге, шығармашылықпен әрекет етуге бейiмдейдi, сондай-ақ, өзгелердiң пiкiрi мен құқығын сыйлауға үйретедi.

Жалпы шеттiлдiк бiлiм беруде С.С. Құнанбаева мәдениетаралық қатысым күзiреттiлiгiн әртүрлi мәдениет өкiлдерiнiң арасындағы қарым-қатынас деп түсiндiредi [3]. Яғни, оқыту барысында студенттердiң бойында қарым-қатынас күзiреттiлiгiн дамытуда осы әдiстердiң тиiмдiлiгi мен маңыздылығы өте зор екенiн атап айтпауға болмас. Оқу үрдiсiнде

интерактивтік әдістердің көмегі арқылы студенттерде бір-біріне деген, сонымен бірге өзара және де мұғаліммен қарым-қатынас тығыз орын алады.

Бұл дегеніміз оқытудың бұл әдісінің екі жаққа да тигізер әсерінің мол екендігінің көрінісі. Негізі интерактивті әдісті заманауи *белсенді* әдістердің бірі ретінде қарастыруға болады.

Интерактивті әдістерді қолдану кезінде мыналар ескерілуі керек:

- тұлғаның еркіндігі мен құқықтарының сақталуы;
- тұлғаның өзін көрсете алуына жағдайдың дұрыс жасалуы.

Оқытушы, ең алдымен, интерактивті әдістерге назар аударуы керек, соның арқасында оқушылар оқу үрдісіне белсенді қатысады.

Интерактивті әдіс түрлеріне мыналарды жатқыза аламыз: проблемалық шығарма әдістері, презентациялар, пікірталастар, топпен жұмыс, «миға шабуыл» әдісі, сын тұрғысынан ойлау әдісі, зерттеулер, іскерлік ойындар, рөлдік ойындар, «инсерт» әдісі, сахналау, тест сынағы әдісі, дебат, дөңгелек үстел, конференциялар, кейс-тапсырмалар және т.б. Интерактивті әдіске сондай-ақ әр түрлі көмекші құралдарды: интерактивті тақта, кітаптар, аудио, бейне материалдар, слайдтар, флипчарттар, постерлер, компьютерлер және т.б. пайдалана отырып, таныстырулар жатады. Осы аталған әдістерді оқу үдерісінде пайдалану студенттерге өз бетімен ізденуді, ақпаратты талдауды және жағдайды дұрыс шешуге көмектеседі. Және де біреудің пікірін құрметтеу, басқа көзқарасқа төзімділік таныту, сондай-ақ белгілі бір фактілерге негізделген өз пікірлерін қалыптастыруға үйретеді.

Сонымен қатар, интерактивті әдістерді пайдалану кезінде білім алушылар түсіну процесіне толық қанды қатысушылар болады, оның тәжірибесі оқу танымының негізгі қайнар көзі қызметін атқарады. Оқытушы дайын білімді бермейді, бірақ студенттерді өз бетімен ізденуге үйретеді. Білім берудің дәстүрлі нысандарымен салыстырғанда, интерактивті оқытуда оқытушы мен студенттің өзара әрекеттестігі ауысады: педагогтың белсенділігі студенттің белсенділігіне орын береді, ал педагогтың тапсырмалары олардың инициативасы үшін жағдай жасаушы болады. Бұл әдістерді игеру және қолдану үшін, оқытушыға топтық өзара әрекеттердің әр түрлі әдістемелерін білу қажет. Интерактивті оқыту өзара түсінікті, өзара әрекеттестікті, өзара байытуды қамтамасыз етеді.

Интербелсенді оқыту білім игеру процесін келесідей ұйымдастыруға ынталы:

– барлық үйренушілерге бірлескен таным процесіне белсенді араласуға мүмкіндік жасау;

– әрбір үйренушінің өзінің үйренгені мен өз білімі туралы түсініктерін ортаға салып, бірлесе талқылап, олар туралы ой толғануына мүмкіндік жасау;

– үйренушілер білімді өздігімен құрастыратын орта құру;
– терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
– өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
– оқу барысында жеке басының құндылықтары мен сенімдерін қалыптастырып, белсенді өмірлік бағытын (көзқарас, дүниетаным) ұстану;

– пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;
– шығармашылық қабілеттерін арттыру.

Бұл тұлғаның тұрақты қасиеттеріне айналып, тек студенттердің аудиториясында ғана орын алып қана қоймай, сонымен бірге өмірдің басқа да жақтарынан тиянақты түрде көрінеді [4].

Сондай-ақ, оқытудың белсенді әдістері де оқу материалын игеру үдерісінде студенттерді белсенді ойлау және практикалық әрекетке итермелейтін әдістер болып есептеледі. Белсенді оқыту оқытушының дайын білімдерді баяндауына, оларды есте сақтауы мен қайта жаңғыртуына емес, студенттердің белсенді ойлау және практикалық әрекет үдерісінде өз бетінше білімдер мен біліктерді меңгеруіне бағытталған әдістер жүйесін пайдалануды білдіреді.

Белсенді оқыту әдістерінің ерекшеліктері - олардың негізінде практикалық және ойлау әрекетіне ояту жатыр. Онсыз білімдерді игеруде алға жылжушылық болмайды. Оқытудың белсенді әдістерінің пайда болуы және дамуы оқытудың алдына студенттерге білім ғана беріп қоймай, танымдық қызығушылықтар мен қабілеттердің, шығармашылық ойлаудың, өз бетінше ақыл- ой еңбегінің қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ету т.б. жаңа міндеттер қойылуымен байланысты болып келеді.

Дәріс сабақтарында кез-келген студент шағын-талқылауларға қатысуға дайын болуы керек, оқытушының сұрақтар қоюы және дәріс тақырыбы бойынша сұрақтарына жауап беруі керек. Осылайша, тек қана мұғалімнің басты рөлде болуын тоқтататын лекциялар бойынша жұмыс күшейеді. Тәжірибелік сабақтарға өзіндік дайындық студенттің әрбір сабақтың тақырыбы бойынша тапсырмалардың барлық түрлерін міндетті түрде орындауы болып табылады. Студент сабақ жоспарына қатысты сұрақтарға жауап беруге, негізгі ұғымдарды және санаттарды сенімді түрде меңгеруге, өзін-өзі тексеруге арналған сұрақтарға жауап беруге және жазбаша тапсырмаларды жазбаша түрде орындауға дайын болуы керек. Интерактивті әдістерді пайдаланған кезде оқу процесі реттеледі

және оқытушының жалпы ұйыммен айналысуы күшейтіледі, сабаққа қажетті тапсырмалар мен материалдар жинағы алдын-ала дайындалады және топтарда талқылау үшін сұрақтарды немесе тақырыптарды қалыптастырады, консультациялар береді, алдын ала болжамдалған жоспардың уақыты мен тәртібі бақыланады. Осылайша оқу процесі екі жақты болып саналады.

Жоғарыда айтылғандай интерактивті әдістің мақсаты тек қана ақпарат беру ғана емес, оқушылардың өз бетімен жауап табу дағдыларын қалыптастырумен байланысты болып отыр және педагогикалық өзара ықпалдастық әрекетіне қатысушылардың мінез-құлық және қызмет үлгілерін өзгерту және жақсарту. Өз әрекетін және серіктесінің әрекетін талдай келе, әрбір қатысушы өз мінез-құлқының үлгісін өзгертеді және оны саналы түрде меңгереді [5]. Жалпы, заманауи оқу үрдісінде интерактивті әдістерді пайдалану студенттердің танымдық іс-әрекетін арттыруға алып келеді.

Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде. Студентті оқу процесіне қызықтырумен қатар, саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айта алатын ойлы ұрпақ тәрбиелеп оқытуда сабақта қолданылатын заманауи әдістердің маңызы өте зор. Солардың ішінде оқытудың интерактивті әдістері қазіргі білім беру үрдісінде кең қолданысқа ие болып отырғаны бәрімізге де мәлім екені анық. Интерактивті оқу бір мезгілде бірнеше мәселені шешуге мүмкіндік береді, оның бастысы коммуникативтік дағдылар мен біліктіліктерді дамыту болып табылады [6].

Бүгінгі таңда интерактивті әдістердің әр түрлі жіктелімдері бар. Интерактивті әдістер әртүрлі түрлерге қарай жіктеледі: мазмұн, қолдану, технологиялық сипаттамалар және т.б. тұрғысынан. Осыған орайбұл әдістердің түрлеріноқу процесінде жан-жақты меңгерген оқытушы, сонымен қатар әртүрлі болашақ маман иелері және де қазіргі білім алушылар арасында қолданысқа ие. Осылайша, студенттердің жеке қарым-қатынасына негізделген интерактивті оқыту әдістері «жеке дамуға» бағытталған заманауи білім парадигмасын қанағаттандырады.

Сонымен қатар, интерактивті әдістер көптеген жаттығуларда қабылдау әрекеті мен жеке маңыздылығын ғана емес, сонымен бірге оларды дамытады.Интерактивтік оқытудың мақсаты – студент өзінің жетістіктері мен интеллектуалды жетістіктерін сезінетін, оқу үдерісінің тиімділігін арттыратын ыңғайлы оқу ортасын құру болып табылады.

Оқытудың интерактивті әдістері – студенттерге белсенді білім беруде

жиі қолданылса, сабақтың сапасын көтерумен қатар студенттердің білімге деген құштарлықтарын да арттыра түсері сөзсіз. Бұл әдіс оқу үдерісіне қатысушылардың өзара ықпалдастығы мен бір-біріне өзара әсерінің мақсатқа бағытталған түрдегі жоғары бір нәтижесі болып табылады. Интерактивті әдістердің ерекшелігі - өзара әрекеттесу субъектілерінің, эмоционалды және рухани бірліктің өзара әрекеттесуінің жоғары деңгейінде. Сонымен, интерактивті оқыту әдістері қазіргі уақытта жоғары білім беруде студенттерді даярлауды жетілдірудің маңызды бағыттарының бірі және құзыреттілік тәсілін тиімді жүзеге асырудың алғышарттарының бірі болып табылады.

Қорыта келе, жалпы оқу үдерісінде оқытудың интерактивті әдістерінмеңгеру немесе қолдану студенттердің бойында негізгі қарым-қатынас құзіреттіліктерін шындап, одан әрмен дамытып және де қазіргі заман талабына сай бәсекеге қабілетті еліміздің дамуына үлес қосатын маман болып шығуына үлкен мүмкіндік береді. Жоғарыда айтылған әдістер мұғалім мен студенттердің өзара әрекеттесуінің көрінісі болып табылатындықтан оқу процесінде қолданудың тиімділігі өте жоғары деңгейде. Демек, заманауи әдістердің бұл түрі оқу барысында әрбір білім алушылардың білім, білік және дағдыларын қалыптастыруда үлкен рөл атқарады.

ӘДЕБИЕТ:

1 «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2017 жылдың 31 қаңтар күні Қазақстан халқына Жолдауы. - [Дерек көзі]: <http://ortalyq.kz/2017/01/31/>-(қаралған күні 04.11.2018).

2 Дуulichанская Н. Н. «Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций. //Электронное научно-техническое издание «Наука и образование». – 2011. –С.254.

4 Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования.- Алматы, 2010-344с.

5 Абтикалыков Н.Б. «Педагогикалық пәндерді оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану». – Қызылорда, 2012.- 34-35 бет.

6 Исаева З.А., Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Активные методы обучения или как интересно преподавать: Учебное пособие. - А., 2007- 284с.

7 Талғат А.Т. Шетел тілдерін оқытуда жазылымға үйретудің коммуникативтік негіздері. // Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». – 2018. - № 2 (49).- С. 63-71.

ВАЖНОСТЬ ИНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДА В РАЗВИТИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ

Нигматуллаева Г.Т.¹

¹магистрант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail.ru: gulnara_28@list.ru

В этой статье обсуждается эффективность использования интерактивных и активных методов обучения в учебном процессе в развитии межкультурной коммуникативной компетенции. Эти методы рассматриваются в качестве оптимального решения каких-

либо дидактических проблем. Так как интерактивные методы являются основой современного обучения, они широко применяются в учреждениях профессиональной подготовки. В статье рассмотрена важность применения интерактивного метода при формировании межкультурной-коммуникативной компетенции у студентов.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетенция, интерактивный метод, активный метод, профессиональная подготовка, педагогическая технология.

Статья поступила 22.09.2018

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF SELF-ACTUALIZATION OF STUDENTS' PERSONALITY IN THE CONTEXT OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Aizhanova G.K.¹, Kurbanova A.N.²

¹c.p.s., associate professor, Kazakh Ablai KhanUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
gulnara.64-95@inbox.ru

²master, Kazakh Ablai KhanUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

The article deals with the basic pedagogical conditions for the formation of self-actualization of students' personality in foreign language education. The authors draw attention to the fact that universities need to create pedagogical conditions for more effective implementation of students' personal potentials, the development of qualities important for further professional activity, the formation of value orientations, the expansion of ways of self-knowledge, self-acceptance, self-development and self-actualization of the individual. The desire for self-actualization is an important need of the individual. Pedagogical conditions of the university should be the basis for the realization of this need.

Keywords: self-actualization, students, pedagogical conditions, foreign language education

**УДК 378
МРНТИ 14.35.07**

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ В КОНТЕКСТЕ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Айжанова Г.К.¹, Курбанова А.Н.²

¹к.п.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, г. Алматы, РК
gulnara.64-95@inbox.ru

²магистрант, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, г. Алматы, РК

В статье рассматриваются основные педагогические условия формирования самоактуализации личности студентов в иноязычном образовании. Авторы обращают внимание на то, что вузам необходимо создать педагогические условия для более эффективной реализации студентами личностных потенциалов, развитию качеств, значимых для дальнейшей профессиональной деятельности, становлению ценностных ориентаций, расширению путей самопознания, самопринятия, саморазвития и самоактуализации личности. Стремление к самоактуализации является важной потребностью личности. Педагогические условия вуза должны стать основой для реализации данной потребности.

Ключевые слова: самоактуализация, студенты, педагогические условия, иноязычное образование

Особенностью современного общества является интеграция, мультикультурализм, глобализация мира в целом. И поэтому в таких условиях к личности человека предъявляются высокие требования к способности человека добиваться поставленных целей, самостоятельно определять свой жизненный выбор. Становится актуальной проблема изучения условий саморазвития личности, ее самоактуализации. Стремление к самоактуализации является важной потребностью личности. Педагогические условия вуза должны стать основой для реализации данной потребности. Современная студенческая молодежь живет в постоянно изменяющемся мире, в котором постоянно происходят преобразования и повышается уровень требований к духовной, личностной и профессиональной сферам будущих специалистов с высшим образованием, как к психологически здоровой и самоактуализирующейся личности. Ответственность за формирование такой личности лежит не только на ней самой, но и на учебном заведении. Поэтому вузам необходимо создать педагогические условия для более эффективной реализации студентами личностных потенциалов, развитию качеств, значимых для дальнейшей профессиональной деятельности, становлению ценностных ориентаций, расширению путей самопознания, самопринятия, саморазвития и самоактуализации личности.

В стенах вуза студенты приобретают теоретические и прагмапрофессиональные знания, умения и навыки, знакомятся со спецификой выбранной профессии. Именно от первого этапа профессионализации, от реализованности потребности в самоактуализации, зависит успешность жизненного и профессионального пути личности [1].

Студенты - это особенная социокультурная группа, отличающаяся стремлением к самоопределению, самопознанию и самоутверждению. Они обладают высоким интеллектуальным уровнем и более сформированной мировоззренческой позицией. Однако, у них недостаточно жизненного опыта. Студенческий возраст имеет свои особенности проявления самоактуализации. Так, пред нами достаточно высокоинтеллектуальные, эмоционально не устойчивые, осознанно переживающие состояние фрустрации, общительные, жизнерадостные, искренние, реалистичные студенты с низкой социальной креативностью. Отсутствие психологических барьеров и профессиональная креативность, в данном случае социальная, являются социально-психологическими факторами самоактуализации и при этом тесно связаны между собой. Для большинства

студентов самой важной является личностная направленность, затем деловая и наименее важной – направленность на общение.

Некоторые ученые предлагают рассматривать самоактуализацию личности как первоприродную закономерность, присущей личности, как постоянное восхождение к «себе лучшему» (В. Франкл, П. Гольбах, Э. Фромм и др.).

Другие видят самоактуализацию человека как самоустремление сущностных потенциальных сил человека в деятельности (С.Л. Рубинштейн, Э. Фромм); как вхождение в культуру в результате собственных усилий в свободном творчестве; как осуществление человеком заложенной от природы самости (Г.С. Батищев, М.С. Каган); как закономерность в процессе приобретения самого себя, через актуализацию смыслового богатства общей и личной культуры и мира (Н.А. Бердяев, А. А. Бодалев, М. Шелер); как процесс самоизменения, самоосознания саморазвивающегося субъекта, соизмеряющего свое развитие с собственным идеалом в рамках «своей» и «чужой» культуры (Х.-Г. Гадамер, М. Хайдеггер).

Проблема самоактуализации личности педагогической наукой рассматривается в контексте профессионального самосовершенствования, самоопределения, самореализации.

Самоактуализация, на основе ряда философских концепций, может пониматься и как обретение личностью смысла своей жизнедеятельности путем самореализации, через самопроектирование, самотворчество, движимое внутренним стремлением к поиску новых решений (Ф.Ницше, С.Кьеркегор, А.Шопенгауэр).

Теория самоактуализации стала активно разрабатываться в США в середине XX в. (Г.Оллпорт, Р. Мэй, А.Маслоу, К.Роджерс и др.). В отечественной психологии — К. А. Абульханова-Славская, Л. И. Анцыферова, Д. А. Леонтьев, В. А. Петровский и др.

Ученые выделили пять основных постулатов гуманистической психологии:

1. Человек есть целостное существо; и он сам, и его внутренний мир не могут быть объяснены исключительно в результате научного изучения его органов, рефлексов, физиологических и функциональных систем и т.д.

2. Человеческое бытие разворачивается в социокультурной среде, в контексте человеческих отношений, следовательно, поведение человека и его психосфера не могут быть поняты и объяснены теориями, в которых не принимается в расчет межличностный, социокультурный аспекты развития.

3. Человек обладает способностью к самосознанию и самопознанию, обладает свойствами субъекта, следовательно, не может быть понят психологией, не учитывающей в своей методологии эти факторы.

4. Человек не является пассивным наблюдателем процесса своего существования, творит свой собственный опыт и обладает правом выбора.

5. Человек интенционален, он обращен в будущее, в его жизни есть цель, ценности и смысл.

Концепция самоактуализации является результатом многолетней деятельности группы ученых, объединенной изложенными выше принципами, среди которых следует особо выделить А. Маслоу и К.Роджерса.

Связывая самоактуализацию, рассматриваемую как процесс, с мотивацией развития, А. Маслоу утверждал, что человек одновременно является тем, что он есть, и тем, чем он стремится быть. Исследования А. Маслоу показали, что самоактуализирующимся личностям присущи такие черты как ориентация в большей степени на настоящее, внутренний локус контроля, высокая значимость ценностей роста и духовных ценностей, спонтанность, терпимость, автономия и независимость от окружения, чувство общности с человечеством в целом, сильная деловая направленность, оптимизм, устойчивые внутренние моральные нормы, демократичность в отношениях, наличие интимной среды, включающей немногих близких людей, креативность, критичность по отношению к своей культуре, высокое самопринятие и принятие других [2].

Таким образом, самоактуализация – это основополагающее свойство психологически здоровой, зрелой личности, стремящейся к полноценной реализации собственного потенциала, к саморазвитию, сохранению и максимальному проявлению своих лучших черт. Это процесс, предполагающий определенный выбор. Если личностный выбор делается каждый раз в пользу личностного развития, то это и является движением к самоактуализации и психологическому здоровью. Самоактуализирующимся людям свойственна устоявшаяся система личных ценностей, глубокая рефлексия и адекватный образ своего «Я». Ценности для актуализирующейся личности выступают в роли потребностей [3].

Согласно исследованиям Л.Я. Гозман, Н.Ф. Калина самоактуализирующуюся личность отличают самоуважение, самопринятие, автономность, уверенность в себе, креативность, осознанность смысла жизни, способность к целеполаганию и планированию и др. Огромную роль в процессе самоактуализации студенческой молодежи играет осмысленность жизни, ценностные ориентации личности. Смысл жизни

— это базовая мотивационная тенденция, направленная на осознание сущности собственной личности и ее места в жизни, ее жизненного предназначения. Смысл жизни является важнейшим двигателем развития личности. На основе смысла жизни личность избирает и формирует свой жизненный путь, планы, цели, стремления в соответствии с теми или иными принципами.

Не вызывает сомнений утверждение, что потребность в самоактуализации есть основополагающее свойство зрелой личности. «Актуальная потребность в саморазвитии, стремление к самосовершенствованию и самореализации представляют огромную ценность сами по себе. Они являются показателем личностной зрелости и одновременно условием ее достижения» [4]. Попытки составить характеристику самоактуализирующейся личности предпринимаются казахстанскими психологами, но опираются они на работы зарубежных психологов.

Самоактуализация это непрерывная реализация потенциальных возможностей, способностей и талантов, как свершение своей миссии, или призвания, судьбы и т.п., как более полное познание и принятие своей природы, как стремление к единству или внутренней гармонии личности. Личность как открытая система, развиваясь через разнообразные формы деятельности и активности, овладевает социальными и индивидуальными компетенциями, стремится к самоактуализации [5].

Вузы призваны уделять внимание возможностям реализации студентами собственных личностных потенциалов, развитию профессионально значимых качеств и ценностных ориентации, создавать благоприятный психологический климат в учебных группах. Оказывать своевременную помощь в разрешении личных проблем и расширении путей для самопознания, самопринятия и саморазвития личности. В студенческие годы идет становление творческой личности будущего специалиста, основная задача которого сделать рост и самосовершенствование целью дальнейшего личного и профессионального развития. В этой связи необходимо рассмотреть самоактуализацию как процесс, который имеет свои особенности проявления в учебно-профессиональной деятельности, и как интегративное личностное образование, представленное определенными личностными свойствами и имеющее четкую структуру. Самоактуализация в процессе обучения в вузе является залогом успеха последующей профессиональной деятельности, и поэтому значимым будет определение того влияния, который оказывает уровень профессиональной направленности на личностный рост в процессе обучения в вузе. В этой связи уместно

отметить опытно-экспериментальные исследования по подготовке специалистов в профессиональных образовательных учреждениях.

Сравнительный анализ особенности социальной адаптации современной молодежи в кризисные периоды перехода «школа-вуз-трудоустройство» исследовал Е.В. Мороденко [6]; А.О. Посаженникова исследовала социально-психологические свойства личности и уровня развития моральных суждений [7]; формирование готовности будущих учителей к организации процесса самоактуализации личности подростков исследовала Г.К. Айжанова; влияние деятельностного подхода в профессиональной подготовке магистрантов рассматривали Е.Н. Горячева, Д.А. Салманова и др.

Самоактуализацию, как духовную интеллектуальную деятельность, направленную на изменение личности изучали Б.Ф. Ломов, А.А. Бодалев; на самосозидание В.П. Зинченко, А.Н. Леонтьев.

Основная идея — потенциальные возможности человека могут проявиться и реализоваться лишь при рациональной самоорганизации учебной деятельности. Эффективная самоорганизация учебной деятельности - это умение автономно, без внешнего систематического контроля, помощи и стимуляции рационально организовать свою учебную деятельность. Сущность процесса самоактуализации в образовательном пространстве эти авторы видят в передаче, трансляции от воспитателей к воспитуемым способов, методов и путей, посредством которых человек может стать тем, кем он может стать.

Самоактуализация есть процесс становления человека субъектом собственной жизнедеятельности и требует освоения им норм и способов человеческой деятельности, основных смыслов и ценностей, регулирующих совместную жизнь людей в обществе. Понять свою самость в истинном, полном значении этого слова — значит усмотреть в ней идеальную, очевидно осмысленную необходимость бытия в мире действительности. В. И. Слободчиков и Е. И. Исаев считают, что только осознание этой истинно духовной реальности позволяет человеку открыть свою субъективную реальность как проекцию самости [8].

Анализ научной литературы показал, что вопрос о педагогических условиях самоактуализации студентов вузов в контексте иноязычного образования и при обучении иностранному языку изучен недостаточно. Тем не менее, в научной литературе имеются разработки, которые могут послужить методологическим основанием для обоснования эффективности педагогических условий самоактуализации студентов.

Самоактуализация способствует наиболее полному раскрытию всех потенций студента и активизации лучших качеств, заложенных

природой. Самоактуализация как психологическое образование, для которого сензитивным является юношеский возраст, есть следствие педагогической поддержки и образования. Продуктивным средством самоактуализации личности выступает обучение иностранному языку.

Усиление самоактуализации происходит под влиянием занятий по иностранному языку, если:

- обучение осуществляется как диалог-обмен участников процесса личностным рефлексивным опытом, основанным на развитии ценностного отношения к миру, к другим, к себе, к собственному развитию;
- используются приемы и формы обучения, активизирующие процесс личностной самоактуализации студентов;
- обучение основывается на психологическом новообразовании юношеского возраста - способности к самоактуализации, как самооценности для развития осознанной самоактуализации студентов техникумов [9].

Таким образом, основным путем и психологическим механизмом развития самоактуализации студента в иноязычном образовании и в процессе изучения иностранного языка является процесс личностного саморазвития.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Кузнецова Л. Э., Кулешова М. Ю. Повышение адаптационного потенциала личности студентов в процессе их психологического сопровождения / Л. Э. Кузнецова, М. Ю. Кулешова // Молодой ученый. — № 23 (103) — Чита: «Издательство молодой ученый», 2015. — С. 877–879.
- 2 Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. Тексты. — М.: Наука, 2002. — 236 с.
- 3 Забелина А.В. Проблема самоактуализации личности // Гуманитарные ведомости ТГПУ им.Л.Н.Толстого. – 2013. – № 7. с.-26-32. – [Режим доступа].- <http://elibrary.ru/download/52265450.pdf>- (Дата обращения: 12.09.2018).
- 3 Романов К.М. Практикум по общей психологии : учеб. пособие / К.М. Романов, Ж.Г. Гаранина. – М.: Изд-во Московского психол.-соц. ин-та, 2002. – 320 с.
- 4 Сериков В.В. Образование и личность: теория и практика проектирования педагогических систем / В.В. Сериков. – М.: Изд. корпорация «Логос», 1999. – 272 с.
- 5 Мороденко Е.В. Сравнительный анализ особенности социальной адаптации современной молодежи в кризисные периоды перехода «школа – вуз – трудоустройство» / Е.В. Мороденко // Ученые записки ун-та им. П.Ф. Лесгафта. – 2011. – № 3. – С.143-148.
- 6 Посаженикова А.О. Социально-психологические свойства личности и уровни развития моральных суждений в ранней юности / А.О. Посаженикова // Ученые записки ун-та им. П.Ф. Лесгафта. – 2010. – № 3. – С.95-100.
- 7 Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. Учебное пособие для вузов. - М.: Школа-Пресс, 1995. - 384с.
- 8 Мардахасев Л.В. Самопознание и самовоспитание студента педагогического вуза//Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». – 2018. - № 1 (48). - С.13-25.

ШЕТЕЛДІК БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ТҮЛҒАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Айжанова Г.К.¹, Құрбанова А.Н.²

¹к.п.н., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан · gulnara.64-95@inbox.ru

²магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

Мақалада шет тілдерін оқытуда студенттердің өзіндік тұлғасын қалыптастырудың негізгі педагогикалық шарттары қарастырылады. Авторлар жоғары оқу орындарында студенттердің жеке әлеуетін тиімді жүзеге асыруда үшін педагогикалық жағдай жасауға, олардың келешектегі кәсіби қызметіне қажет құндылықтарды қалыптастыруға, құндылық бағдарын қалыптастыруға, өзін-өзі тануға, өзін-өзі қабылдауға, өзін-өзі танытуға назар аударады. Өзін-өзі танытуға талпыну – тұлға үшін аса маңызды қажеттілік. Университеттің педагогикалық шарттары осы қажеттілікті жүзеге асыру үшін негіз болуы тиіс.

Тірек сөздер: өзін-өзі тану, студенттер, педагогикалық шарттар, шет тілдерін оқыту.

Статья поступила 25.09.2018

2 Бөлім
ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Раздел 2
СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ

Part 2
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

IN THE PROCESS OF TRAINING OF TECHNOLOGY OF
CRITICAL THINKING APPLICATION

Iskhan B.Z.¹, Zakenova M. A.²,

¹c.p.s., associate professor, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²teacher, school-lyceum №188, Almaty, Kazakhstan, baiel_i@mail.ru

Giving a quality education to our young generation, setting up the basis of competence is summarized in this article. That's why the attention is paid on necessity of using pedagogical technologies. One of those technologies is called «critical thinking» that's presented in his message "Third modernization of Kazakhstan: global competitiveness». The importance of «critical thinking» technology is thoroughly written there.

Keywords: modernization, global, critical thinking, technology, competitiveness, student, person

ӘОЖ 378

ҒТАМР 14.35.07

СЫНИ ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҚОЛДАНУ

Исхан Б.Ж.¹, Закенова М.А.²,

¹ф.ғ.к., доценті, профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ, Алматы, Қазақстан,

²мұғалім, мектеп-лицейдің №188, Алматы, Қазақстан, baiel_i@mail.ru

Мақалада еліміздің жас ұрпақтарына сапалы білім берудің, олардың бойына біліктілік негіздерін қалыптастырудың маңызы баяндалады. Ол үшін педогогикалық технологияларды тиімді пайдаланудың қажет екеніне мән беріледі. Сондай технологиялардың бірі – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған 2017 жылғы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында көрсетілген «сыни ойлау» технологиясы екені көрсетіледі. «Сыни ойлау» технологиясының білім берудегі маңыздылығы тарқатылып жазылады.

Тірек сөздер: жаңғыру, жаһандық, сыни ойлау, технология, бәсеке, қабілеттілік, білімгер, тұлға.

XXI ғасыр өркениетінің ғылыми-технологиялық дамуының жетістігі болып саналатын Ақпараттық-қатысымдық технология (ІТ) адамзаттың күллі іс-әрекетіне арқау болып, әрбір мемлекеттік құрылымның барлық саласына дендеп еніп, соның ықпал-әсерінен қазіргі қоғамдық қарым-

қатынас та жедел қарқынмен даму жолына түсті. Бұл, сөзсіз, отандық білім беру жүйесінің мазмұнын жаңартып, құрылымын жетілдіруге, сондай-ақ сапалық деңгейінің артуына да ықпал етіп, оның жүйесіндегі барлық пәндердің оқыту үдерісіне елеулі әсер етуде. Сол себептен отандық білім беру жүйесінің әдіснамасын жаңа немесе жаңғыртылған технологиялармен қамтамасыз етіп, электронды-ақпараттық, ақпараттық-қатынастық құрал-жабдықтар арқылы жаңартып, халықаралық дәрежеге көтеру және білімгерлерді әлемдік бәсекеге қабілетті маман етіп даярлау мақсатында тың да нақты қадамдар жасалуда.

Сондай нақты қадамдардың арқасында қазіргі кезеңде елімізде білім берудің жаңа жүйесі қалыптаса бастады. Білім беру салаларына оқытудың педагогикалық жаңа технологиялары енуде. Оларды сабақ жүргізу барысында барынша тиімді пайдаланбайынша, еліміздің жас ұрпағын, болашақ мамандары мен кәсіп иелерін білімді, білікті етіп шығару мүмкін емес.

Оқытудың, білім берудің жаңа немесе жаңартылған технологияларын қолданып оқыту білімгерлердің (студенттер, магистранттар, докторанттар) ой-саналық (интеллектуалдық), кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбеттерін жетілдіріп қалыптастыруға игі әсерін тигізеді. Сондықтан да өз сабақтарының нәтижелі болуын қалайтын мұғалім-оқытушы білімгерлердің ой-санасы мен білім-біліктілігін дамытуға ықпал ететін әдіс-тәсілдерді жиі пайдалануға тырысады.

Оқытудың қандай да болсын әдіс-тәсілдерін сабақта пайдалануға болады, бірақ олар сабақтың мақсаты мен міндеттеріне сәйкес қолданылса ғана жақсы нәтиже беретіні анық. Бұл туралы туралы қазақтың танымал ұстаз-әдіскерлер: Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы, М. Жұмабаев және т.б. еліміздің қазіргі кездегі педагогтары сүбелі еңбектер жазды.

А. Байтұрсынұлының: «Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім», – деген сөзінде үлкен мән жатыр [1].

Заманауи талаптарға сай соңғы жылдары білім беру үрдісінде оқытудың жаңа әдісі-тәсілдері пайда болып, бұрыннан қолданылып келе жатқан дәстүрлі әдіс-тәсілдер жаңартылып қолданыла бастады. Түрлі мамандық, кәсіп иелерін дайындауда сан алуан пәндер оқытылады, алайда соларды оқытып, пән аясында білім беру кезінде қолданылатын әдіс-тәсілдер барлығына ортақ болып келеді. Өйткені қандай әдістің болсын түпкі мақсаты мен міндеттері білім беру мен біліктілікті шыңдау болып табылады.

Қазіргі кезде білім беру ошақтарында, оның ішінде гуманитарлық білім беру саласында жиі қолданылып жүрген технологиялардың бірі – білімгерлердің болашақ кәсіби мамандығы бойынша білім-біліктілікті сыни ойлау тұрғысынан қабылдау қабілетін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдер.

Білімгерге берілетін нақты бір білімнің (бір пән бойынша) жиынтығы оның білікті маман болып шығуының негізін қалайтыны сөзсіз. Қазіргі кезде берілетін білімді бекіту, студенттің болашақ мамандығы бойынша біліктілігін жетілдіру мақсатында ұстаз-педагогтар өз сабақтарында түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып, сабақ жүргізіп жүр. Біз осы мақаламызда солардың бірі – болашақта маман болатын білімгерлердің білім-біліктілігін қалыптастыруда өзіндік ерекше рөл атқаратын сыни ойлауды дамыту технологиясын сабақта қалай пайдаланған тиімді деген мәселе туралы өз ойымызды ортаға салмақпыз.

Әлбетте, білімгерлерді өз бетімен шешім қабылдауға, өз ой-пікірін еркін жеткізуге, тағысын-тағыларға тәрбиелеу, яғни сыни тұрғыдан ойлауға дағдыландыру педагогика ғылымында ежелден бері қолданылып келеді. Тек бұл технологияны пайдаланып оқыту біздің заманымызда ерекше мазмұнға, ерекше маңызға ие бола бастады.

Жас ұрпақты, мәселен, болашақта мәмлегер (дипломат) мамандығын игеріп шығатын студенттерді сыни тұрғыдан ойлай алуға тәрбиелеу – еліміздегі халықаралық қатынастар мамандығы бойынша білім беру орындарында, соның ішінде гуманитарлық жоғары оқу орындарында оқу-тәрбие ісінің қазіргі кездегі педагогикалық басты ұстанымдарының біріне айналды. Бұл технология студенттердің де, оларға сабақ жүргізетін оқушылардың да негізгі ұстанымдарының қатарына жатады. Өйткені халықаралық қатынастар мамандығын иеленіп, нақты өмірде сол қызметті қолданған кезде осы мамандық иелерінен сыни тұрғыдан ойлап әрекет етуі көп жағдайда аса қажетті іс-шараның маңыздысы болып саналады.

Шетелдік жеке тұлғамен немесе заңды тұлғамен жолығып, оның еліндегі саяси-экономикалық немесе қоғамдық-әлеуметтік жағдайы туралы толыққанды мәлімет алу үшін халықаралық қатынастар саласының маманы олармен сұхбат жүргізетіні мәлім. Сол кезде өзіне керек мәлімет пен жағдайатты саналы түрде дәл бағамдау үшін сыни ой тұрғыдан ойлаудың, шешім қабылдаудың қажет екені анық. Сыни тұрғыдан ойлап әрекет ету – білім мен біліктіліктің, бақылау мен тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде барынша шынай (объективті) бола түседі. Алынған ақпарат пен мәліметті дұрыс талдау үшін де сыни ойлаудың маңызы зор. Әрекет жасауға негіз болатын кәсіби тілдік іскери білім-біліктілік сыни тұрғыдан ойлаумен ұштасып жатса, дипломатиялық

қарым-қатынастың сапалы бола түсетіні белгілі. Бұл мәселе еліміздің сан салалы өндірісінде қызмет ететін, жұмыс істейтін түрлі мамандар мен кәсіп иелерінің барлығына қатысты. Кез келген маман мен кәсіп иесінің өз ісінің шебері болумен қатар, оның кез келген жағдаятқа сыни ойлау тұрғысынан қарауының маңызы қазіргі кезде артып отыр.

Сол себептен Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің Қазақстан халқына арналған 2017 жылғы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында [2] жас ұрпаққа тәрбие берудегі креативті ойлаудың (сыни ойлаудың) рөліне баса назар аударды.

Елбасы атап көрсеткендей, оқытудың бұл әдісінің мақсаты – қазақстандықтардың жаңа буынын тәрбиелеу, Қазақстанды бәсекеге қабілетті адам капиталы жеткілікті еліге айналдыру. Елбасының өз сөзін келтірсек: «Ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс. Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет», «Біздің жастарымыздың жаңа білімдерді игеріп қана қоймай, өздері де осындай жаңа білімдерді жасай білуіне қол жеткізуі қажет. Бүгін креативті (сыни) ойлау, білімді қайта ойлай білу, жаңа шешімдер, технологиялар мен инновациялар тудыра білу ең құнды білімге айналды».

Президент осы ойын ортаға сала келе, одан әрі жоғары технологиялық «білімдер қоғамының» Қазақстанда қалыптасу рөліне тоқталды. Қандай да бір үрдіс субъектісінің тұлға рөліне, оның өзіндік идеяларды жобалап, оларды кейін нақтылы көрсету қабілетіне, креативтілік, жаңалық атаулыға ашықтық ерекшеліктеріне, идеяларды ойлап жасау, іс жүзіне асыру қабілетіне ерекше көңіл бөлді.

Ал жас ұрпақты, яғни оқушылар мен студент жастарды сыни тұрғыдан ойлануға үйрету, сыни тұрғыдан шешім қабылдауға баулу технологиясын білім беру мен оқытудың кез келген әдістерін пайдаланған кезде қолдануға болады. Тіпті ойын түрінде өтілетін сабақтарда да оны тиімді пайдалануға болады. Сондықтан да халықаралық қатынастар мамандығы бойынша кәсіби қазақ тілі пәнін оқыту кезінде студенттердің ойлану және тілді тиімді қолдана білу қабілетін дамыта түсу үшін педагогикалық белсенді әдіс-тәсілдердің барлығын пайдаланған артық етпейді.

Сыни ойлау – болашақ мәмлегер (дипломат)-студенттердің өздік мүмкіншіліктері мен алған білім-біліктерін, ұстанған құндылықтарын одан әрі дамытуға, өз бетімен әрекет жасауға деген ынта-жігерін шыңдауға және оны бағалауға жетелейді. Соңғы жылдарда қолданылып жүрген жаңашыл (инновациялық) әдіс тәсілдерді сабақта пайдалану әрбір ұстаздың міндеті екендігін ескере отырып, сабақ жүргізу барысында сыни

тұрғыдан ойлау технологиясын әр сабақта тиімді қолдана білу болашақ маманның өз кәсібінің майталман шебері болып шығуына мейлінше жәрдемін тигізе түседі.

Дегенмен студенттерді сыни ойлауға тәрбиелеу дегенді бір жақты қарастымаған жөн. Өйткені сыни тұрғыдан ойлау – кез келген жағдайды немесе біреудің іс-әрекетін, ой-пікірін, көзқарасын сынау емес, оның байыбына бару, зерттеп-зерделеу, өз көзқарасы тұрғысынан бағалау болып табылады.

Қоғам, мемлекет дамуына қажетті түрлі мамандықтарды игерем деп жүрген білімгерлердің теориялық-практикалық сабақтардан алған білімдері негізінде оларды кәсіби тіл (қазақ, орыс, ағылшын) пәнінің сабақтары арқылы өз бетімен сыни ойлауға дағдыландыру және сол дағдыларын дамыту үшін олардың базалық (отбасылық, қоршаған орталық, мектептік) тәрбиесінің қаншалықты деңгейде екеніне де назар аудару керек. Тіпті сыни ойлауға тілдік-ділдік (менталитеттік) тәрбиенің де айтарлықтай әсер-ықпалы бар екенін естен шығармау қажет. Бұл орайда халқымыздың өз ұрпағын сыпайылыққа, үлкеннің алдында суырылып сөйлеуге, инабатты болуға, ізетті, кішіпейіл болуға тәрбиелейтіні өз кезегінде біршама кедергі келтіріп жатады. Сол себептен болар, ауыл мектебін бітіріп келіп, қандай да бір мамандықты игергісі келетін білімгерлердің қайсыбірі өз ой-пікірін, өз көзқарасын еркін жеткізбек түгілі, күнделікті өтілетін сабақтардан алған білімдерін батыл айтуға да бармай жатады. Мысалға келтіріп отырған халықаралық қатынастар саласы бойынша білім алып жатқан студенттердің арасында кейде осындай жастардың көп екенін аңғарғанда ұяндық, ұялшақты, болбырлық, ынжықтық қанымызға сіңген қасиет пе деп те қаласың.

Әрине, сыни тұрғыдан ойлаудың қалыптасуына негіз болатын факторлар сан алуан екені даусыз. Соның ең бастысы тағылымды тәрбие мен сапалы білім алу және қазіргі заманғы ақпараттық технологияны мейлінше тиімді пайдалана отырып, дүниетанымды жан-жақты кеңейте білу екені рас. Терең білімді және сол білімді біліктілікке айналдыра алаған адам ғана сыни ойлай алса керек. Сол себептен болар, халқымыздың данышпаны, ұлы ақын Абай өзінің атақты «Сегіз аяқ» [3, 87] өлеңінде: Басында ми жоқ, /Өзінде ой жоқ/Күлкішіл кердең наданның./Көп айтса көнді./Жұр айтса болды –/Әдеті надан адамның./Бойда қайрат, ойда көз/ Болмаған соң айтпа сөз, – деп айтуында терең мән жатыр.

Ұлы абыз Абай да сыни ойлау адамның ерекше бағалы қасиеттерінің бір деп отыр. Ендеше қандай да бір мамандықты игергісі келетін білімгерлердің берілген білім мен оның қағида-ережелерінің аясында қалып қоймай, өздерінің әрбір іс-әрекетінен саналы мағына іздеуі немесе

өзінің көзқарасын білдіруі болашақ мамандығының қас шебері болуы үшін де керек дүние.

Сыни тұрғыдан ойлау дегенде білімгер өз ұстанымымен ғана шектеліп қалмай, басқалардың да ой-пікірлерімен санасуы керек екенін қаперден шығармаған жөн. Егер бұл қағида орындаламаса, сыни тұрғыдан ойлауға тәрбиелеудің өзі де теріс бағыт алып кетуі әбден мүмкін. Өйткені, қандай да болсын, бір жағдаятқа сыни ойлау тұрғысынан баға беру – тек өз шешімім, өз көзқарасым дұрыс дегенді әрдайым білдіре бермейді. Кейде сыни ойлау тұрғысынан өз көзқарасыңды білдіру арқылы қаралып-талқыланып отырған бір мәселе жөніндегі әріптестеріңнің қандай ұстанымда екенін терең түсініп, өзіңнің ой-тұжырымның немесе шешіміңнің қате екеніне көз жеткізуге де болады. Сол себептен сыни ойлау жаңа идеяларға, жаңа ұстанымдарға (принциптерге), жаңа мүмкіндіктерге жетелейді. Ал бұл болса, мәселенің мәнісін басқа бір қырынан көруге, оны басқаша бағалауға, басқаша жолмен шешуге көмектеседі [4; 5; 6].

Еліміздің әлеуметтік-экономикалық түрлі саласының болашақ маманы болып шығуды мақсат ететін білімгерлерге кәсіби тіл пәнінің сабағы барысында, көбінесе практикалық сабақтар жүргізген кезде сыни тұрғыдан ойлау әдіс-тәсілдерін қолдану – тілдік бірліктерді дұрыс әрі қисынды пайдалана отырып, олардың сан алуан жағдаятты талдау, бақылау, қорытындылау, негізгі дереккөздерді тиімді пайдалана білу, бағалау және соларға сәйкес сұрақтар қою, салыстыру және талқылау, ұсыныстар жасау және т.б. дағдыларды меңгерту үшін қажет. Білім беруде оқытудың белсенді әдістерінде сыни ойлау технологиясын қолдану – білімгерлердің нақты және жылдам шешім қабылдауларын арттыра түседі. Бұл ретте сыни ойлауға тәрбиелеу жұмыстарын практикалық сабаққа қатысып отырған топ студенттерінің барлығын бірдей қамтып жүргізгенде нәтижелі бола түседі. Сабақта қаралып талқыланатын бір мәселені бүкіл топ болып жұмыла талқылағанда олардың білім-біліктілігі кеңірек ашылады және айқындала түседі. Сондай-ақ тілдік-қатысымдақ (коммуникативтік) дағдылары да жетіліп, дамиды. Теориялық сабақтардан алған білімдерін іс жүзінде (практикада) қалай пайдалану дағдылары мен машықтары қалыптасады.

Әлеуметтік-экономикалық түрлі сала мамандықтарының іс жүзінде қолданыс табатын машықтық дағдыларын білімгерлердің бойына қалыптастырып бекітудің оңтайлы бір жолы – топпен жұмыс істеп, тілдік-қатысымдық қателіктерді қысқарту үшін олардың өзара іс-қимылын дұрыс үйлестіре білу болып табылады. Кәсіби тілдік білім беруде оқытудың белсенді әдістерін қолдану нақты және жылдам шешім қабылдауды арттырады, топтық жұмысты жандандырып, жақсартады.

Сөйтіп, олардың тілдік-қатысымдық (коммуникативтік) дағдыларын жетілдіре отырып, теориялық сабақтарда алған білімдерін іс жүзінде (практикада) қолдана білуге үйретеді [7].

Дәстүрлі сабақтарда білімгерлер тек оқытушының ойымен санасып, бір-бірімен пікір алмаспай, тығыз қарым-қатынасқа түспей, тілдік білім-біліктілікті меңгеретін болса, сыни ойлау технологиясы қолданылып жүргізілетін сабақтарда олар бірге оқитын өзге білімгерлердің сыни ойлау тұрғысындағы ой-пікірлерін тыңдап, онымен келісетінін немесе келіспейтінін айтып өз көзқарасын білдіреді. Сөйтіп, өз ой-пікірін білдіріп және оны дәлелдеп кез келген жағдаятты шешу үшін сыни ойлау қажет екенін терең пайымдауға дағдылана бастайды. Алайда сабақтың нәтижелі әрі қызықты болып өтуі үшін оқытушы практикалық немесе семинар сабағында қарастырылып талқыланатын мәселелер бойынша студенттерге алдын ала тапсырмалар беруі қажет. Көрнекі құралдар дайындап, сабақ материалдарын тиянақты жасауды да назардан тыс қалмауы тиіс. Білімгерлер тақырыпқа қатысты мәселелер бойынша толық дайындалып келулері керек.

Бұндай іс-әрекеттің қорытынды нәтижесі, көбінесе топтық әңгіме және зерттеушілік әңгіме түрлерінде айқын көрінеді. Дегенмен сыни ойлау технологиясын пайдаланып жүргізілетін алғашқы сабақтарда болашақ мамандығының қыр-сырын оқып-үйреніп жүрген білімгерлер өз ұстанымдарын (позицияларын) қорғап, басқалардың пікірлерін қабылдауға бірден дайын болмай жатады. Сондықтан да жоғарыда бір рет айтқанымыздай, олардың жоғары оқу орнына дейінгі тілдік дағдысының, отбасылық тәлім-тәрбиесінің қандай деңгейде болғанына жіті назар аударып, егер қайсыбір білімгер өте ұяң болса, оның өз ой-пікірін ашық айтуына барынша қолдау жасап отыру қажет. Ондай білімгерлердің айтқан ой-пікірі, көзқарасы қате болса да, ара-тұра қолпаштап отырудың да еш артықшылығы жоқ.

Кейде пән материалын жақсы игеріп келген кейбір білімгерлер тарапынан оқытушының бұл әрекетіне деген келіспеушілік те болып қалуы мүмкін. Ондай жағдайда оқытушының ымырашылдық (компромистік) саясатты ұстанғаны жөн. Яғни алғашқы пікір айтушы мен келесі пікір айтушылардың шешімдері мен тұжырымдарын, қорытындыларын қисынды (логикалық) уәжбен үйлестіре білуі қажет.

Әлбетте, бұндай сабақ жүргізген кезде білімгерлердің арасында тартыс та, реніш те болды. Бұның өзі сабаққа өз ой-пікірін айтып, ортаға салушылық (дискурстық) сипат береді. Оқытушы әркімнің өз ой-пікірі, тұжырымы болатынын, соларын дәлелдеп айта алатындарын саналарына құя отырып, оларды бірін-бірі тыңдай білуге үйретуге мән беруі керек.

Сөйтіп, оқытушы – білімгерге өз қатесін табуға мүмкіндік беріп қана қоймай, басқалардың ойымен келісуге немесе келіспеуге құқылы екенін қаперіне салып отырады.

Сабақ барысында туындаған мәселелерді білімгерлер өз бетімен және оқытушының тікелей бақылауымен жан-жақты талқылап, ізденіп, шешу жолдарын тапқанда сабақтың мақсаты нәтижелі бола түседі. Сабақта тек білімділік мақсаттарды шешіп қана қоймай, білімгерлердің жеке тұлғалық қасиеттерін, қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастыру да сыни ойлау тұрғысынан оқытудың негізгі мақсаттарының бірі болып саналады. Ең бастысы – қандай да бір мамандықты алу мақсатында білім алып жатқан білімгерлердің кез келген жағдаятқа сыни тұрғыдан қарап, ең керекті тілдік-қатысымдық (коммуникативтік) іс-әрекетті таңдай білуге, дұрыс шешім қабылдауға үйрету болмақ.

Қалай дегенмен кәсіби тілдік оқытудың әдіс-тәсілдерінде сыни ойлау технологиясын пайдаланудың негізгі мақсаты – білімгерлердің тілдік білім деңгейін көтеру, шығармашылыққа баулу, ой-пікірлерін еркін айтуға жетелеу екені анық. Бұл технологияны пайдаланудың өзіндік бір ерекшелігі топпен жұмыс істеу болып табылады. Әрине, оқытушы арнайы тапсырма беріп, оның қалай орындалғанын тексеру кезіндегі жекелеген білімгермен сұхбат жүргізген кезде де бұл технологияның берері бар. Дегенмен жұптық немесе топтық жұмыстарда сыни тұрғыдан ойлау технологиясын пайдаланудың мәні зор. Бұл технология – топтағы барлық студенттердің мамандыққа қатысты кез келген сабақтың мазмұнына немесе онда айтылатын бір түсінік-ұғымға сыни тұрғыдан қарап, ең керекті әрекетті таңдауға, шешім қабылдауға үйретеді [8, 60].

Тіл үйрету сабақтарындағы материалдарды сыни тұрғыдан ойлау арқылы талдап-талқылау, ең қажетті деген шешімді қабылдау болашақ маманның кәсіби тілдік шеберлігінің артуына сеп болады. Бір мәселе немесе белгілі бір жағдаят туралы ойлаудың және оны сыни тұрғыдан талқылап ауызша немесе жазбаша жеткізудің нәтижесі олардың болашақта өз мамандығы бойынша қызмет ету кезінде батыл әрекет жасауларына негіз қалайды.

Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және сөйлеу іс-әрекетіне жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. Оқытудың бұл технологиясын әр сабақта қолдана білудің тағы бір болашақтық (перспективалық) маңызы бар. Сыни ойлау дағдысын бойына сіңірген болашақ маман өзін-өзі жетілдіру үшін ойлау қабілетін арттыруға үнемі ынталы болады.

Қорыта айтқанда оқытудың осындай жаңа педагогикалық технологияларын сабаққа ендіру бүгінгі таңда әрбір ұстаздың басты мақсаты болуы керек. Себебі егемен елімізге қазіргі ақпараттық технология дамыған заманға лайық өз бетімен ойлай алатын, кез келген жағдаятта дұрыс шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл тұлғалар аса қажет.

ӘДЕБИЕТ

1 Байтұрсынұлы А. Қазақ зиялыларының ұстаз жайлы ұлағатты ойлары./ - [Дерек көзі]: https://massaget.kz/mangilik_el/tup_tamyr/asyil_soz/40715/ - (қаралған күні 30.08.2018).

2 Назарбаев Н. Ә. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік»// Қазақстан Республикасы Президентінің 31.01.2017 жылғы Жолдауы.

3 Абай. Екі томдық шығармалар жинағы. I том. Алматы, «Жазушы». -2005 ж. – 87-88б.

4 Мирсеитова С. «Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері». -2011 ж. -5-6б.

5 Қошқарбаев Н «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары». - 2010 ж. -25-27 бб.

6 Жартынова Ж. А., Ким В. Н., Қойлық Н. О., Орақова А. Ш. «Интерактивті оқыту әдісін қолданып, сабақты жоспарлау және басқару». - 2009 ж.-15-16б.

7 Сыни тұрғыдан ойлау технологиялары арқылы оқытудың тиімділігі/ - [Дерек көзі]: <http://alashainasy.kz/koshbas/syini-turgyidan-oylau-tehnologiyalaryi-arkyilyi-okyituydin-timdlg-80712/>.- (қаралған күні 30.08.2018).

8 Тұңғатова Ғ. Ж., Хамимұлыдинова Л. Ж. Қазақ тілі сабағында жеке тұлғаға бағыттап оқыту арқылы қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру// Журнал «Известия» КазУМОиМЯ им.Абылай хана. Серия «Педагогические науки» - 2017. -№1(44). - Алматы. -60-68б.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Исхан Б.Ж.¹, Закенова М.А.²,

¹к.филолог.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

²учитель, школа-лицей №188, Алматы, Казахстан

baiel_i@mail.ru

Важнейшим условием успешного развития и становления молодого поколения является качественное образование. В данной статье рассматривается и говорится о важности использования современных педагогических технологии в обучении. Одним из таких технологии является технология «критического мышления», о котором говорил в своем послании народу Казахстана в 2017 году президент Н.А.Назарбаев «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентноспособность».

Ключевые слова: модернизация, глобальный, критическое мышление, технология, конкуренция, способность, обучающийся, личность

Статья поступила 25.09.18.

SOME ASPECTS OF FORMATION OF METACOMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Kulgildinova T.A.¹, Zhanazarova Z.K.²,

¹d.p.s., professor, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²master, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

zhan_1973@mail.ru

This article discusses the specifics of metacommunicative approach in the field of higher education. The result of learning a foreign language should be intercultural communication, contributing to the formation and development of the subject of intercultural communication. The aspects of the metacommunicative component in discourse and communication are considered, as well as the specificity, properties, functions and structural component of metacommunication as a complex organization of educational material for the implementation of the system of innovative education methods in the development of language education. To this end, the analysis of the concepts of metacommunication, metacommunicative approach, metacommunicative competence, which allowed to clarify the content of the key concept of this study “the formation of metacommunicative competence in the process of training.

Keywords: foreign language education, subject of intercultural communication, metacommunicative competence, intercultural communicative competence.

УДК 378.14

МРНТИ 14.01.01

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕТАКОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Кульгильдинова Т.А.¹, Жаназарова З.К.²,

¹д.п.н., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан,

²магистр, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

zhan_1973@mail.ru

В данной статье рассматривается специфика метакоммуникативного подхода в сфере высшего профессионального образования. Результатом обучения иностранному языку должна быть межкультурная коммуникация, способствующая формированию и развитию субъекта межкультурной коммуникации. Рассмотрены аспекты метакоммуникативного компонента в дискурсе, коммуникации, а также проанализирована специфика, свойства, функции и структурная составляющая метакоммуникации как сложная организация учебного материала для реализации системы методов инновационного образования в развитии языкового образования. В этих целях проведен анализ понятий метакоммуникация, метакоммуникативный подход, метакоммуникативная компетенция, что позволило уточнить содержание ключевого понятия данного исследования «формирование метакоммуникативной компетенции в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: Иноязычное образование, субъект межкультурной коммуникации, метакоммуникативная компетенция, межкультурно-коммуникативная компетенция.

Сегодня иноязычное образование должно учитывать все запросы общества. Современная теория и практика обучения иностранному языку ставит проблему нового качества преподавателя иностранного

языка, перед которым встает необходимость овладения современными технологиями. Такое владение, умение оценивается как компонент профессионального образования.

Одной из важнейших задач современной системы образования является формирование у обучающегося компетенций (универсальных знаний, умений и навыков), дающих ему возможность свободно действовать в различных ситуациях, а также видеть ситуацию как поле различных собственных действий по ее преобразованию. Если компетенция рассматривается как совокупность знаний, умений, навыков, освоенных в процессе обучения, то компетентность выступает как интегративное качество личности, позволяющее ей успешно реализовывать приобретенные знания, умения, навыки, практический опыт в деятельности. В основе организации иноязычного образования долгое время признавался чисто коммуникативный подход, который понимается как способ организации процесса обучения, ориентированный на формирование навыков и умений речевой деятельности, т.е. навыков и умений построения языкового высказывания на изучаемом языке.

Главное внимание в этом контексте уделялось обучению умениям оперировать лингвистическим материалом. Это подход, в котором процесс обучения языку нацелен на формирование у учащихся лексических, грамматических и фонетических навыков, которые выступают как психологическая составная иноязычной устной и письменной речи, стал недостаточным для формирования межкультурной коммуникации. Недостаточность коммуникативного подхода для отраслевого иноязычного образования связана с попыткой одностороннего подхода к обучению коммуникации на изучаемом языке. Язык в этом подходе является инструментом образования и общения, позволяющим проникнуть в культуру народа изучаемого языка, что не всегда гарантирует будущим специалистам педагогам полноценное участие в межкультурном диалоге. Появилась необходимость реализовать иноязычное образование в триаде язык-культура – личность. (Кунанбаева 2005), что выявляет глубинное, органичное единство языка и культуры, имеющих в образовательном процессе общую целевую направленность на формирование концептуального мышления, характерного для субъекта межкультурной коммуникации.

В современном языковом образовании приоритетной продолжает оставаться метакоммуникативная концепция обучения иностранному языку, предполагающая отход от абсолютизации коммуникативного подхода и коммуникативной компетенции в качестве основной цели обучения языку. Ряд ученых отмечает, что результатом обучения иностранному

языку должна быть межкультурная коммуникация, способствующая формированию и развитию межкультурно-ориентированной личности, т.е. личности, свободно ориентирующейся в ценностях различных культур. Обобщенные характеристики, которыми обладает такая личность, включают в себя: уважение ко всем культурам, принятие ценностей иной культуры, ориентация в ценностях собственной культуры и иных культур, понимание мыслей, чувств, поведения ее представителей, обладающих умениями осуществления сотрудничества. Осознание необходимости вскрытия механизмов, обеспечивающих формирование новых, когнитивно-лингвокультурологических ментальных конструкций при усвоении другого языка и обязательности перестройки первичного сознания на базе родного языка на межкультурно-языковое сознание с тем, чтобы обеспечить сформированность такого качественно-образовательного результата как межкультурно-коммуникативной компетенции до уровня «субъектов межкультурной коммуникации», предопределяет правомерность проведения анализа разработанных методологий и теорий коммуникативной лингвистики, предлагаемой различными российскими школами когнитивной лингвистики. Исходными постулатами этих школ в определении базисной установки служат следующие посылы:

- во-первых, так как мышление невербально, но мыслимы мы «концептами», которые являются кодируемыми единицами как составляющими универсального предметного кода (Л.С. Выготский, Н.И. Жинкин, И.Н. Горелов);

- во-вторых, через семантику языковых знаков возможно проникнуть в концепт о сферу людей, народа и обнаружить специфику национального группового индивидуального мышления.

Существуют следующие наиболее известные направления в современной российской когнитивистике, которые в зависимости от выбора конкретной научно-отраслевой позиции, исследовательского угла зрения (когнитивная семантика, семасиология в когнитивистике, лингвистическая концептология и др.), интерпретируют и исследуют когнитивную структуру и механизмы действий мышления с учетом национально-культурологических и общечеловеческих специфик и отражения объективной действительности в мыслительной деятельности народов.

Исходя из общих трактовок базовых единиц когнитивистики («концепт» - глобальная единица мыслительной деятельности, концепт – единица концептосферы; в акте речи вербализируется только релевантная часть «концепта» в форме «значения» как единицы семантического

пространства «концепта», закреплённой языковым знаком в целях коммуникации (Кунанбаева, 2017) [1].

Реализация межкультурно-коммуникативного подхода в метакоммуникативной модели иноязычного образования позволила нам привлечь в качестве учебных материалов для занятий аутентичные языковые материалы (печатные и электронные), которые содержат информацию страноведческого и культурологического характера, форма и содержание которых способствует межкультурному общению, подготавливает студентов к «диалогу культур». [2]. Как показал опыт, в системе работы с аутентичными языковыми материалами, студент должен максимально использовать содержание учебного материала. Мы убедились в том, что каждый источник языкового материала даёт выход в изучение лексической, стилистической, грамматической структуры.

В данном исследовании хотим остановиться на формировании метакоммуникативного подхода. Мы изучили аспекты метакоммуникативного компонента в дискурсе (1), коммуникации, а также проанализировали специфику, свойства, функции и структурную составляющую метакоммуникации (Бергельсон М.Б, Ломакина) [3].

Метакоммуникация (от гр. *μετά* – после, за, между; от лат. *communicare* – делать общим, связывать, общаться), т.е. коммуникация по поводу коммуникации, относится к особому виду общения. Её характерная черта заключается в том, что в качестве предмета коммуникации выступает сам процесс общения. Метакоммуникация направлена на пояснение коммуникации её же способами и средствами и позволяет взглянуть на общение со стороны и осмыслить его. Во многих источниках, о которых идёт речь в нашем исследовании, отмечается, что в языкознании термин «метакоммуникация» появился в 1950-е гг. XX в., это было связано с первыми попытками осмыслить явления метапознания, метатекстуальности. Термин «метакоммуникация», по Г. Бейтсону (G. Bateson), представляет собой все высказывания и суждения, которыми обмениваются участники коммуникативного акта, сюда он вкладывает такие составляющие, как код и отношения между коммуникантами [5]. Как отмечает исследователь, метакоммуникация включает: а) комментарий содержания коммуникации; б) отражение межличностных отношений между её участниками, куда относится их мнение друг о друге, о ситуации, о предмете общения. Такое включение своего рода подтекста, который даёт вторичный, подразумеваемый смысл вербальной информации, передаваемой эксплицитно, выражающий отношение говорящего, Р. Якобсон называет метаязыковые операции. То есть для распознавания подобного рода смысла необходимо уметь анализировать

метакоммуникацию, процессуально ее представлять и интегрировать.

Е.М. Дубровченко [6], структурирует метакоммуникацию по следующим параметрам: коммуникативного процесса) и ненамеренную (происходит неосознанно) 1) вид кодирования информации: метакоммуникация делится на вербальную (анализ и последующее комментирование каких-либо элементов коммуникативного процесса осуществляется при помощи языковых средств) и невербальную (их комментариев или пояснение происходит посредством экстралингвистических способов); 2) форма коммуникации: выделяют непосредственную (участники ситуации общения сами анализируют и комментируют процесс коммуникации) и опосредованную метакоммуникацию (данные действия выполняет некое третье лицо или лица); 3) время осуществления: различают моментальную (анализ и комментариев составляющих коммуникативного процесса происходят сразу) и отсроченную метакоммуникацию (эти действия происходят позднее, уже после завершения акта общения); 4) способ выражения информации: существует эксплицитная (заключается в прямом указании на свое или чужое коммуникативное действие) и имплицитная (представляет собой косвенную ссылку на какой-либо компонент процесса общения) метакоммуникация; 5) форма существования языка: выделяют устную и письменную метакоммуникацию (данный параметр подразумевает дальнейшее разграничение видов метакоммуникации, о чем пойдет речь ниже); 6) наличие или отсутствие интенции: метакоммуникация делится на намеренную (подразумевает осознанный комментарий и пояснение какого-либо элемента).

Для реализации этих целей обучения иностранным языкам необходимо формировать метакоммуникативную компетенцию. Студент для овладения такой компетенцией, должен уметь осмысливать коммуникативную ситуацию в целом и ее отдельные части, а также уметь оценивать как свое коммуникативное поведение и высказывание, так и поведение и высказывания других участников интеракции. В структуре метакоммуникативной компетенции важным является рефлексивный компонент, который требует обращения коммуниканта к своим собственным коммуникативным действиям. Это подразумевает наблюдение за предметом метакоммуникации и процессом протекания первичной коммуникации. Прежде всего, метакоммуникация возникает в условиях межкультурных и межъязыковых контактов, в частности при изучении иностранного языка и переводе. Формирование у студентов – будущих педагогов метакоммуникативной компетенции предполагает выработку навыков умения связывать с исходной коммуникацией. Отсюда

вытекает важная характеристика метакоммуникации – неинтегральный характер коммуникативного процесса. Необходимо помнить, какую роль выбирает для себя один и другой из участников общения. Один из них выступает в качестве субъекта, а другой или другие – в качестве объекта коммуникации. При этом коммуникант, то есть наш студент, должен овладеть метакогнитивными механизмами осознанного использования своей компетенции в коммуникативной ситуации. Субъективный характер метакоммуникации предполагает субъективный, индивидуально обусловленный взгляд говорящего или пишущего на коммуникативный процесс [4]. Метакоммуникативная компетенция должна использоваться в различных ситуациях общения, выбор ее способов и средств позволяет взглянуть на общение со стороны и осмыслить его. Имеющиеся в научной литературе идеи и данные собственных исследований позволяют предположить, что процесс развития метакоммуникативной компетенции включает:

- а) формирование у студентов определенного запаса фоновых знаний, составляющих основу межкультурного общения;
- б) овладение студентами лексическими единицами, в которых вербализуются межкультурные концепты;
- в) овладение определенными моделями поведения в ситуациях межкультурной коммуникации.

Рассмотренное нами понятие метакоммуникативной компетенции предполагает следующие важнейшие характеристики:

- а) это всегда субъект - субъектное взаимодействие;
- б) в нем имеет место решение продуктивных задач (постижение новых смыслов и значений);
- в) предполагается глубинный уровень отношений.

Характеристики метакоммуникативной компетенции можно рассматривать как структурные элементы, которые тесно переплетены между собой.

Обобщая различные подходы и содержательные характеристики развития метакоммуникативной компетенции студентов университета, необходимо отметить, что компетенция – это знаниевое восприятие другого как самого себя, профессиональный диалог на отраслевом уровне; коммуникативно-дискурсивный подход к изучению языковых проявлений человеческой личности в процессе коммуникации. Компетенция выступает как мера реализации потенций человека, основа для развития общей культуры личности [7].

Эффективное содействие развитию метакоммуникативной компетенции у будущих специалистов на занятиях иностранного языка мы

связываем с разработкой комплекса педагогических средств. Развитие метакоммуникативной компетенции – это сложный многогранный процесс. Педагогическим средствам обучения в данном процессе принадлежит важная роль. Под педагогическими средствами мы понимаем различные материальные объекты, в том числе искусственно созданные специально для учебных целей и вовлекаемые в иноязычно образовательный процесс в качестве носителей информации и инструмента деятельности педагога и учащихся. Главное дидактическое назначение средств обучения – ускорить процесс усвоения учебного материала и способствовать его закреплению, то есть приблизить учебный процесс к наиболее эффективным характеристикам, например, в обучении иностранным языкам – создать обучающимся ситуацию общения в межкультурной среде.

Анализ понятий метакоммуникация, метакоммуникативный подход, метакоммуникативная компетенция, который мы предприняли на страницах исследования, позволил нам уточнить содержание ключевого понятия нашего исследования «формирование метакоммуникативной компетенции в процессе профессиональной подготовки. Под формированием метакоммуникативной компетенции студентов в процессе профессиональной подготовки мы понимаем целенаправленный, непрерывный и последовательный, педагогически организованный процесс освоения лингво профессионального материала, знания профессиональной лексики, умения ориентироваться в ситуации отраслевого общения, формирования ценностного отношения к культуре страны изучаемого языка и к своей родной культуре. В нашем исследовании мы выделяем в структуре метакоммуникативной компетенции следующие компоненты: личностный компонент, состоящий из мотивационного, рефлексивного, аксиологического, когнитивного, компонентов, и операциональный компонент как основу практических знаний и умений, который, в свою очередь, состоит из информативной, инструментальной и предметной составляющих.

Содержание рефлексивного компонента составляет наличие у обучаемого желания освоить иноязычную культуру, стремления совершенствовать метакоммуникативные навыки, которые связаны с когнитивно-коммуникативным поведением человека, а также чувства личной ответственности за результат деятельности.

Аксиологический компонент нацелен на формирование у обучаемого ценностных ориентаций на знание иностранного языка с позиций метакоммуникации, на выработку структурно-функциональной модели формирования метакоммуникативной компетенции, а также

в формировании ею мировоззренческих и нравственных убеждений. Основой нашего исследования является аксиологический подход, который мы рассматриваем как интегративный способ познания и принцип изучения явлений и предметов с позиции их ценности для воспитания и развития личности студента.

Когнитивный компонент предполагает понимание стоящих перед обучаемым профессиональных задач, требующих овладения иноязычной метакоммуникативной компетенцией, представление о вероятных изменениях профессиональной деятельности в условиях постоянного изменения общественной среды, особенностями которой являются структурированность и функциональность, целостность, уровневость, технологичность, гуманистическая направленность, а также знание лингвокультурологического материала.

К операциональному компоненту овладения иноязычным образованием относится информационный компонент, который включает в себя знание способов формирования и совершенствования иноязычной культуры на основе использования средств информационно-коммуникационных технологий.

Каждый из названных компонентов способствует решению конкретных задач формирования метакоммуникативной компетенции, которые одновременно расширяются, углубляются и более тесно взаимодействуют между собой. Важным проявлением формирования метакоммуникативной компетенции является умение оценивать конечные и промежуточные результаты своих действий, а также умение корректировать свои действия. Она связана с личной саморегуляцией человека, предполагающей высокий уровень самосознания, адекватность самооценки, рефлексивность мышления, самостоятельность, организованность, целенаправленность личности, сформированность её волевых качеств. Таким образом, формирования метакоммуникативной компетенции у студентов осуществлялось путём стимулирования выхода студентов в рефлексивную позицию. Это, в свою очередь, предполагает формирование у студентов определённых поведенческих тактик. Метакоммуникативные тактики и стратегии как результата процесса формирования метакоммуникативной компетенции у студентов ведет к выработке коммуникативно-поддерживающих стратегий, обеспечивающих бесконфликтное, толерантное поведение студентов, адекватное гуманистическим целям общения. В состав стратегического аспекта входит способность к совместной деятельности между личностями разной национальной принадлежности, что предполагает владение стратегиями выработки общего, единого для

участников формирования метакоммуникативной компетенции значения происходящего на основе знаний об основных национальных стереотипах, гражданской толерантности предрассудков и обобщений, влияющих на процессы формирования метакоммуникативной компетенции; умения двустороннего видения одной и той же ситуации с точки зрения систем ценностей различных культур. Результатом данного синтеза является навык, связанный со способностью и готовностью открывать что-то новое, получать и интерпретировать знания о своей и другой культурах, а также умение создавать положительный фон общения и противостоять отрицательным стереотипам.

При этом основными закономерностями, определяющими процесс формирования метакоммуникативной компетенции мы считаем: целостность педагогических условий, предъявляемых к метакоммуникативному аспекту функционирования метакоммуникативного компонента в современном педагогическом дискурсе в качестве одного из средств обеспечения успешной реализации высказывания. [8].

Такой подход позволяет сформировать новое качество самого процесса иноязычного образования, дающее возможность интенсифицировать и оптимизировать процесс обучения как в плане приобретения языковых знаний, коммуникативных умений, так и в плане метакоммуникативной компетенции.

Важное место в формировании метакоммуникативной компетенции занимают исследовательские приёмы. Это такая педагогическая операция, направленная на развитие исследовательских навыков учащихся. Содержание материала строится преимущественно по проблемному принципу с постепенным усложнением необходимых для его усвоения понятий, методов, коммуникативных умений от проблемы к проблеме. Вовлечённые в процесс исследовательской работы, учащиеся самостоятельно добывают знания, вместе выдвигают идеи, используют приобретённые знания и умения в новых стандартных или нестандартных ситуациях, творят, учатся формулировать свои мысли и идеи и относиться с уважением к мнению других. Если работа построена в групповой форме, то она развивает такие качества, как сотрудничество, доброжелательность, ответственность и чувство коллективной ответственности, толерантность, интернационализм. Наличие на каждом уроке упражнений исследовательского характера помогает развитию интереса к изучению иностранных языков. В процессе работы каждый учащийся включается в изучение предложенного материала и в поиск новой информации, в «добывание» новых знаний. Всё это развивает интерес к предмету и даёт огромный стимул к активному усвоению

знаний. В процессе работы перед учителем ставится задача научить культуре выполнения заданий. Исследовательский приём в контексте нашей работы является узловым и понимается как педагогическая деятельность, требующая учета менталитета, языкового сознания с установкой на уважение чужой культуры, стремление к познанию культуры других народов [9].

Формирование метакоммуникативной компетенции ведет к тому, что активизируется лингвистическое мышление, развивается внимание, творческий потенциал. Учащимся предлагается работа с опорами, причем учащиеся работают не только с готовыми для них опорами, но и сами создают опоры к грамматическим и лексическим темам. Через данный приём происходит развитие способности учащихся к анализу и синтезу изученного материала. Новая опора должна быть не только правильно построенной с точки зрения грамматики и лексики языка, но и эстетически оформленной. Проводя в ролевой игре круглые столы по проблемам общей педагогики, мы предлагаем студентам выступать в роли выдающегося педагога либо педагога-музыканта, кратко изложив «автобиографию», сделав «самооценку» своего вклада в педагогику, дать рекомендации «будущему поколению» и т.д. В соответствии с целями и задачами обучения нами подбирались специальные учебные профессионально-направленные задания, развивающие у студентов инициативу, самостоятельность и творческий потенциал.

Целью профессиональной подготовки студентов вуза, иноязычной в частности, является межкультурно-ориентированная личность, обладающая системой ценностей межкультурного характера.

На основе анализа социальных тенденций, характера профессиональной деятельности современного специалиста в исследовании были выделены следующие межкультурные ценности: межкультурное взаимоприятие (основывается на межкультурной чуткости, выражается в чувственном восприятии и принятии культурных различий); межкультурное взаимопонимание (понимание природы культурных различий и согласование разнородных интересов и точек зрения в процессе сотрудничества); межкультурное взаимодополнение (основывается на принципе дополнительности, позволяющим интегрировать и наращивать культурный потенциал личности за счет использования культурного разнообразия в мире).

Учитывая, что когнитивная деятельность человека при его лингвистическом развитии рассматривается как универсальное качество, но с индивидуальностью характера его протекания, результативности и формирования индивидуальной картины мира другого лингвосоциума,

то правомерно и то, что когнитивная деятельность его характеризуется тем, что, во-первых, для осознания элементов чужой культуры субъект опирается на сформированные познавательные стратегии своей культуры как базисные когнитивные образы. Во-вторых, субъект МКК использует уже освоенные когнитивные образы и знания новой культуры страны изучаемого языка и овладевает неизвестными в иносоциуме. В-третьих, он ориентируется на выявленные в процессе познания чужой культуры новые познания о собственной культуре и универсальные данные по общему ментальному сознанию. В формировании метакоммуникативной компетенции будущих педагогов значим и тот факт, что в ходе такой перестройки, в сознании субъекта МКК формируются новые когнитивные структуры, отражающие восприятие и понимание им языка и мира другого лингвосоциума, так как суть обучения и формирования межкультурной коммуникации состоит в построении в когнитивной системе реципиента (обучаемого) вторичных конструкций – знаний, которые соотносились бы со знаниями о мире говорящего (представителя иной социокультурной общности).

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Кунанбаева С.С. Концептологические основы когнитивной лингвистики в становлении полиязычной личности - Алматы, 2017. - 264 с.
- 2 Kunanbayeva S.S. Educational Internationalisation as a Major Strategy of the Kazakhstani System of Education// International Journal of Applied Engineering Research ISSN 0973-4562. – Volume 11, N 11 (2016). – p.272-277.
- 3 Бергельсон М.Б. Межкультурная коммуникация как исследовательская программа: Лингвистические методы изучения кросс-культурных взаимодействий // Серия 19, Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Вестник МГУ, 2001. - №4.
- 4 Остапенко Д.И. К трактовке понятия «метакоммуникация»//Вестник вгу. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. -2013. -№ 1.
- 5 Бейтсон Г. Экология разума. Избранные статьи по антропологии, психиатрии и эпистемологии / Г. Бейтсон. - 2000. – [Режим доступа]: <http://www.koob.ru/> (дата обращения: 30.08.2018).
- 6 Специфика метакоммуникации как особого типа общения//Журнал *Lingua mobilis* (Языкознание). - 2011.- 79-82с.
- 7 Хофстеде Г. Измерения национальных культур в пятидесяти странах и трёх регионах. - 1983. -149с.
- 8 Романов А.А. Коммуникативные стратегии лидера в диалогическом общении // Этнопсихолингвистические аспекты речевого общения: Тез.докл. совещания-семинара. — Самарканд, 1990. — С.34—35.
- 9 Artykbayeva A.K., Yerkenova U.D. The value of the religious games in cultural communication partnership development// Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». – 2018. № 1 (48). - С.74-80.

**КӘСІБИ ДАЯРЛЫҚ ҮДЕРІСІНДЕ ПРОЦЕССІНДЕ
МЕТАКОММУНИКАТИВТІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ КЕЙБІР
АСПЕКТІЛЕРІ**

Күлгілдинова Т.А.¹, Жаназарова З.К.²

¹п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан,

²магистр, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,

Алматы, Қазақстан, zhan_1973@mail.ru

Шет тілін нәтижелі оқытудың мәдениетаралық коммуникация субъектісінің қалыптасуы мен дамуына ықпал ететін мәдениет аралық коммуникация болуы тиіс. Дискурс пен коммуникацияның метакоммуникативтік компоненті аспектілері қарастырылады, сондай-ақ метокоммуникацияның ерекшелігі, сапасы, қызметтері мен құрылымдық құрамы талдауға алынады, тілдік білім беруді дамытуда инновациялық білім беру әдістері жүйесін жүзеге асырудағы оқу материалын күрделі ұйымдастыру ретінде қарастырылады.

Осы мақсатта метакоммуникация, метокоммуникативтік тәсіл, метокоммуникативтік құзырет формаларына талдау жасалады, бұл өз кезегінде «кәсіби даярлық үдерісінде метакоммуникативтік құзіреттілікті қалыптастыру» ұғымының мазмұны нақтыланады.

Тірек сөздер: шет тілін оқыту, мәдениетаралық қарым-қатынас пәні, метакоммуникалық құзыреттілік, мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілік.

**EFFICIENCY OF USING AUTHENTIC VIDEOS ON THE LESSON OF
KAZAKH LANGUAGE**

Tungatova G.Zh.¹, Khamimuldinova L.ZH.²

¹lecturer, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan, lyailya@mail.ru

The most effective and attractive feature of the video products used in the lesson is the feature films. Here the emphasis is on deepening the student's knowledge, his cognitive education and listening, speaking, writing and reading skills. The selection of films that meet this goal and meet the language requirements and the demands and wishes of young pupils is a methodological decision of the teacher to give positive results. This article provides an overview of the videos used in the Kazakh language lessons and the way they are used.

Keywords: video recordings, authentic films, natural linguistic circles, listening comprehension, focusing, linguistic realities, cognitive purpose, educational essence, performance

ӘОЖ 378

ҒТАМР 14.35.07

**ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА АУТЕНТТІ БЕЙНЕЖАЗБАЛАРДЫ
ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ**

Туңғатова Г.Ж.¹ Хамимұльдинова Л.Ж.²

¹аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан, lyailya@mail.ru

Сабақта қолданылатын видео өнімдердің ішіндегі ең тиімдісі және тартымдысы ау-
тентті көркем фильмдер болып табылады. Мұнда оқушының білімін тереңдету, оның ел-
танымдық білімі мен тыңдау, сөйлеу, жазу, оқу дағдыларын жетілдіруге мән беріледі. Осы

мақсатқа жауап беретін, тілдік талаптарға және қазіргі студент жастардың сұранысы мен тілегіне сай келетін фильмдерді таңдау оқытушының оң нәтижеге жететін әдістемелік шешімі болып табылады. Берілген мақалада қазақ тілі сабағында пайдаланылатын фильмдердің бейнежазбаларын пайдалану әдіс-тәсілдеріне шолу жасалады.

Тірек сөздер: бейнежазба, аутентті фильм, табиғи тілдік орта, тыңдап-түсіну, зейін, лингвоелтанымдық реалийлер, танымдық мақсат, тәрбиелік мәні, қойылым

Қазіргі кезде білім берудің негізгі мақсаты білім алушылардың жеке тұлғасын қатысымдық және әлеуметтік-лингвистикалық тұрғыдан дамыту және оларды мәдениетаралық қатысымға дайындау болып табылады. Әлеуметтік-лингвистикалық құзыреттілік әлеуметтік-мәдени құзыреттілікпен тығыз байланыста болғандықтан, қазақ тілін оқытуда аутентті материалдарды, соның ішінде бейнефильмдерді пайдалану маңызды орын алады. Бейнефильмдерді пайдалану шынайы табиғи тілдік ортаға еруге мүмкіндік береді, мұның өзі тек дұрыс вербалді тілдік құралдарды, сонымен бірге тілдік емес, яғни бейвербалді қатынас құралдарын меңгеріп және пайдаланып қана қоймай, оларды нақты жағдаяттар мен әлеуметтік-мәдени нормаларға сәйкес таңдай және қолдана білуге үйретеді [1].

Аутентті фильмдерді іріктеу кезінде тіл үйренушілердің қатысымдық құзыреттілік деңгейі, жас ерекшелігі, фильмнің мәтінінің тәрбиелік мазмұны, қазақ халқының ұлттық құндылықтары, әртүрлі қарым-қатынас аясы ескеріледі [2].

Сабақта бейнежазбаны пайдалану сөйлеу әрекетінің төрт түрін де қамтуға мүмкіндік береді. Тыңдалым, жазылым (бейнежазбаны көру кезінде алған ақпараттарын дәптерге белгілеп отырады), оқылым (өз жазбаларын оқиды), айтылым (көргендерін талқылайды). Берілген мақалада қазақ тілі сабағында пайдаланылатын фильмдердің бейнежазбаларын пайдалану әдіс-тәсілдеріне шолу жасалады.

Қазақ тіліне үйрету кезінде бейнефильмдерді пайдаланудың маңызы зор:

- бейнежазбаның көмегімен табиғи тілдік орта жасалады, соның әсерінен оқытудың көрнекілік қағидаты түгелдей жүзеге асырылады;

- сабақта пайдаланылатын фильмдердің кейіпкерлері тез сөйлейді (диалогтар, монологтар, полилогтар кездеседі), соның нәтижесінде ауызша сөйлеуге үйретудің негізгі міндеттері орындалады – тыңдалым дағдысы жетілдіріледі, яғни табиғи тілдік ортаға жақындата отырып бірінші көрсетілімнен-ақ естіп-түсінуге үйретіледі;

- бейнежазбада әртүрлі ауқымдағы (әйелдердің, ер адамдардың, балалардың) дауыстар игеріліп қана қоймай, сонымен қатар бұл жерде әртүрлі жас ерекшелігіндегі және әртүрлі әлеуметтік тіл иелерінің қандай да бір жағдайдағы мінез-құлықтары бейнеленеді. Сонымен

қатар кейіпкерлердің дауыс-ырғағына қоса жүретін ым-ишаралар сюжет кейіпкерлерінің қарым-қатынастарын жақсырақ түсінуге көмектеседі;

- фильмнің кейбір жеке көріністерін қарау кезінде көру немесе есту ақпаратының бірін жауып тастау арқылы, бір жағынан, студенттің тілдік болжам жасауын, елестетуін және ықтималдық жорамалдауын дамытамыз, екінші жағынан студенттердің бейнежазбаны әрі қарай көруге қызығушылығын оятамыз;

- фильмде берілетін пейзажды, дүкен маңдайшасындағы жазуларды, адамның бет-әлпетін, қозғалыстарын, қимылдарын, жүріс-тұрыстарын, киімдерін, айналасын жеке-дара қарастыруға болады. Осы көргендерін студенттер топта ауызша немесе жазбаша түрде сипаттауда және талқылауда пайдалана алады;

- бейнежазбадағы сөйлесу көбінесе табиғи у-шумен қатар жүреді – қала көліктерінің шуылы, жауын-шашын, телефонның шылдыры, есіктің қағылуы, теледидар немесе радио қатар ойнап тұруы, құстардың сайрауы, судың шырылы – бәрі оқу бейнежазбасын шынайы өмірге жақындата түседі. Музыкалық сүйемелдеу, жарық пен шудың әсері, бір жағынан, бейнесюжеттің немесе фильмнің мағынасын ашуға, режиссердің ойын түсінуге көмектеседі. Екінші жағынан, кедергілерді жасау қабылдаудың “кедергіге қарсы тұра алуын” жақсартады, оның өзі шынайы қарым-қатынас жасау кезінде аса қажет;

- оқытылатын тілдегі елдің мәдениетін ұсына отырып, бейнежазба қалыпты және қалыптан тыс жағдайдағы тілдік мінез-құлықтың жалпы қабылданған тәсілдерін көрсетеді;

- бейнежазба барысында студенттердің назарын жеке тілдік кезеңдерге де аударуға болады (яғни фильмді қараудың мақсаты – лингвистикалық шолу немесе білімді тереңдету);

- бейнефильм студенттердің бақылау, көргенін қорытындылау, өз сөзімен айта білу дағдысын дамытуға мүмкіндік береді. Студенттердің ойша елестетуін жетілдіруге көмектеседі, өйткені кейбір кадрлар жорамалдауға, себеп-салдарлық, логикалық байланыстарды және студенттің алдыңғы тәжірибесін пайдалануға есептелген. Өйткені қандай да бір затты қабылдау топтың әр студентінде әрқалай болуы мүмкін, сонда олардың айтқандары бір-біріне ұқсамай, бір сарындылықтан құтылар еді;

- бейнефильмдерді көру білім алушыларға эмоционалды әсер етеді, осы жерде олардың зейіні және ұзақ уақыт есте сақтау қабілеті дамытылады. Студенттер тек бейнежазба көріністерін ғана емес, сонымен қатар, кейіпкерлердің сезімдерін, көңіл-күйін, алған өзінің әсерін суреттейді, яғни көргенін тереңірек қабылдайды, сондай-ақ эмоционалды-бағалауыш лексика кеңінен қолданылады.

Сонымен, әдістемелік тұрғыдан, бейнефильм оқытушыға

студенттердің “қазақ тілі” пәніне деген қызығушылығын арттыру, дайындалған және дайындалмаған түрде көбірек сөйлеу құралы ретінде пайдалана отырып сабақты шығармашылықпен жоспарлау мүмкіндігін береді[3].

Сабақта қолданылатын кино- және бейнефильмдерді төмендегідей топтарға бөлеміз: кинобейнекурстар - тақырыбы және оқу материалын құрудағы әдістеріне байланысты, олар «Отбасылық құндылықтар», «Тарихынды таны» тақырыптары бойынша негізгі материалдарды аша түсетін фильмдер тізбегі; қысқа метражды фильмдер (10-нан 50-ге дейін) – оқу бағдарламаларының жекелеген тақырыптары материалдарын ашатын оқу фильмдері. Ондай фильмдерді жаңа тақырыпты өткен кезде немесе толығымен кіріспе сабақтарда бөліктерге бөліп немесе фильмнен үзіндіні көрсетуге болады; *фильмнен* үзінділер – бұлар қысқа ғана, қандай да бір мәселеге арналған, мысалы, белгілі бір қимылды орындау үдерісін ашатын 4 - 5 минуттық оқу фильмдері. Олар, ереже бойынша, түсініктемеге берілетін иллюстрация ретінде пайдаланылады.

Оқу үдерісінде фильмдерді пайдалану тәжірибесінде екі негізгі әдіс жиі кездеседі: танымдық және иллюстративті-көрнекілік. Бірінші жағдайда фильм оқушылардың, студенттердің білімдерінің қайнар көзі ретінде, оқу ақпаратының негізгі дереккөзі ролінде көрінеді. Екінші жағдайда материалды зерттеуде негізгі басымдық түсіндіруге, жөн сілтеуге, білім алушылармен әңгімелесуге ауысады. Фильм мұнда оқу ақпараты мазмұнының көрнекілік иллюстрациясы ролінде көрінеді, ол сөйлеу әдістері арқылы ашылады. Ал әдісті таңдау фильмді көру мақсатына және оның оқу үдерісіндегі орнына байланысты. Кіріспе сабақта фильм студенттерді жаңа тақырыппен таныстырады, тақырыпқа қызығушылығын тудырады, белгілі бір көзқарасты қалыптастырады.

Бейнежазбаларды сабақтың әр кезеңінде және барлық деңгейлерде пайдалануға болады. Әлбетте, бейнежазбаларды пайдалану жалғастырушы топтарда тиімдірек, өйткені жалғастырушы топ студенттерінде белгілі бір білім қоры (лексика, грамматика) қалыптасқан, сонымен бірге олар өз бетімен жұмыс істеуге дағдыланған.

Сабақ үстінде бейнежазбалардың түр-түрін пайдалануға болады, мысалы, мультфильмдерді, ертегілерді, қысқа оқыту фильмдерін және «Қазақстан», «Еларна» сияқты телерналарынадағы жаңалықтарды тыңдатуға, әдебиет, музыка, ғылым, саясат салаларындағы ірі қайраткерлер, Қазақстанның көрнекі жерлері туралы және тақырып бойынша сүйікті әндер мен бейнеклиптерді, деректі, көркем фильмдерді көрсетуге болады. Ең бастысы, таңдап алынған фильм сабақтың мақсат-міндетіне сай келіп, тәрбиелік мәні жоғары болу керектігін ұмытпауымыз керек.

Әдіскерлердің айтуынша, бейнематериалды көру уақытының ұзақтығы – 10-15 минут. Фильм 25-30 минутқа созылған жағдайда, студенттердің зейіні төмендейді, жұмысқа ынтасы бәсеңдейді.

Бейнефильм бойынша жұмыс дәстүрлі түрде үш кезеңді қамтиды: көрсетілім алды кезеңі, көрсетілім кезеңі, көрсетілімнен кейінгі кезең.

Көрсетілім алды кезеңі

Бұл кезеңде бейнефильмнің мәтінін қабылдаудағы және оның мазмұнын түсінудегі тілдік және лингвоелтанымдық кедергілерді азайтатын тапсырмалар беріледі: жаңа сөздер енгізіледі және бекітіледі, студенттер бейтаныс аутентті сөйлеу формулаларын, лингвоелтанымдық реалийлерді талдайды. Бейнежазбаны көргенге дейін оқытушы студенттердің қызығушылығын оятуы тиіс, болжамдар жасатуы тиіс, ұқсас тақырыпта мәтін оқытып, кейін бейнежазбамен айырмашылығы мен ұқсастығын табу тапсырылады. Жұмыстың басында антиципация тапсырмаларын ұсынуға болады – фильмнің атауын болжау, тірек сөздермен жұмыс, ассоциограммалар құрастыру, мазмұнына сұрақтар беріп, сұрақтар және дұрыс нұсқасын таңдау үшін оларға жауаптар, мазмұнын айтуға итермелейтін тапсырмалар, кейіпкерлердің өзара әрекеті мен мінез-құлқының дәйектілігі мен динамикасын анықтауға арналған тапсырмалар, кейіпкерлерді сипаттауға және бағалауға немесе фильмде кездескен маңызды мәдени ақпаратты талдауға бағытталған тапсырмалар [4].

Көрсетілім кезеңі

Бейнефильмді көрсету білім алушылардың белсенді оқу қызметімен ұштасып жатуы тиіс. Студенттер бейнефильмді тамашалау барысында дәптерге жазбалар жүргізе алады. Оқытушының міндеті – қатысымдық міндетті анық әрі дәл қалыптастыру. Мынадай нұсқаулықтар жиі пайдаланылады: Мұқият тыңдаңыздар... Назар аударыңыздар... Жазып алыңыздар... Фильмді қандай мақсатта көріп отырсыздар... Тек сюжет тақырыбына көңіл бөліңіздер. Ақпаратты түсіну үшін барлығын егжей-тегжей немесе таңдап қараңыздар. (Ең көп қолданылатын нұсқаулық: фильмді көріп, тамашалаңыздар. Ең дұрысы фильмді бөліп-бөліп көрсету (студенттер фильмнен үзінді көреді, оны талқылайды, содан соң келесі үзіндіні тамашалайды және т.с.с.), өйткені үлкен ауқымды ақпаратты есте сақтау қиындау болады. Фильмді бөлшектеп көрсеткен кезде, оның сюжетін тереңірек түсінуге болады, негізгі деректер есте жақсы сақталады. Үзіндіні қарау барысында студенттер кестені толтырады, мысалы: кім, қайда, кіммен, қанша уақыт, не туралы т. с.с.

Көрсетілімнен кейінгі кезең

Осы кезеңде көрсетілім алды кезеңінде студенттерге ұсынылған фильмді қабылдауға арналған бағыттаушы тапсырмалардың тиімділігі

тексеріледі. Осы жерде сұрақ-жауап жұмыстарын пайдаланған жөн (пікірталасқа барынша көбірек студенттерді тартқан дұрыс), мәтінді рольдік қалпына келтіру (әсіресе сұхбаттарды), фильмде көрсетілген қарым-қатынас жағдаяттарын кеңейту, оларды толықтыру, жағдаяттарды күнделікті өмір жағдайына ауыстыру [5].

Қазақ тілі сабағында бейнефильмдерді пайдалану оқу үдерісін түрлендіруге жағдай жасайды, студенттердің белсенділігін арттырады, пәнге деген қызығушылығын оятады. Бейнефильм ауызша сөйлеу дағдысын дамытудың тиімді құралы болып табылады, оған қоса, міндетті түрде, өтілген лексикалық, грамматикалық және фонетикалық материалдарды бекітуге, лексикалық сөздік қорды кеңейтуге септігін тигізеді, тіл үйренушілердің басқа да адамдардың сөйлеген сөзін түсінуіне көмектеседі, сабақ барысында табиғи тілдік орта құруға жағдай жасайды.

Бейнефильмдердің негізгі бағыты – білім алушылардың тілдік материалды меңгеру барысындағы сәйкес тілдік жағдаяттарды үлгілеуі арқылы сөйлеу және ойлау қызметін белсенділендіру.

Бейнефильмдерді көрсетуге арналған теледидар мен бейнежазба магнитофоннан өзге, сабақта студентке арналған кітап (немесе жазу дәптері) пайдаланылады, онда студенттер бейнекурспен жұмыс кезінде жасалатын белгілі бір тапсырмаларды орындайды.

Біріншіден, әр жаттығудың өзінің оқыту, дамыту, танымдық және тәрбиелік мақсаттары болады. Алайда бұлардың бәрі бір мезгілде бірден берілмейді, олар бірнеше тапсырмаларда, сабақта, сабақтар топтамасында жинақталады.

Екіншіден, жаттығулар кешенді түрде болуы тиіс, яғни өзара байланысты оқытудың тілдік әрекет түрлерінің үдерісін бейнелейді. Сонымен бірге осы жерде де доминанттық қағидаты байқалады: егер жаттығудың басты мақсаты, мысалы, тыңдалымға үйрету болса, онда оқылым үдерісі, айтылым және жазылым әрекеттері де қоса жүргендері дұрыс болар еді (тым болмағанда, олардың бір-екеуі). Оның үстіне, жаттығулардың көп функционалды болғаны да жөн.

Үшіншіден, жаттығуларда қатысымдық оқу қағидаттары – сөйлеу-ойлау бағыты, функционалдылық, жаңашылдық, жағдаяттылық, жеке даралық және басқалары қамтылғаны тиіс.

Осы жерде бейнефильмдер көру барысында жасалатын тапсырмалар мен жаттығулар түрлеріне тоқталайық:

- фильм атауы немесе жағдаят бойынша болжам жасау;
- сөздікпен жұмыс, лексикалық сөздік қорды меңгерту;
- грамматикалық құбылыстарды қайталау;
- айтылыстарды құптау немесе қарсы пікір білдіру;

- кейіпкерлерді еске түсіру;
- болжамдар тізбегін немесе ассоциограмма құру;
- сәйкес суреттерді ұсыну және т.б.
- кадрды тоқтатып, әрі қарай не болады деп болжам жасауға итермелеу;
- кадрды тоқтатып, түсініктеме беру;
- дауыссыз көрсетілім, репликаларды қалпына келтіру;
- белгілі бір үзіндіні көрсетіп, бұдан бұрын және кейін не болды? деп сұрау;
- тыңдалған репликалар кімге арналғанын анықтау;
- репликаларды рет-ретімен орналастыру.

«мылқау фильм»:

- дыбыссыз көрсету;
- жағдаятты талқылау;
- сұхбатты немесе мәтінді қалпына келтіру;
- сұхбатты кейіпкермен қоса қайталау;
- рольдік ойын, қойылымды сахналау;
- сұрақтарға жауап беру;
- шын-жалған жаттығуы;
- кейіпкерге хат жазу;
- эссе, шығарма жазу.

Сабақ үстінде мультимедиялық технологияларды қолдану түрлі мақсаттарға жетуге мүмкіндік береді.

Білімділік мақсаты:

- студенттердің сабаққа ынтасын арттыру, тілдің өзімен, сол тіл иелерінің тұрмысы мен мәдениетімен егжей-текжей таныстыру, тілдік ортаға түсу, ой-өрісін кеңейту, Қазақстан туралы білімдерін тереңдету;
- студенттердің қатысымдық біліктілігін қалыптастыру және ақыл-ойын дамыту;
- сабақта жұмыстың жаңа формалары мен әдістерін меңгерту.

Тәрбиелік мақсаты:

- Студенттердің эстетикалық түсініктерін дамыту, қазақ тілінің сұлулығын бағалауға және түсінуге үйрету;
- Басқа ұлттық мәдениеттерге сүйіспеншіліктерін арттырып, дүниетанымдарын қалыптастыру;
- Оқуға шығармашылық көзқарасты тәрбиелеу.

Әдістемелік мақсаты:

- Жоғары тиімді технологияларды қолдану;
 - Жұмыстың жаңа әдіс-тәсілдерін, сабақтың жаңа түрлерін қолдану.
- Сонымен қазақ тілі сабағында аутентті фильмдерді пайдаланудың

маңызы зор деген қорытынды жасауға болады. Алайда сабақтың тиімді өтуі оқытушының фильмді көргенге дейін, фильмді көру үстінде, фильмді көргеннен кейін пайдаланған әдіс-тәсілдері мен тапсырмаларына және жаттығу түрлерін орындауына байланысты.

Бейнефильмді пайдалану студенттердің психикалық іс-әрекетінің әр түрлі жақтарын, ең алдымен, назар мен жадыны дамытуға ықпал етеді. Бірлесіп көру кезінде аудиторияда бірлескен шығармашылық қызмет ахуалы пайда болады. Бұндай жағдайда тіпті зейінсіз студент те тапсырмаға мойын бұрып, оны жасауға ынталылық танытатыны сөзсіз. Дегенмен фильмнің мазмұнын түсіну үшін студенттер кәдімгідей күш салады. Осыған байланысты еріксіз зейін еріктіге ауысады. Ал зейіннің белсенділігі есте сақтау қабілетіне оң әсерін тигізеді деп ойлаймыз.

ӘДЕБИЕТ:

1 Бим И.Л. Обучение иностранным языкам: поиск новых путей // Иностранные языки в школе. - 2003.- № 1.- С.34-35.

2 Верисокин Ю.И. Видеофильм как средство повышения мотивации учащихся // Иностранный язык в школе. -2003. - № 5-6. - С. 31-34.

3 Исенко И.А. Использование испанских аутентичных фильмов для формирования социолингвистической компетенции // ИЯШ. - 2009. - № 1. - С. 78-83.

4 Джусубалиева Д.М., Мендекенова А.Д. Теоретические основы обучения трёхязычному общению с использованием цифрового контента в начальных классах общеобразовательной школы//Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки». – 2017. - № 1 (48).- С. 81-86.

5 Мятова М.И. Использование видеофильмов при обучении иностранному языку в средней школе// Иностранные языки в школе.- 2006.-№ 4.- С. 31-39.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ ВИДЕОЗАПИСЕЙ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Тунгатова Ғ.Ж.¹, Хамимұльдинова Л.Ж.²

¹старший преподаватель, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, lyailya@mail.ru

Наиболее эффективными и привлекательными из видео продуктов, используемых на уроке, являются аутентичные художественные фильмы. При этом особое внимание уделяется углублению знаний ученика, совершенствованию его страноведческих знаний и навыков прослушивания, речи, письма, чтения. Выбор фильмов, отвечающих этой цели, языковым требованиям, запросам и пожеланиям современной студенческой молодежи, является методическим решением преподавателя, дающим положительный результат. В данной статье представлен обзор методов и приемов использования видеозаписей фильмов, на уроках казахского языка.

Ключевые слова: видеозапись, аутентичный фильм, природно-языковая среда, слушание, внимание, лингвоэтнологические реалии, познавательная цель, воспитательная сущность, постановка.

Статья поступила 18.09.2018

3 Бөлім
ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ МЕКТЕП ПЕДАГОГИКАСЫ

Раздел 3
ЭТНОПЕДАГОГИКА И ПЕДАГОГИКА ШКОЛЫ

Part 3
SCHOOL OF PEDAGOGICS AND ETHNOPEDAGOGICS

**THE FORMATION OF ETHNOCULTURAL COMPETENCE OF PUPILS OF
RESIDENTIAL INSTITUTIONS BY MEANS OF NATIONAL PEDAGOGY**

Mukhtarova Sh.M.¹, Malenko A.D.²

¹d.p.s., professor, Karagandy State University named after E. A. Buketov

²master, Karagandy State University named after E. A. Buketov

shak.ira.53@mail.ru

The article deals with the problem of optimization of moral education of graduates of residential institutions. According to the authors, it is important to address this problem is a return to the very origins of ethnic cultures, through the introduction into practice of educational work with these children pedagogical experience that has been accumulated by many generations. This practice of upbringing ensures successful socialization and allows such children to be aware of themselves as part of an integral system. The main role in solving this problem is the formation of aesthetic taste among graduates of residential institutions through creative activity.

Keywords:residential institutions, orphans, children left without parental care, ethnopedagogics, aesthetic taste, Kazakh culture.

УДК 378

МРНТИ 14.35.05

**ФОРМИРОВАНИЕ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
ВОСПИТАННИКОВ ИНТЕРНАТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ СРЕДСТВАМИ
НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ**

Мухтарова Ш.М.¹, Маленко А.Д.²

¹ д.п.н., профессор, Карагандинский государственный университет им. Е.А.Букетова,
Караганда, Казахстан

²магистрант, Карагандинский государственный университет им. Е.А.Букетова,
Караганда, Казахстан, shak.ira.53@mail.ru

В статье затрагивается проблема оптимизации нравственного воспитания выпускников интернатных учреждений. По мнению авторов важным для решения этой проблемы является возвращение к самым истокам этнических культур, через внедрение в практику воспитательной работы с данными детьми педагогического опыта, который был накоплен многими поколениями. Эта практика воспитания обеспечивает успешную социализацию и позволяет таким детям осознавать себя частью целостной системы.

Главную роль в решении данной задачи играет формирование эстетического вкуса у выпускников интернатных учреждений через творческую деятельность.

Ключевые слова: интернатные учреждения, дети – сироты, дети, оставшиеся без родительского попечения, этнопедагогика, эстетический вкус, культура казахов.

В условиях глобализации и тяжело контролируемых процессов движения миграционных потоков в международных масштабах появляются новые вызовы для любых культурных, языковых ценностей народов и устоявшегося общественного согласия. Это также касается готовности людей к изменениям и осознанию своей роли и значимости как гражданина и патриота своей Родины. «Первое условие модернизации нового типа – это сохранение своей культуры, собственного национального кода» - сказал Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев [1].

В современных условиях глобализации наблюдаются процессы, которые представляют угрозу для национальной безопасности страны, исчезновения национального культурного кода, отхода от национальных традиций и обычаев.

В ряде европейских стран полная приверженность провозглашенным ценностям свободы слова и убеждений, а также молчаливое принятие отклонений от моральных норм человека привели к тому, что там возникли большие противоречия между различными народностями и национальностями, вызывающие социальные конфликты. Именно поэтому Президент нашей республики в своей программной статье призвал совершенствовать наше общество путем модернизации сознания граждан, сохранив всё лучшее в поведенческом и культурном аспекте, накопленное вековыми традициями и историей народов, живущих в Казахстане.

Одной из социально уязвимых групп населения в казахстанском обществе являются дети – сироты и дети, оставшиеся без родительского попечения. В этом плане государство проводит огромную работу по созданию условий для воспитания, развития, формирования личности в условиях семейной депривации.

Благодаря долгосрочной государственной политике, направленной на осуществление ряда мер по профилактике социального сиротства и деинституционализации детских домов, основанной на международной практике, сегодня, мы можем наблюдать позитивную картину: в Казахстане идет снижение числа детских домов и домов-интернатов. Несмотря на то, что сохраняется тенденция уменьшения количества воспитанников интернатных учреждений, они все-таки есть. А это значит, что имеет место быть проблеме, связанной с формированием этноценностных ориентаций у воспитанников. Ведь данная категория детей нуждается не

только в обеспечении материально-бытовыми условиями, но и в духовном развитии.

У детей, лишенных семьи, и как следствие семейного воспитания, помимо затруднений социально-бытового характера, возникают также пробелы в духовно-нравственном развитии. Как показывает практика, у них появляются всевозможные сложности при общении с взрослыми и сверстниками. Также у таких детей не совсем точная осведомленность о семейных приоритетах, таких как почитание родителей, уважение старших, забота о младших. Одни из важнейших духовных ценностей как материнская любовь, гордость и достоинство своего рода, ответственность и долг перед предками – для них не являются важными. И в скором будущем они будут лишены возможности передать своему потомству в качестве семейных ценностей, из-за незнания истории своего рода, своих предков, национальных традиций и обычаев своей страны. Это естественно провоцирует чувство неполноценности и отчуждение от внешнего мира. Проживание и воспитание в интернатных учреждениях влечет за собою множество негативных последствий, таких как личностную, эмоциональную, социально-культурную, социально-предметную депривации. Каждая, из которой не лучшим образом влияет на жизнь ребенка. Множество выпускников интернатных учреждений теряют себя в социуме и идут на тропу безразличного существования. Именно такие «взрослые дети» становятся настоящей угрозой для общества. Велика вероятность того, что в последствии они создадут такие же неблагополучные семьи, как у них имелись ранее. Таким образом, вопрос оптимизации нравственного воспитания выпускников интернатных учреждений на сегодня более чем актуален. Хорошим подспорьем в решении этой сложнейшей задачи является этнопедагогика.

Этнопедагогика—наука, предметом изучения которой является народная педагогика как традиционная практика воспитания и обучения, исторически сложившаяся у различных этносов. Термин «этнопедагогика», как известно, был введен в научный оборот Г.Н. Волковым. Им же было впервые дано определение этнопедагогике как науки «об опыте народных масс по воспитанию подрастающего поколения, об их педагогических воззрениях, науки о педагогике быта, о педагогике семьи, рода, племени, народности и нации. Этническая педагогика исследует особенности национального характера, сложившиеся под влиянием исторических условий» [2, с.29].

Как категория педагогическая, народное воспитание представляет собой этнопедагогическую систему, объединяющую естественную самоорганизацию народа с координацией воспитательных

усилий, структурных и функциональных элементов этой системы. Специфическими источниками (средством) этнической педагогики выступают народное творчество, фольклор, различные этнографические материалы, народные воспитательные воззрения и традиции, праздники, игры, игрушки, своеобразие приобщения подростков к народным ремеслам, повседневному труду и т.д.

Ведущая идея народного воспитания, по К.Д. Ушинскому, – гармония усилий природы, общества и культуры в обеспечении развития человека.

Своеобразие народного воспитания заключается в том, что оно стремится сформировать национальное самосознание личности, группы, общества в целом, а также сохранить культурно-исторический, в том числе педагогический опыт каждого народа.

Исследователь этнопедагогики Г.А. Станчинский, опираясь на определение К.Д. Ушинского о том, что народная педагогика есть взаимосвязь национальной школы, народного воспитания и педагогических воззрений народа, рассматривает народное воспитание как центральный элемент этнической педагогики [3, с.21].

Одной из главных целей в воспитательной работе с детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей, является воспитание самостоятельной, образованной, организованной, творческой и коммуникабельной личности, которая чётко понимает и разграничивает свои права и обязанности, а также стремится к эстетическому и нравственному самосовершенствованию и самообразованию. Отсюда следует, что важным для развития этой области педагогической науки, является возвращение к самым истокам этнических культур, через внедрение в практику воспитательной работы с данными детьми педагогического опыта, который был накоплен многими поколениями. То есть такая практика воспитания обеспечивает успешную социализацию и позволяет таким детям все-таки осознавать себя частью целостной системы, не только социальной, но и исторической: дома, семьи, родного края, своей страны.

Главную роль в решении данной задачи играет формирование эстетического вкуса у выпускников интернатных учреждений через творческую деятельность. Тщательное изучение этнопедагогических традиций, позволяет нам шире использовать комплексы воспитательных мероприятий и средств, которые сохранились в традициях, обрядах, обычаях, устном народном творчестве, детских игрушках и играх.

Казахские народные игрушки являются примером самобытного произведения прикладного искусства, которое придумал казахский народ. Также до нас дошли традиционные народные промыслы,

сформировавшиеся на основе ведения кочевого и полукочевого скотоводческого хозяйства, обычаев, уклада, климатических и географических условий нашего региона. В казахском обществе мы можем наблюдать разделение ремесленного производства на мужское и женское. Мужское ремесло подразумевает такие виды промыслов, как кузнечное, ювелирное, столярное, кожевенное, косторезное, камнерезное дело, в то время как прерогативой женщин были обработка шерсти, ткацкое дело, вышивка, плетение и т.п.

Если говорить о значении народного ремесла в творческой деятельности детей, нужно отметить терапевтический эффект. Народное искусство благодаря своим художественным особенностям очень близко, а также доступно детям в их самостоятельной деятельности. Ребенок, в процессе творческой деятельности, сам создает свою своеобразную игрушку, идеально сочетающую в себе все цвета его душевного психоэмоционального состояния. При успешной деятельности, ребенок начинает испытывать чувства самоудовлетворения, эмоционального подъема, что в свою очередь обеспечивает полностью психологическую разгрузку и все страхи, скованность и тревожность уходят.

Большую образовательно-воспитательную функцию в решении задач физического, трудового, эстетического, нравственного и умственного воспитания выполняет фольклор. Определение понятия «фольклор» дал В.Я.Пропп: «Под фольклором понимается только духовное творчество, и даже уже, только словесное, поэтическое творчество» [4]. Устное народное творчество как подлинное искусство народа обладает глубоким идейным содержанием, отражающим его национальное самосознание. Включая в себя песни, сказки, эпосы, пословицы и поговорки и т.п. все это является эффективным средством передачи опыта и воспитания из поколения в поколение. Белорусский ученый В.А.Сербента писал: «В народном творчестве: в пословицах и поговорках, сказках, песнях, загадках, частушках, в мифологии, в причитаниях и обрядовых гимнах, сказаниях и былинах – во всем том, что мы сегодня относим к фольклору, следует искать первоначальные явления, первые ростки народной культуры, общественно-политической, социологической, логической, эстетической, философской и научной мысли» [5].

Одну важных ролей в формировании культуры поведения ребенка играет сказка. Она основывается на этнической культуре и имеет богатейший нравственно-педагогический и социальный потенциал. Сказка направлена на поучение, воспитание, обучение. Сказки К.Д. Ушинский назвал первыми блестящими попытками народной педагогики [6]. Сбор и изучение казахских народных сказок было начато в 19 веке.

Основателями изучения этого оригинального жанра фольклора были Г.И.Спасский, А.И.Левшин, А.Е.Алекторов, А.В.Васильев, И.И.Крафт, В.А.Радлов, И.К.Березин, Г.Потанин, А.А.Диваев, Ч.Валиханов, И.Алтынсарин и др.

Системный анализ, богатого по содержанию, сюжету и форме, сказочного наследия казахского народа получил распространение в исследованиях М.О.Ауэзова, Л.Соболева, В.М.Сидельникова, Н.С.Смирнова, Е.Исмаилова, Е.Д.Турсунова и др. В сказках казахского народа нашли отражение и оценку все стороны жизни, суждения народа о сущности человека, о его роли в обществе, о необходимости поступать согласно установившимся правилам и нормам поведения. Казахские народные сказки отражают национальный дух и этническое мировосприятие народных масс, их жизнь, надежду, чаяния, мечты и настроения. Герои сказок, как правило, выходцы из простого народа, наделены положительными нравственными качествами.

Общепринятой в казахской литературе считается классификация сказок, согласно которой они делятся на волшебные, сказки о животных, бытовые. Классификация казахского устного народного творчества М.Ауэзова включает также детские сказки, легенды и кюи–легенды [7, с. 60].

Сказки формируют национальное самосознание, в них отражены отношение народа к родной земле, национальному искусству, языку, истории, традициям, культуре, национальным особенностям этноса, утверждаются идеи мира, согласия и дружбы между народами. В сказках раскрываются высокие моральные, волевые и физические качества героев – представителей казахского этноса (патриотизм, гуманизм, трудолюбие, гостеприимство, открытость, доброжелательность и т.д.). В сказках привлекает внимание общечеловеческое и этническое содержание, их сочетание и неповторимость. Сказки в наше время используются и в медицине, на их основе сформированы методы сказкотерапии, с их помощью лечат детскую агрессивность, тревожность и т.п. Народная сказка учит нас определенной базе нравственных ценностей и идеалов. Формирование культуры поведения ребенка происходит через все виды народных сказок, так как культура заложена в их сюжетах и неразрывно связана с устным народным творчеством.

Традиции – наилучший воспитатель молодого поколения во все времена. Национальные обычаи и традиции составляют основу педагогической культуры народа, выполняют свои воспитательные функции. Положительные обычаи и обряды – это голос предшествующих поколений, их уроки, извлеченные из опыта народной жизни. Традиции,

обычаи, обряды выполняют функцию социального саморегулирования и самоконтроля над поведением людей, формируют национальное самосознание личности.

Обряды являются самой древней формой общественных отношений. Слово «обряд» произошло от глагола «обряжать», «украшать». Первые элементы обрядности возникли задолго до появления религии. Еще в родовом обществе культивировался такой обряд, как «инициации» – посвящения.

Каждый народ через систему традиций воспроизводит свои духовные ценности. Традиции, обычаи, обряды выполняют функцию социального саморегулирования и самоконтроля над поведением людей, формируют национальное самосознание личности. Вместе с тем невозможно не согласиться с психологами о значимости семейных праздников, ведь циклично повторяющиеся события для них – гарант неизменности мира. Атмосфера уюта и тепла, аромат семьи – все это заслуга именно традиций каждого народа. Поэтому нельзя выпускать из виду – воспитательский потенциал традиций и обычаев народных праздников.

Культура казахов, как и любого другого народа, имеет свои специфические черты. Однако, как этническая общность, казахи никогда не жили обособленно, изолированно от других народов. Во все исторические эпохи происходило, с большей или меньшей интенсивностью, непрерывное влияние межкультурных и межэтнических контактов на процесс развития культуры казахов. Поликультурное образование в Казахстане акцентируется на взаимосвязи культур, доминантой которой должна быть культура казахского народа [8, с.89].

Подводя итоги всему вышесказанному можно утверждать, что этнопедагогика как наука содержит в себе уникальный потенциал в воспитании молодого поколения, а, в частности, в формировании этнокультурной компетентности выпускников интернатных учреждений. Ребенок ощущает себя частью этого мира, ведь за ним находится вековая история его народа. Теперь он совсем не одинок, за его плечами стоит целая страна со своей уникальной историей, культурой, героическим прошлым.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания // 12.04.- [Режим доступа]: [http:// www.akorda.kz](http://www.akorda.kz).- (дата обращения 10.09.2018).
- 2 Волков Г.Н. Этнопедагогика. – Чебоксары, 1974. – С. 29.
- 3 Станчинский Г.А. Теоретические основы этнической педагогики. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук / Станчинский Г.А. СПб. 1998. – 45с.
- 4 Пропп В.Я. Фольклор и действительность. – М.: Наука, 1976. – 325 с.
- 5 Из истории философской и общественно-политической мысли. Белоруссия:

Избр. Произв. ХУІ- начала ХІХ в. / Под общ.ред. В.А.Сербента. – Минск, 1962.- 523с.

6 Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. Т. 1. Вопросы воспитания / К.Д. Ушинский. – М., 1953. – 640с.

7 Ауэзов М., Соболев Л. Эпос и фольклор казахского народа // Ауэзов М. Собрание сочинений: В 5 т. — Т 5. Литературно-критические и публицистические статьи 1936-1961 годов. — М., 1975.- С.60.

8 Мухтарова Ш.М. Национальное самосознание личности в вузе: педагогический аспект / Монография. – Караганда: Типография «Санат», 2006.- 150с.

ИНТЕРНАТ ТӘРБЕЛЕНУШЛЕРДІҢ ЭТНО-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ҚҰРАЛДАРЫ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мухтарова Ш.М.¹, Маленко А.Д.²,

¹п.ғ.д., профессор, Е.А. Бөкетов атынағы Қарағанды мемлекетік университеті,
Қарағанды, Қазақстан

² магистр, Е.А. Бөкетов атынағы Қарағанды мемлекетік университеті,
Қарағанды, Қазақстан, shak.ira.53@mail.ru

Мақалада мектеп интернат моральды білімін оңтайландыру мәселесі қарастырылған. Авторлардың пікірі бойынша ұрпақтан ұрпаққа берілген осындай балалар тәрбиелеу жұмысында жинақталған педагогикалық тәрбиені енгізу арқылы, этникалық мәдениеттің шығу тегіне қайта оралу мәселесі осы проблеманы шешуде маңызды болып есептеледі. Мұндай тәрбиелеу тәжірибесі табысты әлеуметтенуді қамтамасыз етеді және осындай балаларды біртұтас жүйенің бір бөлігі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық қызметі арқылы мектеп-интернат түлектерінің эстетикалық талғамның қалыптасуы бұл проблеманы шешуде басты рол атқарады.

Тірек сөздер: интернаттар, жетім балалар, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар, этнопедагогика, эстетикалық талғам, қазақ мәдениеті.

Статья поступила 21.09.2018

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF GAME TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE INTEREST OF YOUNGER STUDENTS

Temirgalieva S.Z.¹, Beisembayeva A. A.²,

¹c.p.s., Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²c.p.s., professor, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

This article explores the psychological and pedagogical features of gaming technologies in the development of cognitive interest of younger students. We take into account the fact that interest is the best incentive to learn, where you must try to use every opportunity to relieve the child through play activities in the process of language learning. When studying the game, the researcher is faced not only with its wealth, multidimensionality of manifestations, uncertainty of the boundaries of the game, with its phenomenon of the primary source of leisure, but also as a form of human activity. There are also considered a number of special studies on the gaming activities of students, carried out by well-known psychologists and teachers.

Keywords: game, game technologies, cognitive interest, primary school age.

УДК 378
МРНТИ 14.35.05

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Темиргалиева С.З.¹, Бейсембаева А.А.²,

¹к.п.н., КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

²к.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

Данная статья исследует психолого-педагогические особенности игровых технологий в развитии познавательного интереса младших школьников. Учитывается тот факт, что интерес является лучшим стимулом к обучению, где необходимо стараться использовать каждую возможность, чтобы разгрузить ребенка посредством игровой деятельности в процессе обучения языку. При изучении игры исследователь сталкивается не только с ее богатством, многомерностью проявлений, неопределенностью границ игры, с ее феноменом первоисточника досуга, но и как одной из форм человеческой деятельности. Рассматриваются также ряд специальных исследований по игровой деятельности школьников, осуществленных известными психологами и педагогами.

Ключевые слова: игра, игровые технологии, познавательный интерес, младший школьный возраст.

Современный этап развития общего образования в Республике Казахстан характеризуется появлением альтернативных педагогических проектов и систем, сменой образовательных парадигм, переходом от массово-репродуктивных к личностно-развивающим педагогическим технологиям. В общем характере и стиле педагогического процесса, всё большее распространение приобретают вариативные программы, разнообразные модели обучения. Здесь особую актуальность приобретает такой творческий метод обучения как игра.

Игра, являясь простым и близким человеку способом познания окружающей действительности, должна быть наиболее естественным и доступным путем к овладению теми или иными знаниями, умениями, навыками. Существующая же необходимость в рациональном построении, организации и применения ее в процессе обучения и воспитания требует более тщательного и детального ее изучения.

Игра – это уникальный феномен общечеловеческой культуры, ее исток и вершина. Ни в одном из видов своей деятельности человек не демонстрирует такого самозабвения, раскрытия своих психофизиологических и интеллектуальных ресурсов, как в игре. Именно поэтому она взята на вооружение в системе профессиональной подготовки людей, именно поэтому игра расширяет свои принципы, вторгаясь в ранее непредсказуемые сферы человеческой жизни. Игра как феномен

культуры обучает, воспитывает, развивает, социализирует, развлекает, дает отдых, не внося в содержание досуга бесконечные сюжеты и темы жизни и деятельности человека, сохраняя при этом свою самооценку.

Ряд специальных исследований по игровой деятельности школьников осуществили известные психологи (Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин и др.).

Понятие «Игровые технологии» включает достаточно обширную группу методов и приемов организации педагогического процесса в форме различных педагогических игр.

В педагогической литературе понимание игры как отражения действительной жизни впервые было высказано великим педагогом К.Д. Ушинским. Окружающая обстановка, говорит он, имеет сильнейшее влияние на игру, «она дает для нее материал гораздо разнообразнее и действеннее того, который предлагается игрушечной лавкой» [1].

Начало разработки общей теории игры следует относить к трудам Шиллера и Спенсера. Значительный вклад в развитие данной теории внесли Фрейд, Штерн, Дьюи, Фромм и др.

Теория избытка нервных сил, компенсаторности возникла в XIX веке, в то время, когда преобладала такая точка зрения что игра есть явление, замещающее, компенсирующее активность. Родоначальником данной теории является английский философ Спенсер, который считал игру результатом чрезмерной активности, возможности которой не могут быть исчерпаны в обычной деятельности.

3. Фрейд – основоположник психоанализа, разрабатывал идею компенсаторности игры, связывал ее с бессознательными механизмами психики человека. По Фрейду, бессознательные влечения реализуются в детских играх символически. Игры, по исследовательским данным Фрейда, очищают и оздоравливают психику, снимают травматические ситуации, являющиеся причиной многих неврологических заболеваний.

Как считает Фрейд, в противоположность гипотезе антиципации игры, игры выступают не как выражение функции, а как ее изображение. Полезность игры, согласно теории Фрейда, заключается в том, чтобы вызвать с помощью удовлетворения, получаемого окольным путем, подлинный катарсис. Игры позволяют либидо развернуться и выразиться, высвободить чувственность, стремящуюся испытать и познать себя.

С развитием науки и прогресса возникла необходимость в серьезном обучении, появились сложные отношения между людьми, а, следовательно, и проблемы в развитии детей. Теперь, чтобы освоиться в этом мире он прибегает к понятию роли, с помощью которой можно быть кем угодно без опасения для жизни.

В общественной практике последних лет в науке понятие игры осмысливается по-новому, игра распространяется на многие сферы жизни, игра понимается, как общенаучная, серьезная категория. Из раскрытия понятия игры педагогами, психологами различных школ можно выделить ряд общих положений:

- игра выступает самостоятельным видом развивающей деятельности детей разных возрастов;
- игра детей есть самая свободная форма их деятельности, которая осознана, изучается окружающий мир, открывается широкий простор для личного творчества, активности самопознания, самовыражения;
- игра - первая ступень деятельности ребенка, изначальная школа его поведения, нормативная и равноправная деятельность младших школьников, подростков, юношества, меняющих свои цели по мере взросления учащихся;
- игра есть практика развития. Дети играют, потому что развиваются, и развиваются, потому что играют;
- игра - свобода самораскрытия, саморазвития с опорой на подсознание, разум и творчество;
- игра - главная сфера общения детей, в ней решаются проблемы межличностных отношений, приобретается опыт взаимоотношений людей.

Игра дает обучающимся возможность не только выразить себя, действовать, но и возможность переживать и сопереживать. Игра обеспечивает эмоциональное воздействие на обучаемых, активизирует резервные возможности личности. Она облегчает овладение знаниями, навыками и умениями, способствует их актуализации.

Учебная игра-упражнение помогает активизировать, закрепить, проконтролировать и скорректировать знания, навыки и умения, создает учебную и педагогическую наглядность в изучении конкретного материала. Она создает условия для активной мыслительной деятельности ее участников.

Игра-задание, содержащая учебную задачу, стимулирует интеллектуальную деятельность обучаемых, учит прогнозировать, исследовать и проверять правильность принятых решений. Она является своего рода индикатором успеха учащихся в овладении учебной дисциплиной, представляя собой одну из форм и средств отчета, контроля и самоконтроля учащихся. Учебная игра воспитывает культуру общения и формирует умение работать в коллективе и с коллективом. Все это определяет функции учебной игры как средства психологического и педагогического воздействия на личность.

Педагогически и психологически продуманное использование ее на занятии обеспечивает развитие потребности в мыслительной деятельности. А это ведет к интеллектуальной активности, умственной и познавательной самостоятельности и инициативности учащихся. Благодаря игре возрастает потребность в творческой деятельности, в поиске возможных путей и средств актуализации накопленных знаний, навыков и умений. Игра рождает непримиримость к шаблонам и стереотипам. Она развивает память и воображение, оказывает влияние на развитие эмоционально-волевой стороны личности, учит управлять своими эмоциями, организовывать свою деятельность. Игра способна изменить отношение обучаемых к тому или иному явлению, факту, проблеме.

Психологическое воздействие игры на детей неодинаково, оно определяется индивидуальными особенностями подрастающего поколения.

С психологической точки зрения мотивация, создаваемая игрой, то есть игровая мотивация, должна быть представлена в учебном процессе наряду с коммуникативной, познавательной и эстетической мотивациями.

Благодаря знаковой природе игра предоставляет практически неограниченную возможность для создания вымышленных ситуаций, проблем, казусов, конфликтов - всего, что требует вербальной и невербальной активности и что совершенно необходимо для развития навыков межкультурной коммуникации.

Коммуникативная природа игры также предоставляет возможности для развития коммуникативных навыков. Необходимость комментировать свои и чужие действия, взаимодействовать в пределах группы, возражать, соглашаться, высказывать свое мнение служит базой для развития речевых умений и стратегий общения, что необходимо для инициации и поддержания межкультурного диалога.

Как следует из определения О.Ю. Болтневой, «условная природа игры, использование драматических приемов – музыки, пения, костюмов - все это способствует формированию иллюзии реальности. Возможность активно действовать в иллюзорной реальности способствует развитию различных групп навыков, в том числе и навыков межкультурной коммуникации» [2].

Эффект игры основан на таком механизме памяти как непроизвольное запоминание. В игре дети запоминают неосознанно то, что не стремились запомнить. В этом смысле можно говорить о зависимости запоминания от деятельности, в ходе которой оно совершается. Игра является той самой деятельностью, которая создает эмоционально стимулирующую

заинтересованность и способствует непроизвольному запоминанию.

Дидактическая игра, используемая в обучении, представляет собой ситуацию, моделирующую реальность в целях обучения.

По мнению С.Т. Занько, обучающие игры представляют собой синтез релаксопедагогических подходов (синтез барьеров, психологическое раскрепощение) и цепи имитационных проблемных ситуаций, в том числе конфликтных, в которых участники выполняют отведенные им социальные роли в соответствии с поставленными целями [3]. Широко практикуются обучающие имитационные игры, но используются также игры поискового характера, результатом которых должны быть реальные проекты преобразований, исследования и выводы по спорным подходам. Непосредственная эмоциональная включенность в ситуацию, состязательность и коллективизм в поиске лучших решений, возможность широкого варьирования ситуаций, овладение новыми методами непосредственно в деле, в процессе делового общения, тренировка интуиции и фантазии, развитие импровизационных возможностей и умение быстро реагировать на изменяющиеся обстоятельства сделали метод обучающих игр очень популярным. Однако в силу ограниченности времени чаще используются отдельные игровые ситуации или фрагменты.

Применение игры способствует коммуникативно-деятельному характеру обучения, психологической направленности уроков на развитие речемыслительной деятельности учащихся средствами изучаемого языка, оптимизации интеллектуальной активности учащихся в учебном процессе, комплексности обучения, интенсификации его и развитию групповых форм работы. Очевидно, что формирование речевых навыков и умений должно идти в условиях, максимально приближенных к тем, какие могут встретиться при естественной коммуникации, а сам процесс обучения должен строиться на решении системы коммуникативных задач посредством языкового материала. Средством педагогического управления учебной деятельностью являются коммуникативные задания, при помощи которых преподаватель приглашает и вовлекает учащихся в творческую деятельность.

Превосходство игры над другими средствами обучения обнаруживается в том, что она способна обеспечить не только индивидуальную, но и парную, групповую и коллективную форму работы на занятии, что позволяет каждому обучаемому максимально эффективно использовать учебное время.

Игра дает стойкий интерес к хорошей литературе, поскольку ролевая игра создается методом литературного моделирования. Игра дает умение ориентироваться в реальных жизненных ситуациях, проигрывая

их неоднократно в своем вымышленном мире. Снимает уровень тревожности, который так высок сейчас у родителей и передается детям. Выработывает активное отношение к жизни и целеустремленность в выполнении поставленной цели.

Исходя из этого, можно сказать, что технология игровых методов обучения нацелена на то, чтобы научить учащихся осознавать мотивы своего учения, своего поведения в мире и в жизни, т.е. формировать цели и программы собственной самостоятельной деятельности и предвидеть ее ближайшие результаты.

Требования социально-психологического характера подразумевает создание условий, обеспечивающих взаимодействие, общение и сотрудничество участников игры. Одним из таких условий является социально-психологическая готовность учащихся к такого рода деятельности. Данный вид готовности предполагает, в частности, компетенцию участников общения в области той или иной затрагиваемой проблемы и наличие коммуникативных умений, обуславливающих эффективность взаимодействия в процессе игры. Содержание учебной игры должно быть интересно и значимо для ее участников, а любое игровое действие должно опираться на знания, навыки умения, приобретенные на различных занятиях, и обеспечивать возможность обучаемых принимать рациональные и эффективные решения, при этом критически оценивая себя и окружающих. Одним из важнейших социально-психологических требований является логическое сочетание игры с практикой реального общения. А это ведет к интеллектуальной активности, умственной и познавательной самостоятельности и инициативности учащихся.

Основными требованиями к игре и условиям ее проведения являются:

Психологические требования. Учебная игра должна обладать релевантностью и иметь личностный смысл и значимость для каждого из участников. Так же как и любая деятельность, игровая деятельность на занятии должна быть мотивирована, а учащиеся должны испытывать потребность в ней.

Педагогические требования сводятся к следующему: применяя игру как форму (средство, методический прием) обучения, преподаватель должен быть уверен в целесообразности ее использования, должен определить цели игры в соответствии с задачами учебного процесса. Учебные игры должны составлять систему, предполагающую их определенную последовательность и постепенное усложнение. При этом необходимо учитывать особенности группы ее членов. Педагогические требования подразумевают вплетение оптимальных условий ведения

игры в учебном процессе.

Методы анализа и решения конкретных ситуаций, познавательно-дидактические, ролевые и деловые игры можно представить как своеобразную «матрешку», которая сначала должна быть в разобранном виде. Это означает, что обучающихся нужно постепенно готовить к играм. Начинать следует с анализа и решения конкретных ситуаций, где модели объекта и отношения уже заданы в готовом виде. Затем по сложности следуют познавательно-дидактические игры.

Познавательные игры могут содержать уже элементы ролевых игр, которые представляют большую сложность для учащихся. Следует согласиться с А.А. Деркачом [4], что наиболее актуально применение ролевых игр на уроках иностранного языка, что объясняется особенностями данного предмета, главная цель которого – обучение языку как средству общения. Игра помогает обеспечить взаимное общение всех участников и мотивирует речевую деятельность. Ролевая игра имеет большое значение в развитии механизма детского восприятия, которое является ведущей деятельностью ребенка, в особенности в младшем школьном возрасте.

Для развития познавательных интересов важно соблюдать принцип: чем младше учащиеся, тем нагляднее должно быть обучение и тем большую роль должно играть активное действие.

Наиболее точно и широко игровой метод обучения описал А.А. Вербицкий. Он также точно определил принципы деловой игры. Он абсолютно прав, в том, что деловая игра позволяет студентам приобретать опыт познавательной и профессиональной деятельности, составил структуру или игровую модель, выявил особенность деловой игры. В развитии деловых игр весомый вклад внес Ю.Н. Кулюткин, описавший основные этапы проведения игры.

Чуть позже появилось понятие - игровая технология или что означает в нашем понимании процесс реализации игры. В структуру игровой технологии как деятельности ограничено входят целеполагание, планирование, реализации цели, а также анализ результатов, в которых личность полностью реализует себя как субъект. В структуру игровой технологии как процесса входят:

- а) роли, взятые на себя играющими;
- б) игровые действия как средство реализации этих ролей;
- в) игровое употребление предметов, т.е. замещение реальных вещей игровыми, условными;
- г) реальные отношения между играющими;
- д) сюжет (содержание) - область действительности, условно воспроизводимая в игре.

Значение игровой технологии невозможно исчерпать и оценить развлекательно- рекреативными возможностями. В том и состоит ее феномен, что являясь развлечением, отдыхом, она способна перерасти в обучение, в творчество, в терапию, в модель типа человеческих отношений и проявлений в труде, воспитании. В современной школе, делающей ставку на активизацию и интенсификацию учебного процесса, игровая технология используется в следующих случаях:

- в качестве самостоятельных технологий для освоения понятия, темы и даже раздела учебного предмета;
- как элементы (иногда весьма существенные) более обширной технологии;
- в качестве технологии занятия или его фрагмента (введения, объяснения, закрепления, упражнения, контроля);
- как технология внеклассной работы (игры типа «Зарница» и т.д.).

Игровая форма занятий создаётся на уроках при помощи игровых приёмов и ситуаций, которые выступают как средство побуждения, стимулирования учащихся к учебной деятельности.

Реализация игровых приёмов и ситуаций при урочной форме занятий происходит по следующим направлениям: а) дидактическая цель ставится перед учащимися в форме игровой задачи; б) учебная деятельность подчиняется правилам игры; в) учебный материал используется в качестве ее средства; г) в учебную деятельность вводятся соревнования, которые способствуют переходу дидактических задач в разряд игровых; д) успешное выполнение дидактического задания связывается с игровым результатом.

При использовании игровых технологий на уроках необходимо соблюдение таких условий, как: соответствие игры учебно-воспитательным целям урока; доступность для учащихся данного возраста; умеренность в использовании игр на уроках.

Можно выделить такие виды уроков с использованием игровых технологий:

- ролевые игры на уроке;
- игровая организация учебного процесса с использованием игровых заданий (урок - соревнование, урок - конкурс, урок - путешествие, урок - КВН);
- игровая организация учебного процесса с использованием заданий, которые обычно предлагаются на традиционном уроке (найди орфограмму, произведи один из видов разбора и т.д.);
- использование игры на определённом этапе урока (начало, середина, конец; знакомство с новым материалом, закрепление знаний,

умений, навыков, повторение и систематизация изученного);

- различные виды внеклассной работы по иностранному языку (лингвистический КВН, экскурсии, вечера, олимпиады и т.п.), которые могут проводиться между учащимися разных классов одной параллели.

Проведенный анализ научно-методической литературы об использовании игровых приемов в обучении, позволил нам сделать вывод по организационно- структурным принципам игровых заданий, которые можно разделить на две основные группы:

1. Игры соревновательного характера, содержащие организационные установки и правила для достижения успеха, величина которого определяется по количественным критериям (кто больше, кто быстрее, кто правильнее, с наименьшим количеством ошибок выполнит задание), а также по качественным критериям (кто, точнее, кто оригинальнее, кто интереснее, кто разнообразнее и тому подобное построит речевое высказывание). Внутри этого типа игр можно выделить различные виды и подвиды в зависимости от обучающих целей задания, языкового наполнения, используемого реквизита, содержания и характера действий, что мы, однако, считаем вторичными признаками, учитываемыми лишь в частных группировках.

2. Задания, в которых «проигрываются» различные ситуации. К этой группе мы относим: моделирование – проигрывание от своего имени ситуаций бытового или условного характера. (В зарубежной методике в рамках моделирования различают социодраму - исследование какого-либо события, случая, и психодраму, имеющую психотерапевтическую направленность.); ролевое исполнение проблемной ситуации бытового или условного характера с заранее заданными параметрами речевых действий; драматизацию–действие по готовому сценарию познавательного характера предполагают формы естественной деятельности, основанной на мотивах инстинктивного поведения и рефлексивного усвоения языковых форм и правил. Игры второй группы требуют исполнения ситуаций в опоре на воображение, социальный и эмоциональный опыт, фоновые знания участников.

Познавательно-дидактические игры, в которых создаются ситуации характеризующиеся включением изучаемого в необычный игровой контекст. Следует различать дидактические игры, построенные на внешней занимательности, и игры, требующие действий, которые входят в состав деятельности подлежащей усвоению.

Всякое средство, даже самое совершенное, можно использовать во благо и во вред. И даже благие намерения не обеспечивают полезности применения средств: нужны еще знания и умения использовать

средство соответствующим образом, чтобы его применение приносило безусловную пользу. Точно так же использование игры в воспитании требует соблюдения некоторых правил. Впервые об этих правилах написал Я.А.Коменский в «Законах хорошо организованной школы» [5]. Сформулированы они настолько последовательно и обоснованно, что и в наше время представляют не столько исторический, сколько практический интерес:

1. Игры должны быть такого рода, чтобы играющие привыкли смотреть на них как на нечто побочное, а не как на какое-нибудь дело.

2. Игра должна способствовать здоровью тела не менее, чем оживлению духа.

3. Игра не должна грозить опасностью для жизни, здоровья, приличия.

4. Игры должны служить преддверием для вещей серьезных.

5. Игра должна оканчиваться раньше, чем надоест.

6. Игры должны проходить под наблюдением воспитателей.

7. При строгом соблюдении этих условий игра становится серьезным делом, т.е. развитием здоровья, или отдыхом для ума, или подготовкой для жизненной деятельности, или всем этим одновременно.

Украшением игры, по Я. Коменскому, являются подвижность тела, жизнерадостность духа, порядок, игра с толком и по правилам, победа доблестью, а не хитростью. Пороками же в игре являются леность, вялость, недоброжелательность, заносчивость, крик, коварство. А такие игры, как кости, карты, борьба, кулачный бой, плавание и другие, бесполезные и опасные игры, вообще не должны, считал Я. Коменский, использоваться в воспитании детей.

Изучение современной педагогической литературы об игре позволяет сформулировать следующие требования, которые воспитатель, учитель обязательно должны учитывать при организации детских игр на уроках и во внеурочное время.

1. Свободное и добровольное включение детей в игру: не навязывание игры, а вовлечение в нее детей.

2. Дети должны хорошо понимать смысл и содержание игры, ее правила, идею каждой игровой роли.

3. Смысл игровых действий должен совпадать со смыслом и содержанием поведения в реальных ситуациях с тем, чтобы основной смысл игровых действий переносился в реальную жизнедеятельность.

4. В игре дети должны руководствоваться принятыми в обществе нормами нравственности, основанными на гуманизме, общечеловеческих ценностях.

5. В игре не должно унижаться достоинство ее участников, в том

числе и проигравших.

6. Игра должна положительно воздействовать на развитие эмоционально-волевой, интеллектуальной и рационально-физической сфер ее участников.

7. Игру нужно организовывать и направлять, при необходимости сдерживать, но не подавлять, обеспечивать каждому участнику возможность проявления инициативы.

8. В подростковых и особенно в старших классах необходимо побуждать учащихся к анализу проведенной игры, к сопоставлению имитации с соответствующей областью реального мира, оказывать помощь в установлении связи содержания игры с содержанием практической жизненной деятельности или с содержанием учебного курса. Результатом обсуждения игры может быть пересмотр ее содержания, правил и др.

9. Игры не должны быть излишне (откровенно) воспитательными и излишне дидактическими: их содержание не должно быть навязчиво назидательным и не должно содержать слишком много информации (дат, имен, правил, формул).

10. Не следует вовлекать детей в излишне азартные игры, в игры на деньги и вещи, в опасные для здоровья и жизни, в игры-сорняки (содержащие в своих правилах и действиях нарушения общепринятых норм морали).

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К.Д. Ушинский / Сост. С.Ф. Егоров. - М.: Педагогика, 2000.-528с.
- 2 Болтнева О. Ю. Театральные проекты в преподавании английского языка / О. Ю. Болтнева // ИЯШ. – 2001. - №4. – С.74-79.
- 3 Занько С. Т. Игра и учение. / С. Т. Занько, Ю. С. Тюников, С. М. Тюникова. – М.: «Логос», 2000, ч. 1.- 326с.
- 4 Деркач А. А., Щербак, С. Ф. Педагогическая эвристика. Искусство овладения иностранным языком./ А. А. Деркач, С. Ф. Щербак - М: Педагогика, 2001.-224с.
- 5 Коменский Я. А. О воспитании: Золотой фонд педагогики/ Сост. Н.М. Матвеева. - М., 2003.-192с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ДАМУДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ - ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Теміргалиева С.З.¹, Бейсембаева А.А.²,

¹п.ф.к., Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

²п.ф.к., профессор, Kazakh Ablai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

Бұл мақала бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытуда ойын технологияларының психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін зерттейді. Қызығушылық оқытудың ең жақсы ынталандыруы болып табылады, онда

тілді оқыту процесінде баланы ойын іс-әрекеті арқылы түсіру үшін әрбір мүмкіндікті қолдануға тырысу қажет. Ойынды зерттеу кезінде зерттеуші тек оның байлығымен ғана емес, көптеген көріністерімен, ойын шекараларының белгісіздігімен, оның бос уақыт бастауының феноменімен, сонымен қатар адам қызметінің бір түрі ретінде кездеседі. Сондай-ақ белгілі психологтар мен педагогтармен жүзеге асырылған оқушылардың ойын іс-әрекеті бойынша бірқатар арнайы зерттеулер қарастырылады.

Тірек сөздер: ойын, ойын технологиясы, танымдық қызығушылық, бастауыш сынып оқушылары.

Статья поступила 22.09.2018

THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF PUPILS WITH APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY

Zhansugurova K.T.¹

¹c.p.s., Kazakh Ablai KhanUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
kulaisha61@mail.ru

In this article, provided the development of cognitive activity of students using information technology. The main requirement of information technology society – to give students fundamentals of information knowledge, the development of cognitive abilities and adaptation to the information society. The possibilities of modern information technologies in educational process on the development of creative abilities of each pupil. As well as enhanced cognitive actions of the learner, the ability to quickly perform independent work. Superior efficacy of new information technologies are radically changing the educational process of the teacher and create the complete condition for the expansion of Outlook of pupils and development of ability.

Keywords: learning, technology, information technology, multimedia, paradigm, psychological-pedagogical, structural logical thinking.

ӘОЖ 378.14

ҒТАМР 14.01.01

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ДАМУ

Жансугурова К.Т.¹

¹п.ғ.к.,аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан kulaisha61@mail.ru

Бұл мақалада оқушылардың танымдық белсенділігін ақпараттық технологиялар арқылы дамыту қарастырылған. Ақпараттық технология қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, танымдық қабілеттерін дамыту және ақпараттық қоғамға бейімдеу. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар әрбір оқушының білім беру үрдісіне шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Сондай-ақ оқушының танымдық іс-әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарын тез орындау мүмкіндіктері артады. Жаңа ақпараттық технологияның басты тиімділігі – бұл мұғалімге оқу үрдісін түбегейлі өзгертуге, оқушылардың дүниетанымдарын кеңейтуге және қабілеттерін көре біліп, оны дамытуға толық жағдай жасау.

Тірек сөздер: оқыту үрдісі, технология, ақпараттық технология, мультимедиялық мүмкіндіктер, ұлттық модель, парадигма, психологиялық – педагогикалық, логикалық – құрылымдық ойлау, білім алу траекториясы.

«Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделді. [1] Елбасымыз Ә.Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде. [2]

Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – оқыту мен тәрбиелеудің психо-педагогикалық мақсатын дамытуға бағытталған жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануды теориялық және тәжірибелік тұрғыдан қамтамасыздандыру. Басқаша айтқанда ақпараттық технологияларды оқыту үрдісінде тиімді пайдалана білу және оның әдістемесін меңгеру.

Білім беруді ақпараттандыру:

- әрбір адамға білім алудың өзіне тиімді жолын таңдауға мүмкіндік беретін білім берудің ашық жүйесін орнықтыруға;
- білім алудың техникасын түбірімен өзгертуге;
- оқыту үрдісінде оқушылардың, студенттердің танымдық іс-әрекетін тиімді ұйымдастыруға;
- электронды білім беру арқылы даралап оқытуға т.б. жол ашады.

Оқыту үрдісінде оқыту әдістерін тиімді пайдалану, білім беру жүйесін тұтастай ақпараттандыру арқылы жаңа оқыту технологиясын енгізу оқыту процесінде толыққанды дамуына мүмкіндік жасайды. Оқыту процесінде компьютерге негізделген жеке әдістемелер оқу мақсаттары мен жағдайларына байланысты тиімді қолданылуы қажет.

Оқытудың тиімділігі оқытудың жеке тұлғалық стиліне, яғни, оқушыға оқу материалын тиімді сипаттайтындай қабылдау механизміне тәуелді болады. Осыған байланысты оқу іс-әрекетін тиімді қамтамасыз ету бәрінен бұрын оқушылардың өзіндік іс-әрекетін, оқытушының әрбір оқушымен жеке тұлғалық оқу іс-әрекетін сүйемелдеуді және жобалар мен оқу жұмыстарын оқытушылармен бірге ұйымдастыруды жобалайды. Осылайша ақпараттық технологиялардың дамуы жаңа әдіс-тәсілдердің

пайда болуына көмектеседі және сонымен бірге оның сапасын жоғарылатады [3].

Ақпараттың технологиялардың арқасында қазіргі саясат жаһандық саясатқа айналды. Бұл саясат үшін ұлттық, мемлекеттік және басқадай шекара жоқ. Ол қоғамдық өмірдің бүкіл саласына, ал, ең бастысы, білім саласына ене бастады. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде қолдану мен оның тиімділігін арттырудың маңызы аса зор. Себебі ақпараттық технология ғана жаңа педагогикалық технологиялардың мүмкіндіктерін іске асыра алады. Ақпараттық технологияны пайдалану арқылы оқыту төмендегідей мақсаттарды көздейді:

1. Ақпараттық технологияны білім деңгейін тексеру бағытында қолдану.
2. Мұғалімнің оқытушылық мақсатында қолдану.
3. Компьютерді мультимедиялық мүмкіндіктер арқылы көрнекі құралдар есебінде пайдалану.
4. Электрондық оқулықтар мен интернет желісін пайдалану.

Ақпараттық технологияларды игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін қажетті шартқа айналды. Оқытылатын тарауларды оқытудың жобалау әдісімен оқыту барысында ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктері мен жетістіктерін пайдалану оқытушы мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты жақсартады. ХХІ ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Болашақ ұрпақты ақпараттық қоғаммен қарым-қатынасқа оқытып тәрбиелеуге жағдай жасайды. Елдерде қазіргі технологияның дамуы, қоғамды парасаттандыру, жаңа білімді туындату, игеру қабілетімен де анықталады. Жеке адам мен бүкіл дүниежүзілік қоғамдастықтың өмір сүруі үшін жаңа жағдайларды қамтамасыз етуде жаңа технологиялардың кең көлемде қолданудың маңызы зор. Қазақстан Республикасында білім жүйесін реформалауда, оны ұлттық модель құруға бағыттау барысында парадигмалардың ауысуы орындалады. Жалпы мектептердің әлемдік білім кеңістігіне ену үдерісі педагогикалық технологияның жаңару қажеттілігін тудырады. Үйлестіру үдерістерінің қарқынды дамуы, кәсіби және академиялық тәжірибелердің өсуі оқыту әдістерінің тиімділігін арттырады. Осыны жүзеге асыру үшін жоғары сыныптарда электрондық оқулықтарды пайдалана білуімізді қажет етеді. Электрондық оқулықтар оқушылардың ойлау қабілетін, өзін-өзі реттеуді дамытады, өздігінен оқып үйренуге талпындырады. Ақпараттық технология оқу материалын беру мүмкіндігін кеңейтеді. Оқыту жүйесінің жан-жақтылығын көрсетеді. Ақпараттық технологиямен

оқытудың мақсаты білім деңгейі жоғары дәрежелі болуына жағдай жасайды, оқушының білімге деген қызығуы, сабақ сапасы бұрынғыдан да арта түседі.

Ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін қолданудың оқушыға берер мынандай тиімділіктері бар:

- Түрлі ақпараттық, бейнелік, дыбыстық анықтамалар арқылы білімін жан-жақты жетілдіреді, дамытады;
- Өз бетінше деңгейлік тапсырмаларды орындайды;
- Тақырыптан қалып кеткен немесе дұрыс түсінбеген тақырыпты қосымша қайталауға мүмкіндік беріледі;
- Пәнге қызығушылығы, үздіксіз ізденісі артады;
- Ойлау, есте сақтау, пікірсайыстық қабілеті дамиды;
- Өз ойын сызба, сурет, кескіндеме, кесте, графиктік моделдер түрінде жеткізеді;
- Түрлі бейнелік, сілтемелік, нұсқаулық тапсырмаларды орындайды;
- Түрлі деңгейдегі тест тапсырмаларын орындап өзінің алған білімін тексереді;

Ал, мұғалім үшін де маңызы өте зор, ол мына жетістіктермен ерекшеленді: мұғалім үздіксіз ізденіс үстінде жүреді, жеке тұлғаны қалыптастырудағы жауапкершілігі артады, инновациялық технологияларды қолдану іскерлігі, әдіс-тәсілі артады, жас мамандардың қызығушылығын туындатады, мектептегі басқа пән мұғалімдерімен тәжірибе алмастыру арқылы ұжымның ұйымшылдығының ұйтқысы бола алады, интернетке кіру жүйесі арқылы әлемдік деңгейде іс- тәжірибе алмасуды қалыптастырады және оқытудың түрлі әдіс тәсілдерін игеруге қолы жетеді, мұғалім сабақты қызықты, жүйелі түрлендіріп өткізуге машықтанады.

Қазіргі замандағы ақпараттық технология әрбір оқушының білім алу үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы ақпараттық технология мен әрбір оқушының өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үрдісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды педагогикалық технологияның негізінде оқушының оқу үрдісінде танымдық белсенділігін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен жаңа типті мектептер ойшыл, зерттеуші, тәжірибелік қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген іскер мұғалім қажет екендігі аз айтылып жүрген жоқ. Қазір заман да, қоғам да өзгерген. Бүгінгі жастардың

мақсаттары да, құндылықтары да, идеялары да бұрынғыдан мүлде басқаша. Өйткені олар – өзінің болашағына тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, жоғары талап қоя білетін мамандар. Олай болса, бұл қоғам кез келген мұғалімнен өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық, нормативтік – құқықтық, психологиялық – педагогикалық, дидактикалық-әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан – жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр [4].

Қорытындылай келе, Қазақстан Республикасының Білім тұжырымдамасында көрсетілгендей, білімді ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламалары еліміздің біртұтас дүниежүзілік білім кеңістігіне ену мүмкіндіктерімен байланысты білім беру саласын ақпараттық тұрғыдан қамтамасыз етудің жаңа сатылық жүйесін жасауға бағытталған. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Демек, ақпараттық бірліктердің білімге айналуы әлемнің жүйелік – ақпараттық бейнесін оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамыту арқылы қалыптастыруды көздейтін, адамның дүниетанымының құрамдас бөлігі болып табылатын интеллектуалды дамуды қалыптастырудың бір жолы.

ӘДЕБИЕТ:

1 Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. - [Дерек көзі] <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1000001118>. - (қаралған күні 11.09.2018).

2 ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы.- [Дерек көзі]: https://www.inform.kz/kz/kr-prezidentinin-kazakhstan-2050-strategiyasy-kalyptaskan-memlekettin-zhana-sayasi-kazakhstan-halkyna-zholdau_a2518877-(қаралған күні 11.09.2018).

3 Досжанов Б.А. Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы оқыту процесін жетілдірудің дидактикалық негіздері Пед.ғыл.канд дәреж. дайындаған диссер.-Қызылорда 2007.

4 Михеева Е.В. Практикум по информационным технологиям в профессиональной деятельности. - М.: Издательский центр «Академия», 2006.-256с.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ С ПРИМЕНЕНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Жансугурова К.Т.¹

¹к.п.н., ст.преподаватель, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, kulaisha61@mail.ru

В этой статье предусмотрено развитие познавательной активности учащихся через информационные технологии. Основное требование информационного технологии

общество – дать учащимся основы информационных знаний, развитие познавательных способностей и адаптация к информационному обществу. Возможности современных информационных технологий в образовательный процесс на развитие творческих способностей каждого ученика, четко. А также усиливается познавательные действия учащегося, возможность быстрого выполнения самостоятельной работы. Главная эффективность новых информационных технологий – это кардинальное изменение учебного процесса учителя, создать полное условие для расширения мировоззрения учащихся, развития способности.

Ключевые слова: процесс обучения, технология, информационная технология, мультимедийные возможности, парадигма, психолого-педагогическая, структурно-логическое мышление.

Статья поступила 30.09.18

LEGAL MEASURES TO PREVENT SOCIAL ORPHANISM

Baimukanova M.T.¹, Zhunusov A.ZH.²

¹ Ph.D., Associate Professor, Karaganda State University named after EA Buketov, Karaganda, Republic of Kazakhstan, e-mail: marber_96@mail.ru

² master, Karaganda State University named after EA Buketov, Karaganda, Kazakhstan, e-mail: anuar009@mail.ru

The article deals with the problem of social security as one of the urgent problems of modern society. In the article, the authors consider the definitions of social terms, statistical data on the problem, the causes of social orphanhood, ways of overcoming and pay great attention to the analysis of the state of social work on this issue.

Keywords: family, globalization, orphanhood, social orphanhood, child development, children's rights, social support, dysfunctional family.

ӘОЖ 378.14

ҒТАМР 14.25.05

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕТІМДІКТІ АЛДЫН АЛУ ҚҰҚЫҚЫТЫҚ ЖОЛДАРЫ

Баймұқанова М.Т.¹, Жунусов А.Ж.²

¹п.ғ.к., Е.А. Бөкетов атынағы Қарағанды мемлекетік университеті, Қарағанды, Қазақстан, e-mail: marber_96@mail.ru

² магистрант, Е.А. Бөкетов атынағы Қарағанды мемлекетік университеті, Қарағанды, Қазақстан, e-mail: anuar009@mail.ru

Мақалада қазіргі қоғамның ең өзекті мәселелерінің бірі әлеуметтік жетімдік мәселесі қарастырылған. Мақала авторлары әлеуметтік ұғымына, статистикалық көрсеткіштерге, туындау себептеріне, оны шешу жолдарына, атқарылып жатқан бағдарламаларға көп көңіл бөлген.

Тірек сөздер: отбасы, жаһандану, жетімдік, әлеуметтік жетімдік, бала дамуы, баланың құқықтары, әлеуметтік қолдау, сәтсіз отбасы.

Жаһандану дәуіріне аяқ басқан қазіргі заманда, сәтсіз отбасылардың қоғамда көбеюі үрдісі байқалуда. Нәтижесінде адами құндылықтардың

орны мен реті ауысып бара жатқан әлемде, еліміздегі сәтсіз отбасыдан шыққан кәмелеттік жасқа толмаған балалар санының жоғары болуы, өзекті мәселе болып отыр. Берекелі отбасыны мемлекеттің негізі деп қарастыратын еліміздің бүгінгі таңдағы саясаты – отбасыларға жан-жақты қолдау көрсету.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы ел дамуының жарқын үлгісі. Н.Ә.Назарбаев бұл ретте, тұтас қоғамның және әрбір қазақстандықтың санасын жаңғыртудың бірнеше бағытына жеке-жеке тоқталады. «Сананы жаңғыртудың» мазмұнын негіздей отырып, Президент жаңғырудың алты бағытын белгілейді. Аталған алты бағыттың төртіншісі – білімнің салтанат құруы деп аталады. Яғни, осы орайда мектептің ұлттық саясатты қалыптастырудағы рөлін айрықша атап өтуге болады. Сонымен қатар, білімді ұрпақты тәрбиелеудің ең бірінші негізі, қоғамдағы сәтті отбасылардың басым болуымен анықталатынын ұмытпағанымыз жөн. Қоғамда отбасыларды қолдау саясаты қалай дамығанын қарастырайық.

XX ғасырдың ортасында ТМД-да экономикалық, саяси және әлеуметтік дағдарысты тудырған мәселелер пайда болды. Осал топтар қатарына мүгедектер және балалар жатқызылды. Қоғамда кәмелеттік жасқа толмаған балаларды әлеуметтік-педагогикалық қолдау мәселесі туындады. Ғылым мен қоғам балаларға көрсетілуі қажет әлеуметтік-педагогикалық қолдаудың зор екенін мойындады. Бірақ, бұл кезеңде кәмелеттік жасқа толмаған балаларды әлеуметтік-педагогикалық қолдауды тиімді түрде жүзеге асыратын, балалардың құқықтарын қорғауға ықпал ететін толыққанды нормативтік құқықтық негіз болмаған еді.

1924 ж. Ұлттар Лигасы Әлем ерлері мен әйелдерін балалардың рухани және физиологиялық дұрыс дамуы үшін жағдай жасауға шақырған Женева декларациясын қабылдады. 1945 ж. БҰҰ Бас Ассамблеясы БҰҰ Балалар қорын құрды (ЮНИСЕФ). 1948 ж. БҰҰ Бас Ассамблеясы қоғам мен мемлекет тарапынан отбасын қорғауды, сонымен қатар балаларға ерекше қамқорлық және көмек беру құқығына үндейтін Адам құқығының жалпыға ортақ декларациясын қабылдады. 1959 ж. БҰҰ Бас Ассамблеясы аса маңызды қағидаларды қарастыратын «Бала құқығы туралы» декларацияны қабылдады. 1989 ж. БҰҰ «Бала құқығы қорғау туралы» Конвенциясын қабылдады. Бұрынғы құжаттардан «Бала құқығы туралы» БҰҰ Конвенциясының негізгі ерекшелігі - балалардың негізгі құқығының нақты анықтамасы берілді және Конвенция талаптарын жүзеге асыру тетіктері нақтыланды. Бұл Батыс Еуропа мен АҚШ-тағы бала құқығы туралы ұлттық заңнама дамуының арқасында қолжетімді болды. 1989 ж. қабылданған БҰҰ «Бала құқығы туралы» Конвенциясы

1990 ж. КСРО халық депутаттары съезінде ратификацияланды. БҰҰ Бас Ассамблеясы 20.11.1989 жылы қабылдаған Балалар құқықтары туралы Конвенция 18 жасқа толмаған әрбір адамды бала ретінде таниды[1].

1996 ж. Конвенцияны БҰҰ-на мүше мемлекеттердің 90%-ы ратификациялады. Конвенцияға сәйкес, кәмелетке толмағандардың кез-келген құқығына мемлекет - кепіл; балаларды қамқорлыққа алуға және оларды қорғауға жауапты органдар және қызметшілер, мекемелер қызметінің қауіпсіздік қағидаларына сәйкес балалардың денсаулығын және отбасыларды қорғауға мемлекет ерекше бақылау жүргізу керек.

Отбасы құқықтары «Неке және отбасы» туралы заңдар, 1992 жылғы көп балалы отбасыларға әлеуметтік қолдау көрсету жөніндегі шаралар туралы жарлық, 2011 жылғы «Неке және отбасы жайлы Кодексі», балалар құқығы туралы Конвенция (1989) т.б. Балалар құқығы туралы 2002 ж. ҚР екі Заң қабылданды, біреуі кемтар балалар жайында. Сондай-ақ жетім, дарынды, көп балалы отбасындағы балаларға да көмек көрсетілу қарастырылып отыр.

Балалардың құқығы туралы 2002 жылы екі бірдей Заң қабылданған, біреуі мүгедек балалардың құқығын қорғау, қамқорлыққа алу мәселелеріне арналған. Қазақстанда «Отбасы және демография», «Отбасын әлеуметтік қамсыздандыру қоры», «Ана және бала денсаулығы» секілді ұйымдардың, «Бөбек» қорының құрылулары отбасына баса назар бөлінуінің айғағы. 1992 жылы «Көп балалы отбасыларына әлеуметтік қолдау көрсету жөніндегі шаралар туралы» жарлық бойынша көп балалы отбасыларына жеңілдіктер тағайындалды. 1995 жылы Президенттің Жарлығымен «Отбасы, әйелдер және демографиялық мәселелері» бойынша арнайы кеңес құрылды. Ол отбасының әлеуметтік экономикалық жағдайын, демографиялық мәселелерді, еңбекпен қамту, әлеуметтік сала, денсаулық сақтау, мүгедектер мен зейнеткерлерге қолдау жасау т. б. мәселелердің дұрыс шешілуімен айналысады.

ҚР Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстандағы балалардың мүддесін қорғайтын, бірқатар халықаралық Конвенцияларды қабылдады:

-ҚР 30.12.1999 ж., Заңы 213-бап, «ҚР Шет елде алиментті өндіріп алу туралы Конвенцияға қосылу туралы»;

-ҚР 14.12.2000 ж. Заңы «Жұмысқа қабылдау үшін ең төменгі жас туралы Конвенцияны бекіту»;

-2014 жылдың қараша айы, ҚР Президентінің 12.10.2004 ж. №1460 Жарлығымен Адамдарды сатуға және үшінші тұлғалардың жезөкшелікті пайдалуына қарсы күрес және т.б. конвенцияларға қол қойылған болатын. Сонымен қатар, бұрынғы КСРО мемлекеттерінің арасында ҚР бірінші Бала құқықтары туралы конвенцияны ратификациялады.

БҰҰ Бас Ассамблеясының 27.01.2011 ж. 66 сессияда ұсынылған «Алмасу рәсіміне қатысты Бала құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттама» қабылданды. Бұл құжатты халықаралық аренада балалардың құқықтарын қорғайтын басты оқиғалардың бірі деуге болады.

ҚР отбасы мен отбасылық қатынасты реттейтін, балалардың құқықтарын қорғайтын нормативтік құжаттар бар, олар:

- ҚР Конституциясы;
- Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі;
- «ҚР Бала құқықтары туралы» Заңы;
- ҚР «Неке және отбасы туралы» кодексі;
- ҚР Еңбек кодексі;
- ҚР Білім туралы Заңы;
- ҚР «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» кодексі;
- ҚР «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын-алу туралы» Заңы;
- Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі;
- Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодексі;
- «ҚР мемлекеттік жастар саясаты туралы» Қазақстан Республикасының Заңы және т.б.

Балалардың құқықтарын қорғау нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру, құжаттарды қабылдаумен ғана шектелмейді. Заңнамалық құжаттарды қабылдаумен қатар, балалардың құқықтары қаншалықты қорғалатынын да қадағалап отыру керек. Сонымен қатар, ҚР қабылданған заңнамалық құжаттар өзгеріп отыруы мүмкін, мысалы бұрын қолданылған ҚР «Неке және отбасы туралы» Заңның орнына, ҚР «Неке және отбасы туралы» кодекс қолданылады. Бұл кодекс қолданысқа 18.01.2012 ж. енгізілді[2].

Кодекс келесі бөлімдерден тұрады: жалпы ережелер, неке, отбасы, қорғаншылық және қамқоршылық, отбасы мүшелерінің алименттік қатынастары, азаматтық хал актілері, неке-отбасы заңдары нормаларының шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдарға қолданылуы.

1996 жылы Алматыда «Бөбек» қорының қолдауымен жас аналар үшін «Дом надежды» ашылды. 1997 жылы фонд «SOS- Kinderdorf», Гельмут Кутин, басқарған «Бөбек» қорымен бірге жетім балалар үшін отбасы типіндегі ауылдар Алматыда, кейін Астанада, 2001 жылы Теміртау қалаларында салынды.

Соңғы 10 жылдықта ҚР балалардың құқықтарын қорғау мәселесі бойынша 11 Заң қабылданып, қолданысқа енгізілді. Олар: «Тұрғын үй қатынастары туралы», «Арнаулы әлеуметтік қызметтер туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жұмыспен қамту және атаулы әлеуметтік көмек мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», «Ойыншықтардың қауіпсіздігі туралы» және т.б. заңдар.

ҚР балалардың құқықтарын қорғау үшін және өмірлік сапасын арттыруға бағытталған 24-тен аса қаулы бекітілген болатын. Атап айтатын болсақ, «Білім беру ұйымдары желісінің кепілдік берілген мемлекеттік нормативін бекіту туралы», «ҚР ана мен бала өлім-жітімін азайту жөніндегі 2008-2010 жж. Арналған бағдарламаны бекіту туралы», «Білім беру ұйымдарында оқитындарға жекелеген санаттарға мемлекеттік стипендияларды тағайындау мен төлеу ережесін бекіту туралы» және тағы басқалары. Сонымен қатар, ҚР Үкіметі Ішкі істер, Сыртқы істер, Әділет, Қорғаныс, Денсаулық сақтау министрліктерімен бірлесіп 13 бұйрық қабылдады.

Балалардың дамуына, тұлға болып қалыптасуына негіз – отбасы. Қоғамдағы әлеуметтік-саяси, экономикалық шарттардың өзгеруі, нарықтық қарым-қатынастардың дамуы заманауи отбасының өзгеруіне әсер етті. Балаларға отбасылық тәрбие беру - ата-аналардың бірінші міндеті болып табылады. Қазіргі таңда отбасы әлеуметтік институт ретінде қиын дағдарысты бастан кешіруде.

Тәрбиелеу институты түріндегі кіші әлеуметтік топты - отбасы білдіреді. Тек отбасында баланың тұлға ретінде адамгершілік қасиеттері қаланады, оның жүріп-тұру нормалары қалыптасады. Баланың тұлға ретінде ішкі әлемі және жеке қасиеттері анықталады. Бала өзінің қай өмірлік кезеңінде болмасын, өзінің отбасына деген байланысын әрқашан сезінеді. Себебі, отбасы балаға өзінің өмірлік жолын нақтылауына, оның шығармашылық және әлеуметтік белсенділігін ынталандыруға тырысады.

Әлеуметтенуде, психологияда, әлеуметтік педагогикада отбасының типтерін әртүрлі ажыратады. Отбасының 2 жалпы типін қарастырайық:

1. Кең тараған отбасы типі - нуклеарлы отбасы. Ата-аналардан және балалардан тұратын отбасы. Нуклеарлы отбасы - ата-ана санына байланысты толық немесе толық емес болып бөлінуі мүмкін.

2. Кеңейтілген отбасы - бірнеше отбасыдан, ата-әжеден, туған туысқандардан тұрады[3].

Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» 26.12.2011 ж. № 518-IV кодексі бойынша – «отбасы – туыстықтан,

ерлі-зайыптылықтан, бала асырап алудан немесе баланы тәрбиеге алудан, жекжаттықтан туындайтын, отбасылық қатынастарды нығайтатуға, дамытуға арналған мүліктік немесе жеке мүліктік емес міндеттерге және құқықтарға байланысты адамдар тобы». «Отбасы» анықтамасынан байқайтынымыз, отбасында балалардың болуы көзделеді.

Қазақстан Республикасының агенттігінің дереккөздері бойынша орта есеппен қазақстандық отбасы 3,4 адамнан құралады. Қалалық жерде - 3,0, ал ауылдық жерде - 4,0 адамды құрайды. 2013 жылғы дерек бойынша қазақстандық отбасылардың 46,1%-ның бір ғана баласы, 34%-ның екі баласы, 13%-ның үш баласы, 7%-ның төрт және одан көп балалары бар. Бір балалы отбасылардың 52%-ы қалада, ал көпбалалы отбасылардың 12%-ы ауылдық жерлерде байқалған[4].

Қазақстандағы көпбалалы отбасылар көбіне өңірлік сипатқа ие: батыс және оңтүстік өңірлерде көпбалалы отбасылар саны, солтүстікке қарағанда көбірек. Оңтүстік Қазақстан облысы көпбалалық бойынша көшбасшы, көпбалалы аналар 41%-ды құрайды. Көпбалалық бойынша екінші орында – Алматы, Жамбыл облыстары, көпбалалы аналар 10%-ды құраса, одан кейін Қызылорда облысында көпбалалы аналар саны - 8%.

Қазіргі таңда, біздің мемлекетіміздегі балалар тәрбиесіне қатысты жоспардың ең маңызды бөлімі, өсіп келе жатқан ұрпақ өзінің бойындағы барлық потенциалын қолдана отырып, өмірлік жоспарын позитивті тұрғыдан жүзеге асыра алуы. Осылайша, ҚР Тәуелсіздік алғаннан бері әлеуметтік-педагогикалық тәжірибеге ерекше процесс енгізілуде. Бұл процесстің атауы «қолдау» деп аталады, қолдау қазіргі таңда отбасылық қарым-қатынас сферасында кеңінен қолданылады. Алғашында, қолдау дегеніміз - белгілі бір себептермен өздігінен іс-әрекет ете алмайтын балаға көмек көрсету деп қарастырылды. Қолдаудың білім беру саласындағы мәселелерімен айналысатын ғалымдар қолдауды үш тұрғыдан қарастырады. Қолдау - мамандардың бірігіп атқаратын процесі, әдісі және жүйесі.

Егерде «қолдау» ұғымын процесс ретіндегі мазмұнын қарастырсақ, онда қолдауды жасөспірімге өзінің білім алуы мен тәрбиесін эффективті жүзеге асыра алуы үшін жүйелі ұйымдастырылған іс-әрекеттер алгоритмі деп атауға болады.

И.А.Липский «қолдау» ұғымына келесідей анықтама берген. Адамның дамуын қолдау – адамның өмір бойы әлеуметтік және тұлғалық жағдаяттарда дамуға мүмкіндік беретін, өзін қоршаған адамдармен әлеуметтік өзара ықпалдастығы.

Ю.Слюсарев қолдауды дені сау адамдарға арналған педагогикалық көмек ретінде қарастырды. Яғни, қолдау - адамның тұлғалық қасиетін

толықтырып немесе тек қана нығайтып қана қоймай, адамның өзінің ресурстарын пайдалану нәтижесінде, сана-сезімінің тұлға ретінде қалыптасуына, дамуына көмектесін механизм.

Л.М.Шпицынаның анықтамасы бойынша, қолдау - жасөспірімдермен бірге белгіленген конструктивті мақсатқа жету үшін, оларды бағыттау, олардың мақсатты іс-әрекет етуіне бағыттау.

Е.И.Казаков қолдауды - әрбір жас кезеңінде балаға сәтті білім, тәрбие алуға, дамуға көмектесетін ыңғайлы әлеуметтік-педагогикалық орта қалыптастыруға бағытталған маманданған іс-әрекеттер жүйесі ретінде көрсетеді. Осыған орай, әлеуметтік-педагогикалық қолдаудың объектісі ретінде тек қана бала емес, оның әлеуметтенуінің негізі болып табылатын - отбасы да саналады. Педагогикалық қолдау – білім алушыға көрсетілетін, белгілі бір нәтижені өзіне қорытынды мақсат етіп алатын консультация, бақылау жүргізу. Ең маңыздысы, педагогикалық қолдау көрсетіліп жатқан субъект, маманның минималды көмегімен өзінің мәселесін өздігінен шеше алуға дағдыландыру.

Сәтсіз отбасыларға әлеуметтік-педагогикалық қолдау көрсету кезінде көмек көрсетудің ұзақ мерзімді формасын пайдаланған жөн. Себебі, сәтсіз отбасылармен жұмыс істеген кезде отбасы ішіндегі барлық мәселелерді қамтуға тырысу керек, ал тек қана сырт көзге мәлім мәселелерге ғана көмек көрсету, сәтсіз отбасыларды отбасы сәтсіздігінен түгелдей айықтыра алмайды. Әлеуметтік педагогтың және отбасының ең басты міндеті отбасыға өзгеруге мотивация, көмек беру, әлеуметтік-педагогикалық қолдау көрсету.

Отбасы сәтсіздігі, сәтсіз отбасылардан шыққан кәмелеттік жасқа толмаған балалардың мәселесі тек қана біздің мемлекетіміздегі көкейтесті мәселе емес. Қазақта тастанды мен жетім баланың болмауы ұзақ ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық менталитет. Ендеше, әр перзент халықтың құндылығын дамытып, өрістетуге бағдарланған қағидаларды өз бойына сіңіріп, жетімдер санын көбейтпеуге атсалысулары тиіс. Тастанды жетімдіктің алдын алу үшін бірыңғай экономикалық шара да, тәрбие де жеке-дара дәрменсіз. Бүкіл қоғам болып ойластырған кешенді мемлекеттік бағдарламалар керек. Ең бастысы, ерлі-зайыпты жұп алдымен отбасылық қарым-қатынастың мығым болуына, отбасын жоспарлауды дұрыс таңдауына, өз қалауларымен туылған балаға жауапты болуға міндетті. Міне, осы міндеттер орындалған жағдайда, ол отбасы институтының нығаюына мүмкіндік туғызады, яғни, баланың туылуы, оның тәрбиесі – өмір сүрудің тірегі, діндегі екендігін дәлелдей түседі.

ӘДЕБИЕТ:

- 1 Балалар құқықтары туралы Конвенция - [Дерек көзі]: <http://kk.wikipedia.org/wiki/> (қаралған күні 30.08.2018).
- 2 «Неке және отбасы туралы» Заң»- [Дерек көзі]: <http://www.zhamagat-kyzylorda.kz/kaz/news/detail/310>- (қаралған күні 30.08.2018).
- 3 Жумадилова А.А. Отбасы-некелік тәрбие негіздері. Алматы, 2008.-65б.
- 4 Қазақстан Республикасындағы балалардың жағдайы туралы баяндама.– Астана қаласы, 2014. -[Дерек көзі]: <http://www.bala-kkk.kz/ru>-(қаралған күні 30.08.2018).

ПРАВОВЫЕ МЕРЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА

Баймуканова М.Т.¹, Жунусов А.Ж.²

¹к.п.н., доцент, Карагандинский государственный университет им.Е.А.Букетова, Караганда, Казахстан, e-mail: marber_96@mail.ru

² магистрант, Карагандинский государственный университет им. Е.А.Букетова, Караганда, Казахстан, e-mail: anuar009@mail.ru

В статье рассматриваются проблема социального сиротства как одна из актуальных проблем современного общества. В статье авторы рассматривают определения социальных терминов, статистические данные по проблеме, причины возникновения социального сиротства, пути преодоления и уделяют большое внимание анализу состояния социальной работы по данной проблеме.

Ключевые слова: семья, глобализация, сиротство, социальное сиротство, развитие ребенка, права детей, социальная поддержка, неблагополучная семья.

Статья поступила 25.09.2018.

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” сериясы

ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN
of Ablai khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

3 (50) 2018
ISSN 2412-2149

e-mail: pedagoginyaz@mail.ru

Директор издательства:
Есенгалиева Б.А.

Технический редактор, компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 04.10.2018 г.
Формат 70x90 1/8. Объем 17,0 п.л. Заказ № 681. Тираж 300 экз.
Отпечатано в издательстве «Полилингва»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Издательство «Полилингва» КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 24-09
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru